

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Právnická fakulta
Katedra obchodního práva

STÁTNÍ PODNIK

DIPLOMOVÁ PRÁCE

State enterprise

Karolína Jírová

Vedoucí diplomové práce: **JUDr. Vít Horáček, Ph.D.**
Praha, 2013

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci na téma Státní podnik vypracovala samostatně, všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a práce nebyla využita k získání jiného titulu.

V Praze 14. listopadu 2013

.....

Poděkování

Ráda bych na tomto místě poděkovala vedoucímu této práce JUDr. Vítu Horáčkovi Ph.D. za odborné vedení, cenné připomínky a osobní přístup při psaní této práce. Dále bych chtěla poděkovat Mgr. Martinu Fadrnému z Ekologického právního servisu, o.s. za konzultaci k tématu mé práce.

Obsah

1. Úvod.....	3
2. Státní podnik.....	4
2.1. Vymezení pojmů.....	4
2.2. Stát jako právnická osoba	5
2.3. Historický přehled	7
2.3.1. Období první republiky a okupace	7
2.3.2. Období od roku 1945 do roku 1989	8
2.3.3. Státní podniky po roce 1989	10
2.3.4. Zákon č. 111/1990 Sb., o státním podniku	10
2.3.5. Zákon č. 77/1997 Sb., o státním podniku	12
3. Současná úprava státních podniků.....	13
3.1. Právní subjektivita	13
3.2. Založení a vznik státního podniku	15
3.2.1. Zakládací listina	15
3.3. Sloučení, splynutí a rozdělení podniku	16
3.4. Zrušení a zánik podniku	16
3.4.1. Zrušení	16
3.4.2. Likvidace	16
3.4.3. Zánik.....	17
3.5. Odpovědnost	18
3.6. Jednání	19
3.7. Zakladatel.....	21
3.8. Orgány státního podniku.....	22
3.8.1. Ředitel.....	22
3.8.2. Dozorčí rada.....	23
3.8.3. Zákaz konkurence	24
3.9. Majetkové postavení podniku	25
3.9.1. Majetek podniku.....	25
3.9.2. Určený majetek	25
3.9.3. Právo hospodařit.....	26
3.9.4. Pohledávky.....	27
3.9.5. Závazky	29
3.9.6. Nabývání majetku	29
3.9.7. Fondy.....	30
3.9.8. Evidence nemovitostí	31
3.9.9. Organizační složka podniku.....	31

3.9.10.	Účast v obchodních společnostech	31
3.9.11.	Problematika zisku podniku	32
3.10.	Účetnictví	34
3.11.	Kontrola státních podniků	35
3.12.	Poskytování informací	35
3.13.	Zákon o veřejných zakázkách	37
3.14.	Státní podniky a evropské předpisy	38
3.15.	Státní podniky v mezinárodním právu	40
4.	Typy státních podniků	42
4.1.	Lesy České republiky, s.p.	42
4.2.	Česká pošta, s.p.	43
4.3.	Povodí	44
4.4.	Zbytkové podniky a podniky podle zákona č. 111/1990 Sb.	45
4.5.	Další obdobné organizace	46
5.	Srovnání s jinými právními entitami	47
5.1.	Akciové společnosti s majetkovou účastí státu	47
5.2.	Stání příspěvkové organizace	48
5.3.	Organizační složky státu	48
6.	Srovnání se slovenskou úpravou	49
7.	Vliv nového občanského zákoníku	51
8.	Závěr	53
9.	Použité zkratky	55
10.	Seznam použitých pramenů	56
10.1.	Právní předpisy ČR	56
10.2.	Právní předpisy EU	58
10.3.	Judikatura	58
10.4.	Knihy	59
10.5.	Odborné články	59
10.6.	Ostatní	60
11.	Shrnutí	63
12.	Abstract (Summary)	64
13.	Klíčová slova	65
14.	Keywords	65

1. Úvod

Problematika státních podniků je u české odborné veřejnosti dlouhodobě opomíjena. Valná část laické ale i odborné veřejnosti se domnívá, že státní podniky jsou přežitou formou působení státu v soukromé sféře, reliktem z dob socialismu, který by měl být transformován do jiné formy či privatizován. Patrně to je hlavním důvodem, proč je mu věnováno tak málo pozornosti. Skutečností však zůstává, že stále existuje množství státních podniků, jejichž funkce v daném odvětví je zásadní a majetek, se kterým mají právo hospodařit je vysoké a často navíc strategické hodnoty. V současnosti proběhly změny v zákoně o státním podniku, které přinesly možnost převodu zisku hospodaření státních podniků zpět do státního rozpočtu. Diskutována je také změna rozsahu a způsobu hospodaření se svěřeným majetkem. K tradičním tématům už patří dlouhodobé úvahy o privatizaci některých státních podniků či o jejich transformaci na akciové společnosti s jediným akcionářem.

Ve své práci se budu zabývat tématem, jehož poslední monografií je Státní podnik od Přemysla Rabana z roku 1988.¹ Pokusím se shromáždit a utřídit informace a prameny k tomuto tématu, charakterizovat hlavní znaky a principy fungování státních podniků, jejich historii a definovat základní rozdíly státních podniků od ostatních forem účasti státu v soukromé sféře. Pokusím se také nastínit změny, které s sebou přinese v budoucnu nový občanský zákoník a zákon o obchodních korporacích. Spíše okrajově se budu věnovat podobnostem státních podniků se zahraničními společnostmi se státní účastí, jakož i současným problémům a vývojovým tendencím v této oblasti.

Prozkoumání těchto témat by mi mělo pomoci při hledání odpovědi na otázku, zda jsou státní podniky stále živým a užitečným instrumentem při správě státního majetku, při zajišťování specifických funkcí státu a při regulaci některých právních vztahů, či zda se jedná o pozůstatek předchozí ideologie.

Mým východiskem je představa, že státní podniky mají stále svůj význam i v současné politické a ekonomické éře. Tuto představu se pokusím v závěru této práce konfrontovat se zjištěnými výsledky.

Metodou mého zkoumání bude zejména analýza a studium právních předpisů, odborných knih, vědeckých článků a soudních rozhodnutí a komparace sebraných dat.

---

¹ RABAN. Přemysl. Státní podnik. Poslání, práva, povinnosti., 1. vyd., Praha: Práce, 1988., 83 s.

2. Státní podnik

2.1. Vymezení pojmů

Státní podnik je jednou z forem podnikání státu. Spojuje tak v sobě dva instituty, které právní teorie běžně neslučuje – státní vlastnictví, které se obecně v současné době považuje hlavně za prostředek pro plnění veřejnoprávních úkolů a s ním podnikání, které je považováno za ryze soukromoprávní doménu. Historie tak jednoznačná není a to se také odráží v současné právní úpravě státních podniků.

Na úvod je třeba odlišit státní podnik, jakožto druh právnické osoby, tak jak je definován v zákoně o státním podniku od podniku, který je definován v obchodním zákoníku.² Dle legální definice podniku je jím soubor hmotných, osobních a nehmotných složek podnikání. Náleží k němu věci, práva a jiné majetkové hodnoty k jeho provozování. Jedná se o věc hromadnou, podobně jako termín podniku v evropském právu. Od unijního chápání podniku se však liší.³ Tuto odlišnost se snaží překonat nový občanský zákoník, kdy na místo podnik používá termín obchodní závod. Definován je jako „organizovaný soubor jmění, který podnikatel vytvořil a který z jeho vůle slouží k provozování jeho činnosti.“⁴

Evropské právo používá termín podnik (respektive anglicky „*undertaking*“) poměrně běžně, nachází se i v primárních pramenech zejména v soutěžním právu. Jeho legální definice však chybí. Judikaturou bylo dovozeno, že se termínem podnik míní „jednotná organizace osobních, hmotných a nehmotných prvků vázaná na autonomní právní subjekt a sledující trvale určitý hospodářský cíl“⁵ nebo „hospodářská jednotka, která sestává z jednotné organizace osobních, hmotných a nehmotných prostředků a která trvale sleduje určitý hospodářský cíl a může se podílet na protiprávním jednání...“⁶ Pelikánová ho charakterizuje jako „ekonomickou dynamickou a produkční jednotkou zahrnující v sobě všechno, co k její funkčnosti přispívá, tedy i právní subjekty.“⁷ Jedná se tedy o entitu bez právní subjektivity.

V této práci však bude myšlen termínem podnik pouze státní podnik, v případě výše uvedených významů to bude jednoznačně uvedeno.

Státní podnik je veřejným podnikem podle právní teorie, který například Hendrych definuje jako: „...podnik, jehož činnost je spojena s veřejným zájmem.“⁸ A dodává, jedno z rozlišujících kritérií oproti veřejnému ústavu je materiální prospěch, zisk. Je tedy opakem neziskových organizací veřejného života.

---

²Jedná se o definici uvedenou v paragrafu 5 ObZ.

³PELIKÁNOVÁ, Irena. Pojem podniku, soutěžní právo a přičitatelnost odpovědnosti (český a komunitární aspekt). Antitrust, 2009, s. 5.

⁴Paragraf 502 a následující zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, účinného od 1. ledna 2014.

⁵Rozhodnutí ESD 19/61, Mannesmann AG v. Vysoký úřad ESÚO.

⁶Rozhodnutí ESD T-11/89, Shell v. Komise.

⁷Více viz PELIKÁNOVÁ, 2009, opt. cit.

⁸Viz HENDRYCH, Dušan. In: HENDRYCH, Dušan a kol. Správní právo. Obecná část. 8. Vydání. Praha: C.H. Beck, 2012, 826 s., s. 105-106.

Těžištěm současné právní úpravy státních podniků je zákon 77/1997 Sb., o státním podniku ve znění pozdějších předpisů.⁹ V případě, že některá otázka není zákonem o státním podniku upravena, použije se obchodní zákoník obdobně, jak je uvedeno v základních ustanoveních zákona. Státní podniky jsou právními osobami, které provozují podnikatelskou činnost s majetkem státu vlastním jménem a na vlastní odpovědnost. Stát a státní podnik navzájem za své závazky zásadně neručí. Tato konstrukce vyplývá z historických souvislostí, avšak z právního pohledu představuje některá úskalí.

Státní podnik se v mnoha směrech podobá obchodním společností, přesto však, vzhledem k tomu, že majetek, se kterým disponuje je státní a majetek, který svou činností nabývá, nabývá pro stát, nese i mnohé odlišnosti.

Jediným možným zakladatelem státního podniku je Česká republika. Činí tak jejím jménem ministerstvo, v jehož působnosti je předmět hlavní činnosti státního podniku. Zákon však z tohoto pravidla může učinit výjimku, zejména pokud by byla zakladatelem vláda, případně jiný ústřední orgán státní správy. Založení státního podniku územním samosprávným celkem není v současné právní úpravě možné. Zákon deklaruje, že státní podniky založené podle něj jsou zakládány k uspokojování významných celospolečenských, strategických nebo veřejně prospěšných zájmů. Kromě toho, že tím je jednoznačně určen hlavní cíl jejich činnosti, zároveň dává zákonodárce najevo, že nejsou vytvořeny za účelem řízení celospolečenských vztahů a jejich role v ekonomice již není stěžejní. Státní podniky mají za úkol spíše využít potenciál a podnikat v oblastech, kde nemůže stát zajistit podnikání jiných osob soukromého práva a zároveň se nejedná o výkon vrchnostenské správy. Tvorba zisku nemusí být jejich jedinou ani hlavní motivací, v tržním prostředí však musí respektovat v zásadě stejné podmínky jako ostatní podnikatelé a zdržet se jednání, které by vedlo k deformaci hospodářské soutěže.

2.2. Stát jako právní osoba

Náš právní řád neobsahuje obecnou definici státu, ačkoli s tímto pojmem samozřejmě pracuje. V Ústavě je Česká republika označena za „*svrchovaný, jednotný a demokratický právní stát založený na úctě k právům a svobodám člověka a občana.*“¹⁰

Zákon o majetku České republiky¹¹ stanoví v paragrafu 6, že *pokud stát vystupuje jako účastník právních vztahů, je právní osobou.* Občanský zákoník¹² pak v paragrafu 21 stanoví, že *pokud je účastníkem občanskoprávních vztahů stát, je právní osobou.* Paragrafem 2 odstavcem 2, je řečeno, že *v občanskoprávních vztazích mají účastníci rovné postavení.* Obchodní zákoník státu dává postavení subjektu obchodních závazkových vztahů a v paragrafu 261, odstavci 2 je stanoveno, že třetí částí zákona se řídí závazkové vztahy mezi státem a podnikateli při jejich podnikatelské činnosti, pokud se týká zabezpečování veřejných potřeb. Těmito předpisy se tedy

⁹Jedná se o zákony č. 30/2000 Sb., č. 220/2000 Sb., č. 103/2001 Sb., č. 202/2002 Sb., č. 77/2002 Sb., č. 480/2003 Sb., 110/2007 Sb. a 296/2007 Sb.

¹⁰Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

¹¹Zákon č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích, ve znění pozdějších předpisů.

¹²Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník ve znění pozdějších předpisů.

stát řídí, pokud zvláštní právní předpis nestanoví jinak. Státu jakožto vlastníkovi z nich vyplývá řada práv a povinností, které koriguje zejména zákon o majetku státu. Práva a povinnosti státu jsou však shodná na ústavní úrovni s právy a povinnostmi ostatních vlastníků, jak stanoví článek 11 Listiny základních práv a svobod.¹³ Dle něj pouze zákon může stanovit, který majetek může být pouze ve vlastnictví státu. Zákon o majetku státu toto ustanovení konkretizuje ve svém paragrafu 8 odstavci 2, podle kterého některé věci a jiné hodnoty, které jsou nezbytné k zabezpečování potřeb společnosti, rozvoje hospodářství či veřejného zájmu, mohou být jen ve vlastnictví státu. Taková ustanovení obsahuje například horní zákon,¹⁴ zákon o zajišťování obrany České republiky¹⁵ nebo zákon o pozemních komunikacích.¹⁶

Zákon o majetku státu ani jiný zákon nedefinuje, co se majetkem státu míní. Jak uvádí Plíva: „*Velmi obecně vyjádřeno, lze za majetek státu považovat věci ve vlastnictví státu (včetně bytů a nebytových prostor ve smyslu zákona o vlastnictví bytů), práva, z nichž je oprávněn stát a jiné majetkové hodnoty, k nimž má stát příslušné oprávnění.*“¹⁷

Zvláštním druhem majetku státu je majetek určený k privatizaci podle zákona o podmínkách převodu majetku státu na jiné osoby.¹⁸ O tom, který majetek se bude privatizovat, například ve formě celého státního podniku, rozhoduje vláda.

Podle stávající právní úpravy státní organizace, tedy ani státní podnik, nemůže vlastnit majetek. Jejím majetkem jsou věci ve vlastnictví státu. Zákon o majetku státu přinesl mnoho změn oproti předchozím úpravám, jednou z nich je i upuštění od institutu práva hospodaření. Ten byl nahrazen termínem nakládání s majetkem státu a příslušnost k hospodaření s majetkem státu, tedy vztahy upravenými v zákoně o majetku státu. Příslušnost k hospodaření je nyní chápáno jako užší pojem, odlišný od nakládání s majetkem. Zejména se ale nejedná o oprávnění, ale o povinnost určitým způsobem jednat. To se jeví jako problematické v otázkách státních organizací, kde příliš formalistické a striktní stanovení nastavení povinností jim může zabraňovat prakticky v projevování vlastní vůle a staví je na roveň organizačních složek státu. V době, kdy se právní úprava zákona o majetku státu vztahovala i na státní podniky, prakticky bránila podnikání státních podniků a značným způsobem komplikovala jejich činnost.¹⁹ Kromě toho přinesla řadu výkladových komplikací. Z toho důvodu se po čase od tohoto řešení ustoupilo²⁰ a státní podniky jsou nadále podřízeny zákonu o státním podniku, obchodnímu a občanskému zákoníku a z působnosti zákona o majetku státu jsou napříště vyňaty, stejně jako státní organizace, řídicí se podle zákona o státním podniku. Obdobně to platí pro Budějovický Budvar, národní podnik. Těmto organizacím je přiznáno „právo hospodařit“ s majetkem státu. Význam tohoto termínu se dle mého názoru od původní koncepce práva hospodaření ale nezměnil.

¹³ Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., usnesení České národní rady ze dne 16. prosince 1992 o vyhlášení Listiny základních práv a svobod, ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb.

¹⁴ Zákon č. 44/1988 Sb., o ochraně a využití nerostného bohatství, (horní zákon), ve znění pozdějších předpisů.

¹⁵ Zákon č. 222/1999 Sb., o zajišťování obrany České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁶ Zákon č. 13/1997 Sb., o pozemních komunikacích, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁷ Cit. PLÍVA, Stanislav. Hospodaření s majetkem státu.2., přepracované a doplněné vydání. Praha:C.H. Beck, 2004. s 31.

¹⁸ Zákon č. 92/1991 Sb., o podmínkách převodu majetku státu na jiné osoby, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁹ Viz FILIP, Jiří. Problémy aplikace zákona o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích v činnosti státních podniků. Právní rozhledy č. 5/2002. s. 195-202.

²⁰ Zákonem č. 88/2003 Sb.

2.3. Historický přehled

Vývoj státních podniků je poměrně zajímavý a pro pochopení současné právní úpravy je alespoň okrajový historický přehled nezbytný. Na následujících stranách tedy uvedu alespoň stručný přehled, z jakých organizací se státní podnik vyvinul.

2.3.1. Období první republiky a okupace

Za první republiky byly známy podniky existující již za dob monarchie, které přešly recepčním zákonem na nový stát. Jejich výsledky podnikání byly až do roku 1922 součástí jednotlivých kapitol státního rozpočtu a byly podřízeny státní správě. O zcizování a nabývání státního majetku mohl rozhodovat ministr financí na základě zmocnění zákonů o státním rozpočtu.²¹

Zákonnou úpravou státního podnikání se stal zákon č. 404/1922 Sb. z. a n., o úpravě hospodaření ve státních závodech, ústavech a zařízeních, jež převahou nemají plniti úkoly správní. Byl odrazem tehdejší liberální koncepce, kdy se měly podniky od státu do jisté míry oddělit. Organizace, na které se tento zákon vztahoval, byly v literatuře i judikatuře běžně označovány jako státní podniky. Jak uvádí Bárta,²² i zákon sám byl obecně nazýván zákonem o státním podniku. Tehdejší podniky bychom mohli označit za složky státu, které byly podřízeny rezortnímu ministerstvu, řízeny byly správním sborem. Jejich statut byl schvalován příslušným ministerstvem. Přebytky odváděl podnik do státní pokladny, jejich zisk byl tedy příjmem státního rozpočtu. Tento stručný zákon dále stanovil, že podniky vyjmenované v prováděcím vládním nařízení č. 206/1924 Sb. z. a n., budou spravované podle zásad obchodního hospodaření. Nařízení upravilo i zásady jejich hospodaření a správu podniků.

Podniky, na které se úprava vztahovala, byly zejména strategického a celostátního významu – hutě, státní lesy a statky, vojenská továrna na letadla, státní lázně, státní tiskárna, tabáková režie, úřední noviny, státní dráhy, ČTK, státní loterie a další.²³ Jednalo se tedy o velké, často monopolní jednotky, na jejichž fungování měl stát zájem. Za pozornost stojí, že se tedy jednalo o podobné podniky jako dnes.

Vládní nařízení bylo několikrát novelizováno a podle změn názorů na státní podnikání se měnil i seznam podniků, a to již za první republiky, ale zejména za protektorátu a po druhé světové válce. Zejména po roce 1945 došlo u vládního nařízení k mnoha novelizacím. Oba předpisy byly zrušeny zákonem 29/1951 Sb., kterým se stanoví státní rozpočet republiky Československé na rok 1951.

Za doby protektorátu byl téměř veškerý nemovitý majetek ve vlastnictví státu, včetně toho v dispozici státních podniků převeden na instituce kontrolované okupační správou.²⁴

²¹Viz KUKLÍK, Jan. Znárodněné Československo. Od znárodnění k privatizaci – státní zásahy do vlastnických a dalších majetkových práv v Československu a jinde v Evropě. Praha: Auditorium, 2010. s. 52.

²²Viz BARTA, Jan. Státní podniky a jejich zisk, In: Kolektiv autorů. Pocta prof. JUDr. Milana Bakešovi, DrSc., k 70. narozeninám. Praha: Leges, 2009. s. 49-56.

²³Viz § 1 vládního nařízení 206/1924 Sb. z. a n., kterým se provádí zákon o úpravě hospodaření ve státních závodech, ústavech a zařízeních, jež převahou nemají plniti úkoly správní.

²⁴KUKLÍK, Jan, 2010, opt. cit., s. 87.

2.3.2. Období od roku 1945 do roku 1989

Po válce došlo na základě dekretů z roku 1945 k rozsáhlému znárodnění²⁵ celých odvětví. Znárodněn byl zejména průmysl, bankovníctví a pojišťovnictví. Vyvlastnění proběhlo za náhradu a majetek znárodněných podniků a státních podniků byl použit pro zakládání nových národních podniků, které měly dosavadní společnosti nahradit. Jejich organizace byla upravena v oddílu III. dekretu č. 100/1945 Sb., o znárodnění dolů a některých průmyslových podniků. Národní podniky byly právními osobami v majetku státu, pro které platily obchodní a daňové předpisy jako pro ostatní podnikatele a byly vedeny podle zásad obchodního podnikání. Stát za jejich závazky neručil. Přebytky vzniklé jejich hospodařením se odváděly do Fondu znárodněného hospodářství, z něž byly zpočátku vypláceny náhrady původním majitelům. Národní podniky byly řízeny ředitelem, který byl statutárním orgánem a dále představenstvem, které bylo tvořeno volenými zástupci zaměstnanců a osobami jmenovanými ústředními orgány, ve funkci museli být ještě potvrzení ministrem průmyslu. Nařízením vlády byl vydán vzorový statut národního podniku,²⁶ kde byl mimo jiné stanoven výpočet rozdělení čistého zisku podniku. Lze shrnout, že tehdejší konstrukce národních podniků se v podstatných rysech neliší od současné úpravy státních podniků.²⁷

Během poučnorových událostí v roce 1948 došlo k další vlně znárodnění. Ústava Československé republiky z roku 1948²⁸ ve svém článku XII zakotvila znárodnění nerostného bohatství, průmyslu, velkoobchodu a peněžnictví. Ústava deklarovala ochranu drobného a středního podnikání do padesáti zaměstnanců a nedotknutelnost osobního majetku. V kapitole osmé byl obsažen výčet odvětví, v nichž mohl být vlastníkem pouze stát, a odvětví, v nichž mohl podnikat pouze stát. Zároveň bylo stanoveno, že znárodněné podnikání bylo možné jen ve formě národních podniků podle Jednotného hospodářského plánu. Znárodnění mělo být provedeno zákonem.²⁹ Kritériem pro rozhodnutí o znárodnění byla příslušnost k znárodněnému odvětví, případně počet zaměstnanců. Takto bylo vytvořeno monopolní postavení národního podnikání.

Následoval nový zákon o národních podnicích průmyslových č. 103/1950 Sb. a nařízení vlády č. 105/1950 Sb., kterým byl vydán vzorový Statut národních podniků průmyslových.³⁰ Ty nahradily komplexně předchozí úpravu. Dalšími vládními nařízeními byl pak rozšířen okruh podniků, na které se zákon a statut vztahoval, i na jiná neprůmyslová odvětví. Text těchto předpisů byl značnou měrou ovlivněn sovětskou předlohou. Jeho velká část je proklamativní a ideologická. Z právního hlediska byly národní podniky začleněny do systému centrálně řízeného

²⁵Jednalo se o dekrety prezidenta republiky č. 100/1945 Sb., o znárodnění dolů a některých průmyslových podniků, č. 101/1945 Sb., o znárodnění některých podniků průmyslu potravinářského, č. 102/1945 Sb., o znárodnění akciových bank, č. 103/1945 Sb., o znárodnění soukromých pojišťoven. Dekret č. 100/1945 Sb. měl navíc ve vztahu k ostatním povahu obecného předpisu.

²⁶Vládní nařízení č. 6/1946 Sb., kterým se vydává statut národních podniků průmyslových.

²⁷VESELÝ, Jan. Právní úprava státního podniku v právním řádu ČR - I. část. Obchodní právo, 1/1997. str. 13- 31.

²⁸Ústavní zákon ze dne 9. května 1948 č. 150/1948 Sb., Ústava Československé republiky.

²⁹Jednalo se zejména o zákony č. 115/1948 Sb., o znárodnění dalších průmyslových a jiných výrobních podniků a závodů v oboru potravinářském a o úpravě některých poměrů znárodněných a národních podniků tohoto oboru, č. 120/1948 Sb., o znárodnění obchodních podniků s 50 nebo více činnými osobami, ale i další. V zákoně č. 114/1948 Sb., o znárodnění některých průmyslových a jiných podniků a závodů a o úpravě některých podniků, je obsažena zbytková klauzule, kterou se znárodněly podniky, na které se nevztahovaly předchozí znárodněvací předpisy a ve kterých počet zaměstnaných osob dosáhl i v předchozím období padesáti. Toto ustanovení bylo retroaktivní, pouze podniky z méně významných odvětví byly znárodněny s pozdější účinností.

³⁰Viz SPURNÝ, Bedřich (red.). Statut národních podniků průmyslových. 3. vydání. Praha: Průmyslové nakladatelství, 1951. 231 s. DT 336.III : 338.45(437)(06.013.2) nebo 30101-26 – 41049/51/2/III/1 – 58 – I %.

hospodářství. Etatické plánované hospodářství tvořilo složitou strukturu vztahů nadřízenosti a podřízenosti a ubíralo orgánům podniků faktickou moc rozhodovat o své činnosti. Činnost národního podniku byla určena plánem. Podnikový plán nahrazovala podnikatelská oprávnění. Podnik se musel řídit zásadami socialistického hospodářství. V čele byl ředitel, který vedl činnost závodu. Jmenován a odvoláván byl generálním ředitelem po slyšení ústředního orgánu jednotné odborové organizace a generálnímu řediteli byl přímo podřízen. Vrchní vedení a dozor vykonával příslušný ministr prostřednictvím jemu podřízených generálních ředitelů, případně sám, pokud si tak vyhradil. Generálního ředitele jmenovala a odvolávala vláda na návrh příslušného ministra. Představenstva národních podniků podle předchozích předpisů byla zrušena. Podnik byl právnickou osobou, které stát svěřil svůj majetek jakožto kmenové jmění. Z něj podnik vytvářel základní fond pro financování investic a obrátový fond k financování provozu. Fond znárodněného hospodářství zprostředkoval převod finančních prostředků mezi státními podniky a státem.³¹ Podniky tvořily podnikové fondy pracujících sloužící k financování odměn nad rámec mzdy zaměstnanců.

Zákon z roku 1950 byl nahrazen již roku 1955 zákonem č. 51/1955 Sb., o národních podnicích a hospodářských organizacích. Jeho úprava se příliš nelišila od předchozí, byla však rozšířena o právní úpravu trustů a kombinátů, jakožto právnických osob sdružující několik podniků podle předmětu činnosti. Tato sdružení neodpovídala za závazky členských podniků. Fakticky tak došlo k dalšímu postátnění činnosti národních podniků a jejich podřízení centrálnímu plánování.

Hospodářský zákoník³² v roce 1964 zrušil a nahradil předchozí zákony. Odpovídající formou národnímu podniku byly státní hospodářské organizace.³³ Zakladatelem mohlo být ministerstvo, jiný ústřední orgán, nově i národní výbory. Právní úprava byla ale v hlavních rysech obdobná.

Zákonem č. 88/1988 Sb., o státním podniku došlo po více než dvaceti letech k zásadní změně. Spolu s ním byl podstatně novelizován³⁴ hospodářský zákoník a přijata vyhláška o hospodaření se státním majetkem. Preambule zákona byla opět ideologická, ale již v textu zákona byl patrný vliv perestrojky a snaha o rozvolnění centralistické struktury. Úprava byla považována za téměř revoluční.³⁵ V paragrafu 3 bylo například uvedeno, že stát vytváří podmínky pro podnikatelskou činnost podniku. Státní podnik je opět právnickou osobou, v právních vztazích vystupuje vlastním jménem a z těchto vztahů je odpovědný. Opět zde bylo zakotveno, že státní podnik nenese odpovědnost za závazky státu nebo jiné organizace, nestanoví-li zákon jinak a naopak. Státní podnik hospodařil s majetkem v socialistickém celospolečenském vlastnictví,³⁶ na rozdíl od předchozích právních úprav se tedy nejednalo o pouhou správu majetku. Zároveň

³¹To je upraveno zákonem č. 104/1950 Sb., o financování národních a komunálních podniků.

³²Zákon č. 109/1964 Sb., hospodářský zákoník.

³³Jedná se o § 28 a.n.

³⁴Zákon č. 98/1988 Sb., kterým se mění a doplňuje hospodářský zákoník a vyhláška federálního ministerstva financí č. 119/1988 Sb., o hospodaření s národním majetkem, zejména její část šestá.

³⁵Viz KLIMEŠ, František. Od hospodářského k obchodnímu právu. In: Pocta Stanislavu Plívovi k 75. narozeninám. Praha: ASPI, WoltersKluwer, 2008, s.168 a.n.

³⁶FALDYNA, František. K majetkovému postavení státního podniku. Právník, 11/1989, s. 965-971, ČAPEK, Karel. Poznámky k majetkovému postavení státního podniku. Právník, 49/1990. s. 326-338.

bylo vymezeno, co se povinností hospodaření míní a bylo stanoveno, že tento svěřený majetek mohl být odňat pouze na základě zákona a za úplatu. Zisk po provedení odvodů a daní využíval podnik samostatně. Zakladatelem podniku byl ústřední orgán státní správy nebo národní výbor a vůči podniku vykonával funkci hospodářského řízení pouze v případech a způsobem stanoveným zákonem. V praxi ale docházelo k zásahům do činnosti podniků ze strany ministerstev. Podniku byla výslovně dána zakladatelská iniciativa pro vytvoření dalších státních podniků. Ředitel byl jediným vedoucím a statutárním orgánem, jeho rozhodovací pravomoci byly omezeny pouze zákonem. Byl volen tajným hlasováním shromáždění z kandidátů vybraných konkurzem. Dalšími orgány byly shromáždění a rada. Zákon stanovil povinnost podniku chránit životní prostředí a zdraví osob před negativními vlivy své činnosti, vytvářet opatření proti jejich vzniku a vzniklé škody odstraňovat. Pro porušení této povinnosti však nebyl stanoven dozor ani sankce. Tehdejší zákonodárce se částečně přiblížil civilistické právní konstrukci, nechal státní podniky do určité míry samostatně podnikat. Zákon o státním podniku byl *lex specialis* ve vztahu k právní úpravě státních hospodářských organizací v hospodářském zákoníku.

2.3.3. Státní podniky po roce 1989

Změněná ekonomická situace vedla nejen k zmenšení majetku některých státních podniků v důsledku restitucí, ale zejména k jejich privatizaci.³⁷ Ta byla důsledkem neoliberalistické koncepce uplatňované vedením státu. Bylo poukazováno na skutečnost, že státem vlastněné podniky nejsou ekonomicky efektivní a je třeba ekonomiku „nastartovat.“ Od počátku bylo zdůrazňováno, že státní podniky neodpovídají evropské civilistické doktríně a neslučují se s demokratickým řádem,³⁸ ačkoli v zahraničí i v české historii obdobné subjekty existovaly. Na základě toho měla být valná většina státních podniků zprivatizována či převedena na jiné formy, některé měly být zachovány.³⁹ V důsledku byla řada podniků transformována, převedena do Fondu národního majetku a prodána či skončila v likvidaci a do dnešního dne jich je ekonomicky aktivních pouze pár desítek, v likvidaci několik set. Pozdější vývoj ukázal, že příliš rychlá privatizace bez odpovídajících zkušeností i právního a institucionálního rámce byla ambiciózním projektem, jehož výsledky jsou přinejmenším sporné.⁴⁰

2.3.4. Zákon č. 111/1990 Sb., o státním podniku

Hned po revoluci v roce 1989 došlo k zásadní novelizaci hospodářského zákoníku⁴¹ a nový

³⁷ Zejména zákonem č. 92/1991 Sb., o podmínkách převodu majetku státu na jiné osoby ale i zákonem č. 427/1990 Sb., o převodech vlastnictví státu k některým věcem na jiné, právnické nebo fyzické osoby.

³⁸ Příkladem může být pozdější nález Ústavního soudu III. ÚS 85/95 ze dne 22. 2. 1996, K likvidaci státního podniku. K univerzální sukcesi státu. „Právní předpisy, upravující postavení státních podniků, v rozhodující míře vycházejí z právních teorií, neslučitelných s právními systémy demokratických států, spjatými s ochranou základních práv a svobod a tržního hospodářství. Při interpretaci těchto předpisů si je Ústavní soud vědom skutečnosti, že je nelze systémově sladit s tradiční civilistickou naukou, na které je postaven stávající občanský a obchodní zákoník, což je úkolem demokratického zákonodárce, a tudíž lze v této souvislosti řešit jenom otázky parciální.“

³⁹ PELIKÁNOVÁ, Irena. Státní podnik, In: PELIKÁNOVÁ et al. Obchodní právo. 1 díl, 2. vyd. Praha: WoltersKluwer ČR, a.s., 2010, 576 s. s. 152.

⁴⁰ Viz například PLÍVA, Stanislav. Privatizace majetku státu. Praha: Prospektrum, 1991, 275 s. Kritické hodnocení vývoje lze nalézt třeba v RICHTER, Tomáš. Kuponová privatizace a její vlivy na správu financování českých akciových společností. Praha: Karolinum, 2005, 132 s., či v MLČOCH, Lubomír. Úvahy o české ekonomické transformaci. 1. vyd. Praha: Východ, 2000, 269 s.

⁴¹ Zákon č. 103/1990 Sb.

zákon o státním podniku č. 111/1990 Sb. nahradil předchozí, socialistický. V zásadě z něj však vycházel, pouze vypustil deklarativní ustanovení odkazující na socialistickou ideologii, ustanovení o státním plánování a instituty vycházející z direktivního modelu řízení.⁴² Do činnosti podniku bylo možné zasahovat pouze za podmínek a způsobem stanoveným zákonem.

Zakladatelem mohl být buď ústřední orgán státní správy nebo národní výbor, který byl později nahrazen obecním úřadem.⁴³ Ve vymezení pravomoci zakladatele zákon odkazoval na úpravu v hospodářském zákoníku, který byl zrušen a od 1. 1. 1992 nahrazen obchodním zákoníkem. V jeho paragrafu 761 bylo však stanoveno, že se právo hospodaření státních organizací s majetkem státu a likvidace státních podniků řídí ustanoveními hospodářského zákoníku.⁴⁴ Podnik byl opět napojen na státní rozpočet, avšak náklady na provoz uhrášoval přednostně z výsledků podnikatelské činnosti. Hospodařil s věcmi a majetkovými právy ve vlastnictví státu, které mu byly svěřeny a těmi, které svou činností získal. Podniky povinně vytvářely rezervní fond a fond kulturních a sociálních potřeb, dále fond rozvoje, fond odměn a případně další.⁴⁵ Vnitřní organizace podniku byla upravena organizačním řádem, který vydal podnik. Zákon, stejně jako předchozí, stanovoval povinnost chránit životní prostředí a zdraví osob. Statutárním orgánem byl ředitel, kterého jmenoval zakladatel na základě výběrového řízení a po vyjádření rady, sám ustanovoval svého zástupce pro případ nepřítomnosti. Řídil činnost podniku. Dalším orgánem byla rada, počet jejích členů stanovil zakladatel. Polovinu z nich volil pracovní kolektiv nebo delegáti a druhou ustavoval zakladatel.

Byly stanoveny odchylky pro státní podniky „k uspokojování veřejně prospěšných zájmů“. Tato skutečnost byla uvedena v zakladací listině jako povinný předmět činnosti podniku. Toto označení mohl zakladatel měnit, zrušit či mohl omezit územní působnost podniku. V těchto podnicích se nezřizovala rada a o použitelném zisku rozhodoval zakladatel. I v rozhodnutí o zrušení podniku měl zakladatel téměř volnou dispozici. Mohl při zrušení podniku bez likvidace také hmotný majetek podniku jako celek vložit do akciové společnosti, smluvně jej převést do vlastnictví jiné osoby nebo pronajmout.⁴⁶

Hospodaření podniku bylo dále upraveno nezrušenými ustanoveními hospodářského zákoníku. Další podmínky pro nabývání majetku státním podnikem byly upraveny již zmiňovanou vyhláškou o hospodaření se státním majetkem.⁴⁷

---

⁴²VESELÝ, Jan, 1997, opt.cit. s. 20.

⁴³ Funkce zakladatele podniku byla přenesena ustanovením § 67 zákona č. 367/1990 Sb., o obcích (obecní zřízení) z národních výborů na obecní a městská zastupitelstva nebo okresní úřady v místě, kde měl podnik sídlo. Zákon č. 425/1990 Sb., o okresních úřadech stanovil, že funkci zakladatele státního podniku vykonávají okresní úřady v přechodném období do konce roku 1992. Novelizacemi byla tato doba opakovaně prodlužována.

⁴⁴Jedná se o ustanovení paragrafů 27 až 27d, 64, 65 a 72 až 74b hospodářského zákoníku.

⁴⁵Upraveno nařízením vlády č. 577/1990 Sb., o finančním hospodaření státních podniků a vyhláškou ministerstva financí č. 310/1995 Sb., o fondu kulturních a sociálních potřeb.

⁴⁶Toto ustanovení bylo zrušeno a nahrazeno zákonem č. 92/1991 Sb., o podmínkách převodu majetku státu na jiné osoby.

⁴⁷Zrušena byla až 1.1. 2001 zákonem č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích.

2.3.5. Zákon č. 77/1997 Sb., o státním podniku

Dne 1. července 1997 vstoupil v účinnost zákon o státním podniku č. 77/1997 Sb., který nahradil předchozí. Důvodem pro novou úpravu byla údajná poplatnost, dočasnost a detailnost předchozího zákona, který byl obsahově navázán na zrušený hospodářský zákoník. Chybělo tak vymezení práv zakladatele. Zákon také neobsahoval ustanovení pro zbytkové podniky, tedy ty, které již nehospodařily se státním majetkem, nebo jejichž činnost byla ve značném útlumu. Nový zákon měl za cíl být jednoduchým, stručným a flexibilním základem státní podnikatelské aktivity. Na druhou stranu neměl zanikající podniky zatěžovat zbytečnými formalitami a náklady. Dle důvodové zprávy zákona měly ve střednědobém horizontu zůstat v režimu státních podniků, tedy nezprivatizované, pouze podniky zásadního strategického významu.

Spolu s novým zákonem měl být přijat i nový zákon o majetku státu, který k němu měl být ve vztahu obecnosti. Práce na něm se ale zpozdily a účinnosti nabyl až 1.1.2001. Tento zákon,⁴⁸ měl komplexně upravit hospodaření s majetkem státu. K jeho provedení byla vydána vyhláška Ministerstva financí.⁴⁹ V původním znění se však vztahoval i na státní podniky a stanovil přednost své úpravy nad zákonem o státním podniku. Podniky tak postavil fakticky na roveň ostatních státních organizací, respektive organizačních složek státu. To vedlo, vzhledem k tomu, že se jedná o podnikající subjekt, k nemalým obtížím, nejen po teoretické stránce, ale též v praxi. To bylo však podrobeno značné kritice,⁵⁰ neboť se podniky prakticky musely podle části páté zákona o majetku státu podrobit úpravě pro organizační složky státu. Již zákonem č. 501/2001 Sb. byly státní podniky z působnosti zákona o majetku státu vypuštěny.

---

⁴⁸Zákon č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích.

⁴⁹Vyhláška Ministerstva financí č. 62/2001 Sb., ze dne 29. ledna 2001 o hospodaření organizačních složek státu a státních organizací s majetkem státu.

⁵⁰Například v FILIP, Jiří. 2002, opt.cit.

3. Současná úprava státních podniků

Z výše uvedeného vývoje státních podniků a jejich předchůdců je patrná kontinuita a proto z jejich úpravy vychází do značné míry i úprava současná. Je zachycena zejména v zákoně č. 77/1997 Sb. ze dne 20. března 1997 o státním podniku (dále jen zákon), ve znění pozdějších předpisů a v nařízení vlády č. 577/1990 Sb., o finančním hospodaření státních podniků. Tato úprava se vztahuje na podniky nově založené, ale také na podniky vzniklé podle zákona č. 111/1990 Sb., pokud je jejich zakladatelem ústřední orgán státní správy, v případě, že upravily ve stanoveném čase své zakládací listiny⁵¹ a složení dozorčí rady zákonu. V současné době je ekonomicky aktivních 25 státních podniků podle tohoto zákona.⁵² Mají veřejnoprávní povahu, jedná se o právnické osoby podnikající a zároveň určené k uspokojování významných celospolečenských, strategických nebo veřejně prospěšných zájmů. Jejich činnosti a funkce jsou velmi různorodé a proto zákon tvoří pouze základní právní rámec pro jejich fungování, těžištěm úpravy každého z nich by měl být jeho statut.

3.1. Právní subjektivita

Státní podnik je dle paragrafu 2 zákona právnickou osobou, tak jak je definována v zákoně č. 40/1964 Sb., občanském zákoníku, v platném znění v § 18 a následujících jako sdružení fyzických nebo právnických osob, účelová sdružení majetku, jednotky územní samosprávy, nebo jiné subjekty, o kterých to stanoví zákon.

V právních vztazích jedná svým jménem. Může jednat ve vztazích hmotněprávních i procesněprávních s výjimkou těch, kde zvláštní zákon stanoví, že v otázkách majetkoprávních bude před soudy a jinými orgány vystupovat za stát jiný orgán. Tím je teoreticky Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových dle zákona č. 201/2002 Sb. V současnosti ale tato možnost není využita.

Mnozí autoři⁵³ poukazují na fakt, že státní podnik, jakožto subjekt, který má způsobilost k právním úkonům, delikt ní způsobilost, určitou formu organizace, název a sídlo, avšak nemá právo nabývat pro sebe majetek, deformuje pojem právnické osoby. Například Stuna se Švestkou se domnívají, že právnická osoba, která není způsobilá být vlastníkem majetku, nedává ve sféře soukromého práva smysl, neboť právnické osoby jsou zakládány především proto, aby vlastnily majetek a tím byly nositeli soukromého subjektivního práva vůči všem ostatním. Z tohoto „prvotního“ znaku právnické osoby vyplývá oprávnění majetek nabývat a vlastnit a nakládat s ním, jakožto předpoklady proto být nositelem subjektivních závazkových práv.⁵⁴ Subjekt bez

⁵¹ Zejména stanovily minimální výši kmenového jmění, ocenění majetku, údaje o řediteli a počtu a členech dozorčí rady, výši rezervního fondu, označení osoby jednat jménem ministerstva. Dále bylo třeba v příloze uvést určený majetek podniku.

⁵² Viz důvodová zpráva k zákonu č. 213/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 77/1997 Sb., o státním podniku, ve znění pozdějších předpisů [online]. PSP [cit. 13.11. 2013] Dostupné na <http://www.psp.cz/sqw/tisky.sqw?O=6&T=777>.

⁵³ HAVLAN, Petr. Majetek státu v platné právní úpravě. 3. aktualizované a podstatně doplněné vydání. Praha: Linde, 2010, 501 s.

⁵⁴ STUNA, Stanislav, ŠVESTKA, Jiří. Několik úvah nad státem jako právnickou osobou, zejména nad právní subjektivitou státních orgánů. Právní rozhledy, 6/1999, s. 289-295. Uvádějí přímo: „Konstuuje-li se právnická osoba, která ze své podstaty vlastníkem být nemůže, neboť působí v právních vztazích pouze jako „prostředkovatel“, nelze zároveň zastávat pozici, že tato osoba je kupujícím či prodávajícím, zhotovitelem díla či jeho objednatel atd. Konstrukce státní právnické osoby jako právního subjektu, který nemůže být vlastníkem majetku, s nímž disponuje, se tak ocitá v rozporu se samotnými principy soukromého práva.“

tohoto znaku dle nich nelze kvalifikovat jako právnickou osobu. Tuto otázku bych ráda ponechala stranou, je však třeba si uvědomit, že absencí možnosti nabývat majetek vznikají mnohé výkladové problémy. Jedná se o asymetrii mezi majetkovými právy a závazky státního podniku.

V souvislosti s právní subjektivitou je užitečné určit, zda je státní podnik subjektem veřejného či soukromého práva. Právní teorie přiznává, že existují subjekty, které lavírují na neostře hranici mezi soukromým a veřejným právem. V soudních řízeních je však nakonec nezbytné rozhodnout, zda má takový subjekt zvláštní povinnosti z jeho povahy vyplývající, či nikoli (viz detailněji v kapitolách 3.12. Poskytování informací a 3.13 Zákon o veřejných zakázkách). Na otázku určení povahu právnické osoby existuje řada teorií.⁵⁵

Domnívám se, že tuto otázku definitivně vyřešil Ústavní soud ve svém rozhodnutí ze dne 24. ledna 2007, sp.zn. I. ÚS 260/06, kterým zrušil rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 17. ledna 2006, sp.zn. 6 As 52/2004. V předmětné věci šlo o úsudek, zda je Letiště Praha, státní podnik, veřejnou institucí hospodařící s veřejnými prostředky podle zákona o svobodném přístupu k informacím a musí žadateli o informace tyto informace poskytnout. Prvoinstanční soud rozhodl, že proto, aby byl podnik považován za veřejnou instituci, musel by plnit výlučně veřejný účel stanovený zákonem. Ty však neplní, neboť provozuje podnikatelskou činnost jako právnická osoba. Nejvyšší správní soud pak rozhodl, že státní podnik není subjektem povinnosti poskytnout požadované informace, protože není veřejnou institucí. Dle jeho názoru by musel vzniknout normativním právním aktem, což nenastalo, naopak vznikl v režimu, který koresponduje se založením a vznikem obchodních společností. Dále zmínil výdělečný charakter podniku a povinnost disponovat podnikatelským oprávněním pro provozování činnosti. Proto soud dovodil, že jsou státní podniky právnickými osobami soukromého práva a nemají povinnosti stanovené v zákoně o svobodném přístupu k informacím.

Nicméně na základě ústavní stížnosti Ústavní soud vyčerpávajícím způsobem zdůvodnil opačný názor. Jeho argumenty vycházejí z předchozího nálezu Ústavního soudu ze dne 27. února 2003, sp.zn. III. ÚS 686/02, ve kterém vymezil definiční znaky veřejné instituce hospodařící s veřejnými prostředky a *contrario* k pojmům státní orgán, orgán územní samosprávy a veřejnoprávní korporace. Znaky takové instituce jsou veřejný účel, zřizování státem, kreování jejich orgánů státem, jakož i státní dohled nad jejich činností. Na základě převažujících znaků je třeba provést závěr o povaze zkoumaného subjektu.

Těmto znakům podřadil Ústavní soud státní podnik obecně podle zákona č. 77/1997 Sb., nikoli pouze konkrétně Letiště Praha, státní podnik. Shledal, že ve všech znacích převažuje veřejnoprávní charakter. Veřejný účel je deklarován již v paragrafu 3 odstavci druhém zákona o státním podniku, podle kterého jsou podniky „zakládány k uspokojování významných celospolečenských, strategických či veřejně prospěšných zájmů.“ Při založení podniku dochází ke kombinaci soukromoprávního postupu dle obchodního zákoníku, ovšem i veřejnoprávního postupu, kdy je třeba vydat rozhodnutí orgánu státní správy, schválení vlády a další ingerence státu pro platný vznik podniku. Zřizovatelem, respektive zakladatelem, může být pouze stát, jehož

---

⁵⁵ Například Stuna se Švestkou za ně považují způsob vzniku, rozsah činnosti a účel. Viz STUNA, Stanislav, ŠVESTKA, Jiří, 1999 opt. cit.

jménem vykonává tuto funkci příslušné ministerstvo. K otázce obsazování funkcí lze také říci, že k ní dochází zejména státem, neboť on jmenuje ředitele a dvě třetiny dozorčí rady podniku. Relevantní dohled činí státní orgány z funkce zakladatele. Ústavní soud také dovodil, že státní podnik lze podřadit pod pojem veřejný podnik jako subjekt veřejné správy. Ten je zase podřazen pod pojem veřejné instituce. Lze shrnout, že i na základě převažujícího názoru odborné literatury lze ke stejnému názoru dojít.

Lze tedy shrnout, že podle těchto kritérií se jedná o veřejnou instituci. Pro tento závěr svědčí i rozbor odborné literatury i teleologický a systematický výklad. To přispívá k extenzivnímu výkladu, respektive širšímu chápání práva na informace podle článku 17 Listiny základních práv a svobod. S tímto rozhodnutím se ztotožňuji a souhlasím se všemi závěry.

3.2. Založení a vznik státního podniku

Založení podniku je upraveno v § 3 a 4 zákona. Založit státní podnik může pouze stát, respektive jménem státu po předchozím souhlasu vlády příslušné ministerstvo, do jehož působnosti spadá předmět podnikání budoucího podniku, pokud zákon nestanoví jinak. Působnost ministerstva je určena kompetenčním zákonem.⁵⁶ U podniku, který bude zabezpečovat úkoly pro obranu státu, je předpoklad, že zakladatelem bude Ministerstvo obrany, případně jiné ministerstvo s jeho souhlasem. Postavení státu tak není nepodobné osobě soukromého práva, která bude zakladatelem obchodní společnosti podle § 56 odstavce 1 obchodního zákoníku. Před vznikem podniku však není založena možnost, aby jménem podniku někdo jednal a zavazoval ho, tak jak je tomu u obchodních společností, kde se tato možnost výslovně předpokládá.

3.2.1. Zakládací listina

Podnik je založen **zakládací listinou**, vydanou příslušným ministerstvem. Je stanoveno, že je zakladatelským dokumentem dle § 27a obchodního zákoníku a taxativně jsou vyjmenovány její náležitosti, včetně přílohy v níž je vymezen určený majetek.

V zakládací listině je uvedeno kmenové jmění a zároveň minimální kmenové jmění, které je podnik povinen zachovávat. Zároveň musí být určen a oceněn majetek, s nímž bude podnik hospodařit.

Jsou v ní také uvedeny údaje o řediteli a členech dozorčí rady, včetně ředitelova ověřeného podpisu. Kdo bude tyto funkce vykonávat, je tedy nezbytné rozhodnout již před založením podniku. K pochybnostem, zda podpis ředitele má být součástí zakladatelského dokumentu podle obchodního zákoníku, odkazují na Plívu.⁵⁷

Podnik vzniká zápisem do obchodního rejstříku, jedná se tedy obdobně jako u obchodních společností o konstitutivní zápis. To však neplatí u státních podniků založených podle zákona č. 305/2000 Sb., o povodích (viz kapitola 4.3. Povodí), které byly tedy založeny tímto zákonem, a

---

⁵⁶Zákon č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

⁵⁷ Je přesvědčen, že by bylo legitimním požadavkem, aby byl podpis ředitele přílohou zakládací listiny, nicméně jako její součást se mu jeví nevhodná, Viz PLÍVA, Stanislav. Nová úprava právního postavení státního podniku. In: Právo a podnikání. 9/1997. S. 2-5.

jejich zápis do obchodního rejstříku byl pouze deklaratorní.⁵⁸

3.3. Sloučení, splynutí a rozdělení podniku

Tyto přeměny jsou upraveny v paragrafech 7 a 8 zákona, dochází k nim na základě rozhodnutí ministerstva dnem zápisu do obchodního rejstříku. Toto rozhodnutí nenahrazuje povolení udělované Úřadem pro ochranu hospodářské soutěže. Platí pro ně obdobně úprava platná pro obchodní společnosti.⁵⁹ Podnik, respektive jeho ředitel, má oznamovací povinnost o přeměně podniku odborovému orgánu nebo zaměstnancům podniku nejpozději tři měsíce před touto přeměnou.

3.4. Zrušení a zánik podniku

3.4.1. Zrušení

Ke **zrušení** podniku dochází rozhodnutím zakladatele po předchozím souhlasu vlády. Může dojít ke zrušení s likvidací nebo bez ní. V odstavci 3 paragrafu 6 zákona jsou uvedeny důvody, kdy má zakladatel povinnost podnik zrušit. Jsou jimi ztráta podnikatelského oprávnění k činnosti, pro kterou byl zřízen, zánik předpokladů vyžadovaných zákonem, dále případ, že založením, splynutím, sloučením nebo rozdělením podniku byl porušen zákon, nebo pokud se počet členů dozorčí rady sníží oproti počtu stanovenému v zakládací listině a není doplněn do šesti měsíců od jeho snížení. Posledním důvodem je, že podnik porušuje rozsah podnikatelské činnosti uvedený v zakládací listině, porušuje ustanovení o výši kmenového jmění či nakládá s majetkem státu v rozporu s právními předpisy. V případě zakladatelovi nečinnosti může o zrušení rozhodnout soud na návrh osoby, která na tom osvědčí právní zájem. Předtím však musí podniku poskytnout přiměřenou lhůtu k odstranění vytýkaných nedostatků. Za přiměřenou lhůtu považují alespoň šedesát dní, nicméně tato otázka závisí na závažnosti vytýkaného nedostatku a náročnosti jeho odstranění, jakož i na soudní praxi. Přikláním se k názoru, že by měla být hodnocena individuálně na základě skutkových okolností.

Zrušením neztrácí podnik subjektivitu a může se i nadále platně zavazovat.

3.4.2. Likvidace

Likvidace podniku se neprovádí, přechází-li celé jeho jmění na právního nástupce. Likvidace se nemusí provést, pokud je zamítnut návrh na prohlášení konkurzu pro nedostatek majetku. Pro ostatní případy je likvidace povinná jakožto vypořádání majetku a likvidační proces je upraven v § 9 zákona a obdobně podle ustanovení o likvidaci obchodních společností, tedy § 70 až 75b obchodního zákoníku.

Okrajový je již dnes případ, kdy je podnik zařazen do privatizace podle zákona č. 92/1991

---

⁵⁸ Viz rozsudek Nejvyššího správního soudu sp.zn. 7 A 109/2001 ze dne 13.4.2004. „...*předmětný státní podnik vznikl odlišným způsobem – normativním aktem příslušného orgánu veřejné moci – zákonem o povodích vydaným Parlamentem(...) a tak je jedním patrné, že šlo o vznik právnícké osoby veřejného práva, a jednak, že státní podnik nebyl zřízen, řízen ani pověřen orgánem státní správy nebo územní samosprávy.*“

⁵⁹Dle zákona č. 125/2008 Sb., o přeměnách obchodních společností a družstev, ve znění pozdějších předpisů.

Sb., o velké privatizaci⁶⁰ a kdy se musí likvidátor řídit ustanoveními § 47b a 47c tohoto zákona.⁶¹ Ten se totiž vztahuje pouze na podniky řídicí se režimem zákona č. 111/1990 Sb. V takových případech dochází k zpeněžení majetku veřejnou dražbou, jiným způsobem pouze po předchozím souhlasu Ministerstva financí. Pokud byl na majetek podniku předložen privatizační projekt, zakladatel může rozhodnout o likvidaci podniku pouze se souhlasem Ministerstva financí.

„Likvidací jako formou zrušení státního podniku se sleduje vypořádání majetku. Ten je u státních podniků státní a pouze s ním podnik hospodaří. Proto lze likvidaci považovat za „svého druhu privatizaci“ a jejím účelem je zpeněžit veškerý majetek – aktiva (věci, pohledávky, držení akcií) a vyrovnat (zaplatit) dluhy (závazky) – pasiva.“⁶²

Likvidátora jmenuje a případně odvolává zakladatel se souhlasem Ministerstva financí a stanoví jeho odměnu. V případě, že o zrušení podniku rozhodl soud, jmenuje likvidátora tento soud. Zrušení a likvidace podniku a jméno likvidátora se zapisují do obchodního rejstříku, ke jménu podniku se přidává dovětek „v likvidaci“. Tento zápis je konstitutivní. Likvidátor je orgánem podniku, který přebírá pravomoci statutárního orgánu a za výkon působnosti odpovídá ve stejném rozsahu jako ředitel. Má právo jednat jménem podniku. Uvědomí o vstupu podniku do likvidace všechny subjekty, které by tím mohly být dotčeny, a vyzve věřitele k uplatnění jejich pohledávek. Povinností likvidátora je činit všechny úkony, které směřují k likvidaci, vypořádat majetek a závazky podniku a předložit zakladateli likvidační účetní rozvahu, účetní závěrku, konečnou zprávu o průběhu likvidace a další dokumenty.⁶³ Na závěr se souhlasem zakladatele podává návrh na výmaz podniku z obchodního rejstříku. Likvidační zůstatek podniku je převeden zakladateli do státních finančních aktiv. Další povinnosti se řídí úpravou pro likvidaci obchodní společnosti. V případě, že likvidátor zjistí, že je podnik předlužen, podá neprodleně insolvenční návrh. Likvidátor pak vykonává svou působnost pouze v rozsahu, v němž nepřešla na insolvenčního správce. V takovém případě se dále postupuje podle zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení.

3.4.3. Zánik

Podnik zaniká ke dni výmazu z obchodního rejstříku. Zánikem ztrácí právní subjektivitu. Návrh podává likvidátor, popřípadě soud. Podnik zaniká bez předchozí likvidace v případě, že veškeré jmění přechází na univerzálního nástupce, například při sloučení, splynutí či rozdělení, či změně právní formy.

Jak uvedl Nejvyšší soud, ani po zániku podniku stát za jeho závazky neručí, pokud zvláštní zákon nestanoví jinak.⁶⁴ Naopak v případě, že podnik zanikne likvidací, nezaniká jeho pohledávka, ale univerzální sukcesí přechází na stát, jakožto subjekt jejího vlastnictví. Podnik

⁶⁰Zákon č. 92/1991 Sb., o podmínkách převodu majetku státu na jiné osoby ve znění pozdějších předpisů.

⁶¹K praktickým problémům této situací viz PECH, Václav. Likvidace státního podniku. Obchodní právo, č. 10/1999. S. 18-20.

⁶²Cit. BRYCHTA Přemysl, PECH Václav. Likvidace státního podniku. Obchodní právo 8/2002, s. 32.

⁶³Další informace viz PECH, Václav. Likvidace státního podniku. Obchodní právo, 6/1997, s. 15-17 a STANISLAV, Josef. Likvidace státních podniků v praxi. Obchodní právo, č.3/1998. S. 33-36.

⁶⁴Viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. ledna 2006, sp. zn. 33 Odo 908/2005. V této věci soud judikoval, že by stát mohl být podle tehdy platných předpisů právním nástupcem za zrušený podnik ve věcech odpovědnosti za škodu při pracovním úrazu nebo nemoci z povolání. V případě bezdůvodného obohacení zaniklého podniku, které vzniklo tím, že za podnik plnil náhradu škody za pracovní úraz jiný subjekt, však stát neručí. V takovém případě právním nástupcem státního podniku není.

totiž není subjektem vlastnického práva a „v případě majetkových práv státního podniku se jedná o závazky ve prospěch třetího (obligationes in favorem tertii), přičemž oprávnění státu, jako subjektu, v jehož prospěch se uzavírá závazek, není založeno právem předstihu, nýbrž přímo ze zákona.“⁶⁵ Zánikem podniku pak automaticky přechází právo z pohledávek na stát.

V případě, že došlo k zániku státního podniku a poté byl zjištěn jeho dosud neznámý majetek, k němuž má podnik právo hospodaření, pak jsou dány podmínky obnovení likvidace podle § 75b obchodního zákoníku, obdobně jako u obchodních společností.⁶⁶ To však neplatí v případě, že je veden spor o určení majetku likvidovaného podniku a během tohoto sporu likvidátor skončí likvidaci a dojde k výmazu podniku.⁶⁷

3.5. Odpovědnost

Jak je uvedeno výše, je státní podnik právnickou osobou a jeho zakladatelem je pouze stát. Jedná se tedy o dva odlišné subjekty, které neručí za závazky toho druhého. I judikatura tuto konstrukci uznává. Nakládání se státním majetkem není výkon veřejné moci a stát v takových případech vystupuje jako vlastník, tedy soukromoprávní subjekt a nikoli jako orgán veřejné moci.⁶⁸ Zákon o majetku státu dokonce vylučuje v § 46 použití zákona o odpovědnosti státu za škodu⁶⁹ na škodu vzniklou při hospodaření s majetkem státu. Takovým hospodařením je i kontrola hospodaření státního podniku jeho zakladatelem. „Není tedy pochyb o tom, že vztah ministerstva jako zakladatele státního podniku a státního podniku je vztahem státu v pozici vlastníka státního majetku a subjektu, kterému svěřil právo s majetkem hospodařit,“⁷⁰ jak je uvedeno v rozsudku Nejvyššího soudu. Povinnost vykonávat kontrolní činnost, kterou ukládá zakladateli zákon o státním podniku, tedy není výkonem veřejné moci a stát není odpovědný za jednání podniku podle zákona o odpovědnosti za škodu. V uvedeném rozhodnutí bylo shrnuto, že: „Stát jako vlastník neodpovídá za to, že státní podnik nesplní povinnost vydat věc oprávněné osobě, která uplatnila restituční nárok ve vztahu k majetku, s nímž státní podnik hospodaří.“ Tímto rozhodnutím bylo de facto potvrzeno, že odpovědnost nese pouze podnik. Lze dovodit odpovědnost zejména jeho ředitele podniku a v souvislosti s kontrolní a dozorčí činností jeho dozorčí rady.

Jak uvádí Nop,⁷¹ jasnějšího smyslu nabývá toto pravidlo zejména v případě, kde se státní

⁶⁵ Viz náleze Ústavního soudu ze dne 22. 2. 1996, sp.zn. III. ÚS 85/95, K likvidaci státního podniku. K univerzální sukcesi státu.

⁶⁶ Viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28.2.2013, sp.zn. 29 Cdo 3946/2011, likvidace státního podniku. „Jestliže právo hospodaření státního podniku (a vlastnické právo státu) k nemovitostem zaniklo v důsledku dražby, není zde dosud neznámého majetku státního podniku jako nezbytné podmínky postupu soudu podle § 75b odst. 2 obch. zák. Jestliže však právo hospodaření státního podniku (a vlastnické právo státu) k nemovitostem nezaniklo a trvalo i ke dni výmazu státního podniku z obchodního rejstříku, jde právě o případ, kdy v souvislosti s uplatněním zástavního práva navrhovatelky byl zjištěn dosud neznámý majetek státního podniku (... o němž se osoby jednající jménem státního podniku mylně domnívaly, že k němu státní podnik právo hospodaření nemá, neboť je pozbyl dražbou. Skutečností, z nichž je dovozováno, že k převodu vlastnického práva k nemovitostem nedošlo, totiž vyšly najevo až po výmazu státního podniku z obchodního rejstříku.“

⁶⁷ Viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. ledna 2011 sp.zn. 29 Cdo 5264/2009 v souvislosti s usnesením Nejvyššího soudu ze dne 27. ledna 2009, sp.zn.29 Cdo 1664/2007.

⁶⁸ Viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. ledna 2004 sp. zn. 25 Cdo 2222/2002 a rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. února 2004 sp.zn. 25 Cdo 2274/2003.

⁶⁹ Zákon č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád) ze dne 17. března 1998, ve znění pozdějších předpisů.

⁷⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21.4. 2011, sp.zn. 30 Cdo 4039/2010.

⁷¹ Viz NOP, Michal. Přičitatelnost jednání státního podniku státu. Správní právo. 8/2010. s. 450.

podnik stane zakladatelem obchodní společnosti. „Bylo by proti smyslu právní úpravy, pokud by bylo státu přičítáno jednání státního podniku, který může být – na rozdíl od státu – zakladatelem i jiných typů obchodních společností než jen akciové společnosti.“ Podle § 28 zákona o majetku státu totiž může stát založit z obchodních společností pouze společnost akciovou. Jak uvádí důvodová zpráva k tomuto zákonu,⁷² zákon nepočítá s možností založení jiných druhů obchodních společností s ohledem na ručení za tyto společnosti a s ohledem na vztahy mezi společníky. Vzhledem k tomu, že ani oprávnění zakladatele ovlivňovat jednání podniku není o mnoho širší než takové oprávnění společníka v obchodní společnosti, není mu jednání podniku zpravidla ani možno spravedlivě přičítat ve větší míře, než společníkovi obchodní společnosti.

V případě, že dojde k porušení zákazu konkurence některým z členů orgánů podniku, a tento člen odpovídá za škodu vzniklou z tohoto porušení, stává se ze zákona ručitelem za závazky podniku. Ani v tomto případě stát za závazky podniku neručí.

3.6. Jednání

Státní podnik jedná svým jménem a na svou odpovědnost. Vzhledem k tomu, že zákon o státním podniku nemá vlastní právní úpravu právního jednání, použije se obecná úprava obsažená v obchodním zákoníku v § 13 a následujících. Jednáním podniku je jednání jeho statutárního orgánu, kterým je ředitel podniku.⁷³ **Ředitel** podniku je uveden v zakládací listině a zapisuje se do obchodního rejstříku. Jeho jednatelské oprávnění je stanoveno zákonem a případné zúžení, například ve statutu, je vůči třetím osobám neúčinné. Z povahy věci však vyplývá, že ředitel může činit jen takové úkony, ke kterým je státní podnik způsobilý. Státní podnik je vázán také jednáním ředitele, pokud překročil rozsah předmětu podnikání podniku, avšak nepřekročil svou působnost.

V době likvidace státního podniku přecházení veškerá oprávnění ředitele na **likvidátora** státního podniku.

Za státní podnik může jednat jeho **zástupce**. Může se jednat o zástupce na základě zákonného zmocnění, nebo na základě plné moci. V případě, že má státní podnik organizační složku, jedná na základě zákonného zmocnění **vedoucí organizační složky** podniku, který je zapsán do obchodního rejstříku. Obchodní zákoník ho zmocňuje činit veškeré právní úkony týkající se této organizační složky jménem státního podniku.

Na základě zákonného zmocnění v § 15 obchodního zákoníku jedná ten, kdo byl **pověřen** nějakou činností v rámci činnosti podniku ve smyslu § 5 obchodního zákoníku. Zmocněn je ke všem činnostem, ke kterým obvykle při této činnosti dochází. Jedná se o nevyvratitelnou právní domněnku a není tedy rozhodný ani obsah vnitřních předpisů ani obsah pověření daný podnikem. Rozhodující je pouze obvyklost jednání. Není rozhodné, zda určité úkony dotyčná osoba činit nesmí, ale zda je to obvyklá obchodní praxe.⁷⁴ Lze však předpokládat, že tyto činnosti budou často specifikovány v organizačním řádu nebo jiných vnitřních předpisech podniku. V případě

⁷² Viz důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona o majetku České republiky, sněmovní tisk 438/0 [online]. PSP [cit. 13.11. 2013]. Dostupné z <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=3&ct=438&ct1=0>.

⁷³ Viz § 12 odstavec 1 zákona o státním podniku.

⁷⁴ Viz DĚDIČ, Jan. Obchodní zákoník: komentář. 1. vyd. Praha: Polygon, 2002, s. 114.

překročení tohoto zmocnění je státní podnik jednáním pověřeného vázán, pokud třetí osoba o překročení nevěděla nebo vědět nemohla.

Státní podnik je také vázán jednáním **neoprávněné osoby v jeho provozovně**, v případě, že třetí osoba o tom, že tato osoba oprávnění jednat nemá, nevěděla a vědět nemohla.

Zástupcem státního podniku je také jeho **prokurista** podle § 14 obchodního zákoníku, zapsaný do obchodního rejstříku. Je oprávněn činit jménem státního podniku všechny právní úkony, z povahy státních podniků však není možné udělit mu oprávnění ke zcizování a zatěžování nemovitostí. V případě, že je prokura udělena více osobám, je třeba stanovit způsob, jakým prokuristé jednají, jinak je neplatná.

V případě **zastoupení na základě plné moci** se použije § 31 občanského zákoníku. Plnou moc uděluje zejména ředitel, popřípadě prokurista, ve věcech organizační složky podniku též její vedoucí, a to buď právnické, nebo fyzické osobě. Fyzická osoba je až na výjimky povinna činit úkony osobně, právnická osoba činí úkony svým statutárním orgánem, případně jinou osobou, které statutární orgán udělí plnou moc. Pokud zmocněnec překročí své oprávnění uvedené v plné moci, je jeho jednáním státní podnik vázán v případě, že jej poté schválil. Platí ale také, že v případě, že třetí osobě svůj nesouhlas s jednáním zmocněnce nesdělil bez zbytečného odkladu, má se za to, že překročení schválil konkludentně.⁷⁵

Vlastním jménem jedná podnik v právních vztazích týkajících se majetku státu a účastní se řízení před soudy i jinými orgány ve věcech majetku státu, a to včetně řízení o určení, zda vlastnické nebo obdobné právo stát má. Toto pravidlo však bylo do zákona vloženo až novelou č. 202/2002 Sb., do té doby soudní praxe dovozovala, že státní podnik je oprávněn jednat pouze ve věcech, kde je právo státu nesporné, nikoli v žalobách o určení, zda zde vlastnické právo je, či není,⁷⁶ podnik tak nebyl aktivně legitimován k určení vlastnického práva, pouze se mohl domáhat u soudu určení, zda má ke sporným věcem právo hospodařit.⁷⁷ Tento stav nebyl považován za uspokojivý, na jeho nevhodnost upozorňoval například Plíva,⁷⁸ proto jej zákonodárce změnil výše uvedenou novelu, která nedostatek legitimace odstranila. Jak dovodil Nejvyšší soud po této novele, ačkoli není vyjádření v zákoně naprosto jednoznačné, přiznává státnímu podniku věcnou legitimaci ve věcech určení vlastnického práva.⁷⁹ Nutno dodat, že toto oprávnění se týká pouze státních podniků a organizací řídicích se zákonem č. 77/1997 Sb., nikoli těch, které vznikly před účinností tohoto zákona a nezměnily svou zakladací listinu a složení dozorčí rady, či u nichž vykonával funkci zakladatele okresní úřad či obec.⁸⁰

⁷⁵Viz § 33 ObZ.

⁷⁶Viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27.11. 2001, sp.zn. 30 Cdo 958/2001, k jednání národního podniku za stát.

⁷⁷Viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 6.3.1996, sp.zn. II Odon 4/96 „Státní podnik nemůže mít naléhavý právní zájem na určení, že stát je vlastníkem, může se však domáhat určení, že státní podnik má ke sporným věcem právo hospodaření.“

⁷⁸PLÍVA, Stanislav. Majetkové postavení státního podniku. In: Právo a podnikání, 11/1997. S. 6-11.

⁷⁹Viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 9.11. 2004, sp.zn. 28 Cdo 760/2003 „Vzhledem k tomu, že státní podnik je podle uvedeného ustanovení (§ 16 zákona, pozn. autorky) oprávněn vlastním jménem jednat v právních vztazích týkajících se majetku státu a účastnit se řízení před soudy ve věcech týkajících se majetku státu, včetně řízení o určení vlastnického práva a proto, s přihlédnutím k souvislosti změny ust. § 20 odst. 2 o.s.ř. a § 16 odst. 2 zákona o státním podniku, provedené zák. č. 202/2002 Sb, lze dovodit, byť legislativní vyjádření v ust. § 16 odst. 2 zák. o státním podniku není jednoznačné, že tímto ustanovením se státnímu podniku po 1.7.2002 přiznává, aby v uvedených věcech byl účastníkem soudního řízení, tj. věcná legitimace.“ Či rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24.2.2005, sp.zn. 28 Cdo 1895/2004 „Ustanovení § 16 odst. 2 zákona č. 77/1997 Sb. nelze podle dovolacího soudu vykládat jen tak, že by byl státní podnik ve věcech určení vlastnictví státu nadále legitimován pouze pasivně.“

⁸⁰Viz rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 30. srpna 2004, sp.zn.22 Co 934/2004: „... žalovaný se stal

Občanský soudní řád stanoví, že přizná-li jiný právní předpis způsobilost jednat ve věcech majetku státu místo státu jinému subjektu, pak má tento subjekt postavení účastníka řízení.⁸¹ V případě soudního řízení o majetek státu, ke kterému má státní podnik právo hospodařit, je tímto subjektem právě státní podnik, a nikoli Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových. Úřad může také vystupovat v takovém soudním řízení, avšak pouze jako vedlejší účastník.⁸² Státní podnik v takovém řízení jedná svým ředitelem, případně jím pověřeným zaměstnancem. Ve věcech organizační složky podniku jedná jménem státního podniku vedoucí této organizační složky. V případě, že má státní podnik prokuristu, který je oprávněn jednat samostatně, je oprávněn také on k jednání v soudním řízení za státní podnik. Pokud jsou však zájmy takové osoby, která je oprávněná jednat jménem státního podniku, v rozporu se zájmy podniku, pak této osobě oprávnění k jednání jménem podniku nepřisluší. Za státní podnik může jednat před soudem vždy pouze jedna osoba.⁸³

3.7. Zakladatel

Zakladatel reprezentuje vlastníka - stát. Jeho funkce jsou zejména koncepční a schvalovací, tak aby měl možnost kontrolovat do jisté míry směřování podniku, ale aby měl podnik na druhou stranu nutnou svobodu k výkonu ekonomických aktivit. Jeho práva a povinnosti jsou uvedena zejména v paragrafu 15 zákona. Jeho působnost se týká některých organizačně právních otázek, personálních a majetkových otázek a částečně i otázek hospodaření. Zakladatel sleduje hospodářskou činnost podniku a vyžaduje, kontroluje a ověřuje informace, které od podniku o jeho hospodaření získá. Schvaluje nakládání s určeným majetkem podniku. Kontroluje též, zda si podnik při své činnosti počíná účelně a hospodárně. Kontrolu provádí podle zákona o státní kontrole a zákona o finanční kontrole.⁸⁴ Běžná kontrolní činnost však spadá do působnosti dozorčí rady podniku.

Do kompetence zakladatele nepatří vnitřní organizace podniku a organizace jeho vnitřního řízení, které jsou ve výhradní působnosti podniku. Zákon výslovně uvádí, že o tom, že bude část podniku vedena jako odštěpný závod, rozhoduje také podnik.

Zakladatel má povinnost vydat **statut** státního podniku, ve kterém jsou uvedeny hospodářské cíle a zásady hospodaření a konkretizuje svá oprávnění, respektive případy, kdy si podnik musí vyžádat souhlas s nakládáním s konkrétním majetkem.

Zakladatel určuje pravidla chodu dozorčí rady, tedy stanovuje počet jejích členů, délku

---

státním podnikem ve smyslu § 31 odst. 1 zákona č. 111/1990 Sb.. Aby se však stal i státním podnikem ve smyslu § 20 odst. 1 zákona č. 77/1997 Sb., potom by musel splňovat zákonné podmínky vyplývající z tohoto ustanovení (jeho zakladatelem by musel být ústřední orgán státní správy, který by činil příslušné kroky ve stanovené lhůtě ve vztahu k zápisu do obchodního rejstříku). Tak tomu ovšem v daném případě není, neboť zakladatelem žalovaného byl MěNV v M. (...) podnik tedy není tím, který by mohl být považován za státní podnik podle zákona č. 77/1997 Sb. a tedy tím, který by byl oprávněn vlastním jménem jednat v právních vztazích týkajících se majetku státu a účastnit se řízení před soudy a jinými orgány ve věcech týkajících se majetku státu včetně řízení o určení, zda tu vlastnické nebo jiné obdobné právo státu je, či není - § 16 odst. 2 zákona č. 77/1997 Sb.“

⁸¹Viz § 20 odst. 2 OSŘ.

⁸²Viz § 9 zákona č. 201/2002 Sb., o Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových, ve znění pozdějších předpisů, ve spojení s § 93 OSŘ.

⁸³Viz § 21 a následující OSŘ.

⁸⁴Zákon č. 320/2001 Sb. o finanční kontrole ve veřejné správě a o změně některých zákonů (zákon o finanční kontrole) a zákon č. 552/1991 Sb., o státní kontrole, ve znění pozdějších předpisů. Tento zákon bude od 1.1. 2014 nahrazen zákonem č. 255/2012 Sb., o kontrole (kontrolní řád) ze dne 14. 6.2012.

jejich jednacího období, četnost schůzí. Schvaluje jednací řád dozorčí rady.

Zakladatel též schvaluje účetní závěrku a výroční zprávu, rozhoduje o rozdělení použitelného zisku nebo vypořádání ztráty. V případě, že podnik na základě rozhodnutí zakladatele vytvořil fond zakladatele, rozhoduje o tom, zda nerozdělený zisk podniku či jeho část nebo finanční prostředky z nepovinných fondů budou přiděleny do tohoto fondu. Po předchozím souhlasu vlády také rozhoduje o použití finančních prostředků z tohoto fondu zakladatele.

Lze shrnout, že postavení zakladatele státního podniku je silné a může přímo či nepřímo zasahovat do všech zásadních rozhodování podniku.

3.8. Orgány státního podniku

3.8.1. Ředitel

Ředitel podniku je statutárním orgánem podniku, řídí jeho činnost a rozhoduje o záležitostech, které nejsou vyhrazeny zakladateli nebo dozorčí radě. Je jmenován a odvoláván ministrem, který je v čele ministerstva vykonávajícího funkci zakladatele. Tuto působnost nemůže ministr přenést pověřením nebo plnou mocí na jiného vedoucího zaměstnance ministerstva nebo jinou osobu.⁸⁵ Ministr je v této funkci nezastupitelný, neboť tuto činnost vykonává jako člen vlády. Toto pravidlo je také výslovně uvedeno v zákoně o státním podniku. Pouze vláda si může vyhradit oprávnění jmenovat a odvolávat ředitele svým rozhodnutím místo ministra.

Jméno, příjmení, rodné číslo, trvalý pobyt a ověřený podpis ředitele jsou uvedeny v zakládací listině. Zakládací listina je tedy měněna s každou změnou vedoucích pracovníků státního podniku.

V době nepřítomnosti je zastupován **zástupcem ředitele** v plném rozsahu. Ten je jmenován a odvoláván ředitelem. Zákon připouští, aby ředitel jmenoval více svých zástupců, avšak musí stanovit jejich pořadí. V jeho nepřítomnosti jednají samostatně podle pořadí, které ředitel určil.

Ředitel i jeho zástupce se zapisují do obchodního rejstříku. Ředitel ani jeho zástupce nesmí být členy dozorčí rady, žádná další povinnost pro jejich výběr stanovena není. Nemusí splňovat ani podmínky pro provozování živnosti a prokazovat neexistenci překážek v provozování živnosti či být bezúhonný. Tato pravidla nejen, že nejsou stanovena zákonem, ale ani na úrovni zakladatele, proto se nabízí otázka, dle jakých parametrů zakladatelé vedoucí pracovníky státních podniků vybírají v případě, že nejsou stanovena kritéria pro výběr z kandidátů, ani formální proces výběru.⁸⁶ Takovou situaci považuji za nedostatečnou, vhodné by bylo podmínky nominačního procesu a výběrového řízení alespoň rámcově upravit přímo v zákoně o státním podniku.

Ředitel vydává **organizační řád podniku**.

---

⁸⁵ Viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 6.6.2007sp. zn. 29 Odo 550/2006.

⁸⁶ Dle informací Ministerstva zemědělství při výběru ředitele či členů dozorčí rady „*vychází ze standardního postupu za přímé účasti dotčených vedoucích zaměstnanců. Při obsazování uvolněných míst se vyhláší výběrové řízení, kde jsou uvedeny kvalifikační i jiné podmínky pro účast ve výběrovém řízení.*“ Podobně email Venuše Váchové, pracovnice Odboru zakladatelské činnosti Ministerstva zemědělství, ze dne 15.10. 2013, v archivu autorky.

3.8.2. Dozorčí rada

Dozorčí rada je kolektivní orgán s operativní kontrolní a dozorčí funkcí. Projednává a vyjadřuje se k zásadním otázkám podniku. V kompetenci dozorčí rady je schvalování koncepčních otázek fungování podniku a schvalování nakládání s majetkem, s výjimkou určeného majetku, také schvalování osoby auditora. Dále projednávání hospodaření podniku, zejména výroční zprávy a dalších významných dokumentů, kontrola hospodaření s fondy podniku a projednání tvorby nepovinných fondů, dohled nad činností podniku a jeho ředitele a soulad se zakladací listinou a zákony, přezkoumání účetní závěrky, dokladů a vedení účetních záznamů a další činnosti uvedené v § 13 zákona o státním podniku. Dozorčí rada má možnost doporučit zakladateli odvolání ředitele, může doporučit též změnu statutu. Předkládá svá stanoviska a závěry řediteli i zakladateli. Na požádání zakladatele mu poskytuje vyžádané informace a provádí šetření a může navrhnout řediteli opatření k nápravě.⁸⁷

Dozorčí rada si tvoří svůj **jednací řád**, který musí být schválen zakladatelem. Na svých schůzích rozhoduje většinou svých členů,⁸⁸ a o jejím zasedání musí být veden zápis.

Dozorčí rada má minimálně tři členy. Počet členů je stanoven zakladatelem a musí být dělitelný třemi. Maximální počet členů není zákonem omezen. To je řešení, ke kterému je možno mít výhrady, zejména v případě jejich většího množství, z důvodu nadbytečných výdajů za jejich činnost. Počet členů, jakož i jejich jména, příjmení, rodná čísla a trvalý pobyt se zapisují do zakladací listiny. Členové musí mít způsobilost k právním úkonům.

Jedna třetina členů je volena zaměstnanci podniku z jejich středu podle volebního řádu podniku. Dvě třetiny členů jsou pak jmenovány zakladatelem. Zákon uvádí, že tito jsou jmenováni a voleni z řad nezávislých odborníků, ekonomů, vědeckotechnických pracovníků a pracovníků bankovního sektoru. Bohužel je v praxi časté, že místa v těchto dozorčích radách jsou obsazována na základě politické příslušnosti a nikoli odbornosti. Domnívám se, že takový stav není žádoucí. Na dotaz, položený jednotlivým ministerstvům mi bylo sděleno, že nemají vlastní směrnice, dle jakých parametrů členy dozorčích rad jmenovat. „*Základními parametry pro výběr jsou obecné předpoklady (způsobilost k právním úkonům, bezúhonnost), kvalifikační a osobnostní předpoklady.*“⁸⁹ Může tak docházet k tomu, že tyto pozice budou obsazovány téměř výhradně politickými zástupci a tím budou v dozorčích radách zastoupeni méně odborníci na problematiku činnosti podniku či ostatní oblasti správy. Zároveň není stanoven limit, v kolika dozorčích radách či jiných postech ve veřejnoprávním sektoru může jedna osoba zastávat funkci. Takový stav lze však považovat za neuspokojivý proto, že o některých zásadních otázkách podniku mohou rozhodovat nekompetentní členové nebo takoví členové, kteří nemají dostatečný přehled pro

⁸⁷ Viz PLÍVA, Stanislav. Majetkové postavení státního podniku. Právo a podnikání, 11/1997. S. 6-11.

⁸⁸ Jak upozorňuje Plíva, v zákoně není upravena usnášeníschopnost dozorčí rady na svých schůzích, měla by být tedy upravena v jednacím řádu. Dále se zmiňuje o tom, že prostou většinou musí být rozhodnuty všechny otázky v působnosti dozorčí rady, nemohou být upraveny například v jednacím řádu odlišně pro určité typy rozhodnutí. Viz PLÍVA, Stanislav. Majetkové postavení státního podniku. Právo a podnikání, 11/1997. S. 6-11.

⁸⁹ Email Filipa Matyše, tiskového mluvčího Ministerstva průmyslu a obchodu, ze dne 23.9. 2013, v archivu autorky. Dle informací Ministerstva zemědělství při výběru ředitele či členů dozorčí rady „*vychází ze standardního postupu za přímé účasti dotčených vedoucích zaměstnanců. Při obsazování uvolněných míst se vyhláší výběrové řízení, kde jsou uvedeny kvalifikační i jiné podmínky pro účast ve výběrovém řízení.*“ Podobně email Venuše Váchové, pracovnice Odboru zakladatelské činnosti Ministerstva zemědělství, ze dne 15.10. 2013, v archivu autorky.

kvalifikované rozhodování o směřování podniku. Jako nevhodná se mi tato situace jeví také, uvážím-li, jaký význam jen v politickém boji může mít skutečnost, že má určitá politická strana v strategickém podniku ředitele a většinu v dozorčí radě. Domnívám se, že tento stav by měl být systémově upraven. Mohl by být odstraněn buď novelou zákona, která by stanovila podmínky a postup pro jmenování ředitele či člena dozorčí rady a rozmezí počtu členů dozorčí rady, nebo prováděcím předpisem, například nařízením vlády. Jsem přesvědčena, že vhodné by bylo i stanovení maximálního počtu funkcí v dozorčích radách státních podniků a státem nebo veřejně vlastněných společnostech. Ale už tím, že by došlo k zprůhlednění výběrových řízení do takovýchto funkcí, by byly naplněny mezinárodní závazky, ke kterým se Česká republika zavázala. K této problematice Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj vydala doporučení, jaké mechanismy by měly stát přijmout, aby byly do řídicích a dozorčích orgánů veřejných podniků přijímány kvalifikované a kompetentní osoby, schopné hájit zájmy takového podniku.⁹⁰

Výkon člena dozorčí rady je nezastupitelný. Je také, obdobně jako v obchodních společnostech, stanovena inkompatibilita funkcí ředitele či jeho zástupců s funkcí člena dozorčí rady. Členové vykonávají svou funkci s náležitou péčí a mají povinnost mlčenlivosti.

3.8.3. Zákaz konkurence

Na ředitele a jeho zástupce, stejně jako na členy dozorčí rady se vztahuje zákaz konkurence, zhruba odpovídající zákazu konkurence v obchodních společnostech. Je to poměrně zásadní změna oproti zákonu o státním podniku č. 111/1990 Sb., který tuto povinnost nestanovoval. Jedná se o zákaz vstupovat do střetu zájmů osobních se zájmy podniku, tedy uzavírat obchod související s činností podniku vlastním jménem nebo na vlastní účet či na účet osoby blízké, zprostředkování takových obchodů, účast na podnikání jiné právnické osoby s obdobnou činností, či funkce v orgánech takové právnické osoby. Zákaz se tedy netýká veškerého podnikání. Výjimkou ze zákazu je vlastnictví akcií získaných během kuponové privatizace.⁹¹ Uvedený zákaz nemůže být vyloučen na základě rozhodnutí zakladatele ani dozorčí rady. V případě jeho nedodržení se obdobně použijí ustanovení obchodního zákoníku, tedy podnik může požadovat, aby ten, kdo zákaz konkurence porušil, nahradil škodu, vydal získaný prospěch nebo převedl odpovídající obchod nebo práva z něj na podnik. Právo na vydání získaného prospěchu či na převedení odpovídajících práv ale musí podnik uplatnit v prekluzivní subjektivní lhůtě tří měsíců, objektivní lhůta je jeden rok. Jak zmiňují i Brychta a Pech,⁹² je velmi účinným nástrojem v takovém případě odvolání z funkce. Při způsobené škodě ručí původci za závazky společně a nerozdílně.

Ředitel podniku ani členové dozorčí rady nejsou veřejnými funkcionáři podle § 2 zákona

---

⁹⁰Viz OECD: Guidelines on Corporate Governance of State-Owned Enterprises [online]. OECD 2005 [cit. 13.11.2013]. Dostupné na <http://www.oecd.org/daf/ca/corporategovernanceofstate-ownedenterprises/34803211.pdf>, konkretizované v OECD: Accountability and Transparency: A Guide for State Ownership [online]. OECD 2010 [cit. 13.11.2013]. Dostupné na http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/governance/accountability-and-transparency-a-guide-for-state-ownership_9789264056640-en#page11.

⁹¹Koudelka upozorňuje, že by bylo vhodnější upravit procentní omezení vlastnictví akcií společnosti s obdobnou podnikatelskou činností, domnívám se však, že současné ustanovení je dostačující a nečiní v praxi problémy. KOUDELKA, Zdeněk. Návrh změny zákona o státním podniku. Právní rádce. 19/1996, s. 46.

⁹²BRYCHTA Přemysl, PECH Václav. Zákaz konkurence ve státním podniku. Obchodní právo. 7/2002. s. 33-35.

o střetu zájmů,⁹³ nemají tedy povinnosti v tomto zákoně uvedené, například podávání oznámení o osobním zájmu, o činnostech, majetku, příjmech, darech a závazcích ve formě čestného prohlášení. Pochybnosti by mohly nastat pouze u členů orgánů Povodí, neboť § 2 odstavec 2 písmeno b) stanoví, že za veřejného funkcionáře je považován „člen statutárního orgánu, člen řídicího, dozorčího nebo kontrolního orgánu právnické osoby zřízené zákonem,“ jimiž dle mého názoru právě podniky Povodí, ale i Organizace Železniční a dopravní cesty, státní organizace jsou. Vzhledem k tomu, že se ale jedná o funkcionáře organizace se stoprocentní účastí státu, domnívám se, že by do působnosti tohoto zákona měli spadat členové dozorčí rady, ředitelé i jejich zástupci všech státních podniků.

3.9. Majetkové postavení podniku

3.9.1. Majetek podniku

Státní podnik nemá vlastnické právo k majetku, s nímž hospodaří při svém podnikání. Jedná se o majetek státu. Dle § 16 odstavce druhého zákona, podnik vykonává práva vlastníka. **Kmenovým jměním** podniku jsou věci, pohledávky, práva a jiné penězi ocenitelné hodnoty, které jsou podniku státem svěřeny do hospodaření při jeho vzniku. V době po vzniku podniku se nazývá **obchodním majetkem**, jedná se o souhrn všech práv a jiných majetkových hodnot, k nimž má podnik právo hospodařit. **Jměním** je pak obchodní majetek spolu se závazky podniku. Výše kmenového jmění, jakož i minimální výše, kterou podnik zachovává po celou dobu svého trvání, se zapisuje do obchodního rejstříku při jeho vzniku.

Vlastními finančními zdroji podniku jsou kmenové jmění, rezervní fond a zisk a další fondy podniku k financování jeho potřeb.

3.9.2. Určený majetek

Do obchodního rejstříku se též zapisuje určený majetek. Jedná se o majetek ve zvláštním režimu, ke kterému má podnik omezené právo hospodařit a který je takto označený v zakládací listině. S tímto majetkem může nakládat podnik pouze se souhlasem zakladatele, tedy ministerstva. Úkon podniku, kterým by disponoval s určeným majetkem bez souhlasu zakladatele, je absolutně neplatný. Určeným majetkem státní podnik za své závazky neručí. Nejvyšší soud potvrdil, že určený majetek nelze za účelem uspokojení pohledávek tohoto podniku sepsat do soupisu majetku konkursní podstaty a zpeněžit v konkursu.⁹⁴

Domnívám se, že podnik je do značné míry oproti ostatním dlužníkům, kteří zpravidla ručí svým veškerým majetkem, zvýhodněn, respektive je zvýhodněn stát. Zakladatel by si měl být této skutečnosti vědom a při stanovení určeného majetku jeho rozsah na úkor dalšího majetku nerozšiřovat, aby nedocházelo k porušení ústavního principu, že vlastnické právo všech vlastníků má stejný zákonný obsah a ochranu. Nicméně v případě, že podnik zveřejní rozsah určeného majetku v obchodním rejstříku, nejsou zájmy třetích osob, zejména věřitelů omezeny, neboť mají možnost posoudit, jaký je rozsah zbylého majetku, který by sloužil k případnému uspokojení

⁹³ Zákon č. 159/2006 Sb., o střetu zájmů, ve znění pozdějších předpisů.

⁹⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24.6.2009, sp.zn. 29 Cdo 2017/2007, konkurs státního podniku.

jejich nároků. Lze tedy shrnout, že pokud nebude tato skutečnost omezovat základní práva ostatních subjektů, lze jí v právním řádu dle mého názoru s určitou výhradou zachovat. Je však třeba, aby tuto skutečnost stát nedůvodně nevyžíval.

Jak je uvedeno v § 17, zakladatel může i měnit vymezení určeného majetku v průběhu existence podniku, avšak pouze z důvodu naléhavých hospodářských či bezpečnostních zájmů státu. Vzhledem k tomu, že státní podnik za své závazky určeným majetkem neručí, lze spatřovat v tomto ustanovení kompromis mezi právní jistotou věřitelů podniku, v případě, že bude určený majetek rozšířen na úkor ostatního majetku a možností státu reagovat na budoucí vývoj v zajišťování potřeb státu. Zásadní význam má přesné a jednoznačné vymezení určeného majetku v obchodním rejstříku. Jak uvádí důvodová zpráva k zákonu: „*majetek strategického charakteru a významu, na jehož zachování a zvětšování má stát eminentní zájem - tzv. „určený majetek“*“. *Jedná se zejména o nemovitosti, cenné papíry, práva z průmyslového vlastnictví a jednotlivé účasti podniku na podnikání jiných právnických osob.*“⁹⁵

Ostatní majetek je zbytková kategorie k určenému majetku, je s ním možno nakládat bez předchozího souhlasu zakladatele, pokud si tuto pravomoc zakladatel nevyhradil v zakládací listině, při dodržení závazných předpisů.

3.9.3. Právo hospodařit

Zákon podniku přiznává **právo hospodařit** s tímto majetkem. Jedná se o termín obdobný právu hospodaření⁹⁶ dle zákona č. 111/1990 Sb., který vymezuje nejen povinnost majetek spravovat, ale též právo s ním nakládat, a je tedy širší, než příslušnost hospodařit s majetkem, což je termín používaný v zákoně majetku státu.⁹⁷

Na státní podniky řídící se zákonem č. 77/1997 Sb. se nevztahují ustanovení § 45 zákona č. 92/1991 Sb., o podmínkách převodu majetku státu na jiné osoby, takzvaného blokačního paragrafu. Není pro ně stanoven zákaz disponovat s jejich majetkem nad rámec obvyklého hospodaření.

Zákon uvádí, že při hospodaření vykonává podnik práva vlastníka dle § 16 odstavce 2,

⁹⁵ Důvodová zpráva k návrhu zákona o státním podniku, sněmovní tisk 23/0 [online]. PSP [cit. 13.11. 2013]. Dostupné na <http://www.psp.cz/eknih/1996ps/tisky/t002300.htm> .

⁹⁶ Nejvyšší soud ve svém rozsudku ze dne 21. září 2012, sp.zn. 32 Cdo 36410/2010 (právo hospodaření s majetkem státu; jeho převod k majetku určenému k privatizaci) shrnul, co je míněno právem hospodaření: „...*nebylo pouze právem užívacím; jeho obsahem bylo též takový majetek držet a nakládat s ním (...)* Státnímu podniku přísluší ohledně majetku ve státním vlastnictví, k němuž má právo hospodaření, v zásadě stejná práva, jako vlastníku (státu) (...) resp. že právo hospodaření s majetkem státu je právem obdobným (téměř na roveň postaveným) právu vlastnickému, spočívajícím v právu subjektu, jemuž právo hospodaření přísluší, vykonávat za stát jakožto přímého vlastníka majetku jeho vlastnická práva, za určitých státem (vlastníkem) předem stanovených podmínek, a že toto právo v sobě zahrnuje jak oprávnění věc držet, užívat ji, nakládat s ní, tak i řadu povinností směřujících k zachování, účelnému využívání a ochraně takové věci, včetně uplatňování a hájení tohoto práva (i primárního vlastnického práva státu).“

⁹⁷ Byly neúspěšné tendence tuto terminologii a obsah sjednotit, nejprve tím, že byly dočasně státní podniky podřízeny úpravě zákona o majetku státu. Tato úprava byla poměrně dost kritizována, protože by její dodržování prakticky znemožňovalo podnikům podnikání. Nevýhody takové úpravy byly shrnuty například v FILIP, Jiří. 2002. opt. cit. Státní podniky byly zcela vyloučeny z působnosti zákona o majetku státu zákonem č. 202/2002 Sb. V návrhu tohoto zákona, však byla i neúspěšná snaha sjednotit opět terminologii a přiznat státním podnikům s majetkem pouze příslušnost hospodařit. Viz sněmovní tisk 1101/0; Vládní návrh novely OSŘ ve vztahu k Fin. prokur., dostupné na <http://www.psp.cz/sqw/tisky.sqw?O=3&T=1101> (cit. 20. 10. 2013). Tento návrh však nebyl přijat a proto i nadále rozsah hospodaření širší v případě státních podniků, než ostatních (přímých) forem státního vlastnictví. K odlišnému výkladu dospěl Baudyš in BAUDYŠ, Petr: Právo hospodařit a příslušnost hospodařit. Právní Rozhledy č. 7/2001. s. 334-335. Nutno dodat, že jeho právní analýza je z doby, kdy se na státní podniky ještě vztahoval právě zákon o majetku státu. Další informace také viz BAUDYŠ Petr, K právním útvarům nezpůsobilým vlastnit majetek. Ad Notam. 2/2002. S. 33-35.

vlastním jménem jedná ve věcech majetku státu, včetně jednání před soudy a dalšími orgány. (viz kapitola 3.6. Jednání)

Majetek, který státní podnik získá, ať již svou činností nebo jinak, například darováním, nabývá pro stát. Podniku vzniká k tomuto majetku opět právo hospodařit. Podnik nakládá s tímto majetkem bez přímého působení státu, zakladatel mu však může vymezit v zakládací listině a statutu pravidla, která je podnik při tom povinen dodržovat, a sám je vázán zákonem stanoveným rozsahem své působnosti. V jednotlivých případech zakladatel neurčuje, jaká rozhodnutí podnik přijme.

Právo hospodařit je tedy poměrně široké. Například Nejvyšší soud judikoval, že: „právo státního podniku hospodařit s věcí ve vlastnictví státu zahrnuje (mimo jiné) i právo domáhat se poskytnutí peněžité náhrady za bezdůvodné obohacení, získané třetí osobou tím, že bez právního důvodu nebo na základě neplatného právního důvodu užívala takovou věc (§ 451 a násl. obč. zák.), k níž má státní podnik právo hospodařit (tj. jež spadá do jeho obchodního majetku).⁹⁸

Majetek může podniku zakladatel **odejmout** pouze v případech a za podmínek stanovených zákonem. V současnosti tato možnost, pomineme-li vytvoření fondu zakladatele, stanovena není.

Stát za závazky státního podniku **neručí**, stejně tak neručí za závazky státu státní podnik. Výjimky může stanovit pouze zákon (viz kapitola 3.3. Odpovědnost).

V zákoně je též výslovně uvedeno, že státní podnik může zřídit **zástavní právo** ke svému majetku pouze se souhlasem zakladatele. V případě, že tento souhlas nebyl dán, jedná se o úkon neplatný od samého počátku.⁹⁹

Možnost poskytovat **dary** z obchodního majetku podniku je omezena účelem a rozsahem, v jakém lze odečíst hodnotu daru od základu daně z příjmu podle zákona o dani z příjmu.¹⁰⁰ Jedná se zejména o dary veřejně prospěšným organizacím či jednotlivcům na individuální pomoc. V úhrnu je možné použít 5 procent ze sníženého základu daně. Darování porušující příslušná ustanovení jsou neplatná.

3.9.4. Pohledávky

Při hospodaření s pohledávkami jednají státní podniky vlastním jménem. Pelikánová¹⁰¹ upozorňuje, že v zákoně je problematická formulace v tom smyslu, že podnik nemá vlastní majetek podle paragrafu 2 zákona, avšak dále mluví o majetku podniku. Zde vyvstává otázka, či vlastnictví jsou pohledávky podniku. Dospívá k závěru, že i pohledávky jsou ve vlastnictví státu, obdobně jako hmotné předměty, a podnik k nim má pouze právo hospodařit.

⁹⁸ Viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23.5. 2012, sp.zn.29 Cdo 905/2012.

⁹⁹ Tato norma však není součástí zákona o státním podniku od počátku. V zákoně č. 111/1990 Sb. chyběla po celou dobu účinnosti a do zákona č. 77/1997 Sb. se dostala až novelizací zákonem č. 220/2000 Sb., o změnách některých zákonů v souvislosti s přijetím zákona o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích ze dne 21.7. 2000, s účinností od 1.1. 2001. Do té doby státní podniky nepotřebovaly k zastavení majetku, s výjimkou určeného, schválení zakladatele ani jiného orgánu státu pokud zástavní právo nebylo zřizováno na majetek, k němuž byl předložen privatizační projekt. Tento názor potvrzuje i tehdejší rozhodovací praxe soudů. Pro více informací odkazují na rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31.8.2005, sp.zn. 29 Odo 390/2003, o zástavním právu k majetku státu.

¹⁰⁰ Jedná se o § 20 odstavec 8 zákona č. 586/1992 Sb. ve znění pozdějších předpisů.

¹⁰¹ PELIKÁNOVÁ, Irena. Státní podnik, In: PELIKÁNOVÁ et al. Obchodní právo. 1 díl, 2. vyd. Praha: WoltersKluwer ČR, a.s., 2010, s 576. s.152.

Také jsem přesvědčena, že podniky nabývají pohledávky pro stát a stávají se majetkem státu. To je změna oproti úpravě v zákoně č. 111/1990 Sb., kde byly pohledávky státního podniku vzniklé jeho činnostmi chápány jako jeho vlastnictví. V případě pochybností, zda má státní podnik právo s pohledávkou státu hospodařit, uvádí Plíva,¹⁰² že se jedná zejména o pohledávky vzniklé z činnosti tohoto útvaru, pohledávky vzniklé z poškození majetkových zájmů státu, které má státní podnik ochraňovat, či souvisí-li pohledávka s jiným majetkem, ke kterému má státní podnik právo hospodařit. Dle jeho názoru, v případě pochybností, zda s pohledávkou nemá právo hospodařit jiný státní podnik, či zda není příslušný jiný útvar státu, není tento spor v působnosti soudu. Tato otázka je prý v kompetenci Ministerstva, které opatřením rozhodne, kdo je k hospodaření s pohledávkou příslušný. Nejsm přesvědčena, že jeho řešení této otázky je správné. Domnívám se, že k rozhodnutí o určení, zda svědčí státnímu podniku právo hospodařit s majetkem státu či nikoli, je v působnosti obecných soudů právě proto, že se na státní podnik nevztahuje zákon o majetku státu a zákon mu stanovuje povinnost v těchto otázkách vystupovat před soudními a jinými orgány.

Státní podnik je povinen evidovat, inventarizovat pohledávky a vést je v účetnictví.

V případě prodlení dlužníka vymáhá státní podnik úroky z prodlení či poplatky z prodlení, pokud nebyla zvolena smluvně jiná výše úroků, dle povahy právního vztahu podle obchodního či občanského práva.¹⁰³ Pokud jsou dohodnuty také smluvní sankce, vymáhá státní podnik i ty. Zajímavá je otázka, zda má státní podnik možnost či právo pohledávku či její příslušenství neuplatnit, případně nevymáhat. Tyto otázky totiž upravuje detailně zákon o majetku státu a navazující vyhlášky, tento zákon však ve svém § 54 odstavec první vylučuje svou působnost na státní podniky. Vzhledem k tomu, že žádný jiný předpis státním podnikům tuto povinnost neukládá a k tomuto jednání bude docházet v rámci jejich podnikatelské činnosti, domnívám se, že mají státní podniky pohledávky a jejich příslušenství volně v dispozici. Na rozdíl od organizačních složek státu a jiných státních organizací podřízených zákonu o majetku státu tedy nejsou povinny ze zákona je vymáhat. O tom rozhoduje ředitel podniku. Vzhledem k tomu, že se však jedná o majetek státu, je žádoucí, aby takové rozhodnutí bylo řádně posouzeno a odůvodněno, neboť podnik musí nakládat s majetkem státu s péčí řádného hospodáře. Proto se domnívám, že například pokud vymáhání pohledávky není účelné, je její pouhé neuplatnění nevhodné a mělo by dojít spíše k jejímu prominutí či upuštění od vymáhání, včetně odůvodnění takového rozhodnutí, aby mohlo být případně později vyhodnoceno. Mělo by být též podřízeno pravidelné kontrole jak ze strany dozorcí rady, tak i zakladatele, který v případě zjištěného pochybení vyvodí adekvátní důsledky, například personálního charakteru. Lze doporučit, aby měl státní podnik ve statutu uvedena rámcová pravidla pro tyto případy.

Státní podnik může též pohledávky postoupit na základě písemné smlouvy dle § 524 občanského zákoníku právnické či fyzické osobě.

S otázkou pohledávek souvisí též jejich ochrana, ke které je podnik povinen.

---

¹⁰²Viz PLÍVA, Stanislav. 2004. opt. cit. s. 146.

¹⁰³ Tedy dle nařízení vlády č. 142/1994 Sb., kterým se stanoví výše úroků z prodlení a poplatku z prodlení podle občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů.

Nejvýznamnější postavení má jejich zajištění, tedy dohoda podniku s dlužníkem či jinou osobou, pro případ, že dlužník nesplní svůj dluh řádně a včas. Úprava zajišťovacích prostředků se nachází zejména v občanském zákoníku,¹⁰⁴ ale i v obchodním zákoníku¹⁰⁵ a zákoníku práce.¹⁰⁶

3.9.5. Závazky

Ačkoli jsou pohledávky a jiná majetková práva vzniklá z činnosti státních podniků majetkem státu, neplatí totéž u závazků. Vzhledem k tomu, že stát za závazky státního podniku ani neručí, není-li stanoveno jinak, je třeba závazky státu a státního podniku odlišovat. V případě, že se stát zaváže k ručení závazku státního podniku, jedná jménem státu zakladatel. Zde se opět projevuje zvýhodnění státního vlastnictví, ke kterému má státní podnik právo hospodařit, oproti ostatním vlastníkům. Závazky musí být úplně a pravdivě vedeny v účetnictví podniku. Podnik za své závazky odpovídá svým obchodním majetkem s výjimkou určeného majetku.

3.9.6. Nabývání majetku

V případě, že stát získá do vlastnictví **majetek zvláštní povahy**, předá ho bezúplatně do hospodaření příslušné organizační složky nebo státní organizace. To platí i v případě státních podniků, kde se prakticky užije zejména v případě státem nově nabytých, či jiným útvarem obhospodařovaných lesů a pozemků určených k plnění funkcí lesa.¹⁰⁷ S majetkem zvláštní povahy se předává i majetek, se kterým není možné nebo účelné naložit jiným způsobem. Majetek se předává smlouvou, jeho vlastnictví nadále zůstává státu a státní podnik získává k převáženému majetku právo hospodařit. Předávaný majetek je státní podnik povinen přijmout.

K nabývání majetku státním podnikem dochází na smluvním základě s nestátními subjekty. Tyto vztahy se budou řídit pravidelně obchodním zákoníkem, případně občanským zákoníkem nebo jinými předpisy. Vlastnické právo přechází na stát, státní podnik má právo s tímto majetkem hospodařit. Zpravidla dochází k úplatnému nabývání majetku, méně často k bezúplatnému.

Majetkové vztahy mezi státními podniky a **organizačními složkami** či státními organizacemi podléhajícími zákonu o majetku státu nejsou dosud nikde upraveny. Řídí se tedy také předpisy občanského a obchodního práva a nikoli zákonem o majetku státu. Majetek je mezi nimi tedy typicky převáděn smlouvou a nikoli zápisem.

V případě sporů ohledně majetku státu, ke kterému má státní podnik právo hospodařit, jsou příslušné obecné soudy.

Státní podnik může být příjemcem **dotace** pro stanovený účel na základě rozpočtových pravidel za stejných, tedy nediskriminačních, podmínek jako soukromé subjekty.

Státní podnik může nabývat svým jménem majetek pro stát také bezúplatně, například darováním. Vzhledem k tomu, že se na jednání státního podniku nevztahují ustanovení zákona

¹⁰⁴ Viz § 544 až 558 Oz.

¹⁰⁵ Viz § 300 až 323 ObZ.

¹⁰⁶ Viz § 327 až 328 zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁰⁷ Dle § 18 odstavce 8 vyhlášky Ministerstva financí č. 62/2001 Sb., o hospodaření organizačních složek státu a státních organizací s majetkem státu. Vyhláška v poznámce zmiňuje Lesy České republiky, státní podnik a Vojenské lesy a statky, státní podnik. Ačkoli se tato vyhláška na hospodaření státních podniků nevztahuje, k tomuto předání v praxi dochází právě na jejím základě.

o majetku státu, předepisující písemnou smlouvu s podpisy na téže listině, není písemná forma nutná. Vztahují se na něj ale samozřejmě ostatní zákony, takže musí být dodržena forma jimi stanovená. Například u darování nemovitostí již písemné uzavření smlouvy povinné je.

V úvahu připadá i nabývání majetku jinými způsoby, které však zdaleka nejsou tak časté, jako je nabývání zákonem, nabývání na základě zákona,¹⁰⁸ děděním ze závěti či rozhodnutím příslušného orgánu.¹⁰⁹

K otázce vydržení státním podnikem dovedl Nejvyšší soud,¹¹⁰ že je možné, aby stát jakožto držitel vydržel, byť i prostřednictvím státního podniku jako detentora, nemovitý majetek, se kterým nakládal po určenou dobu jako s vlastním. K takto vydrženému majetku má státní podnik dále právo hospodařit.

3.9.7. Fondy

Státní podniky vytváří povinně dva fondy z majetku. Jedná se o rezervní fond a fond kulturních a sociálních potřeb. Ostatní fondy jsou fakultativní.

Rezervní fond je tvořen ke krytí případných ztrát a rizik podniku, k financování výkyvů jeho hospodaření. Tvořen je již při založení podniku. Zajímavostí je, že slouží také ke krytí přídělu do fondu kulturních a sociálních potřeb v případě ztráty nebo nedostatečného zisku, které by měly za následek nedostatečný vklad do fondu kulturních a sociálních potřeb. Minimální výše rezervního fondu je stanovena zákonem na deset procent kmenového jmění při založení podniku, zakladatel však v zakládací listině může stanovit jinou výši. Doplnuje se ročně přídělem alespoň deseti procenty z čistého zisku společnosti až do stanovené výše.

Právní úprava **fondu kulturních a sociálních potřeb** je upravena ve vyhlášce č. 114/2002 Sb. o fondu kulturních a sociálních potřeb¹¹¹ tak, že odkazuje na již neúčinnou vyhlášku č. 310/1995 Sb. o fondu kulturních a sociálních potřeb.¹¹² Fond je určen k zabezpečení kulturních, sociálních a jiných potřeb zaměstnanců. Základní příděl do tohoto fondu tvoří část zisku nebo prostředků rezervního fondu podniku ve výši dvou procent z ročního nákladu na platy a obdobné platby zaměstnancům, a dále další platby ze zisku. Fond může mít ale i jiné příjmy. Tvoří se vlastní rozpočet fondu a jeho prostředky se ukládají na zvláštní bankovní účet. Tyto prostředky a zisky není možné převést do jiného fondu či použít pro jiné účely, než pro jaké je fond zřízen. Prostředky fondu jsou využívány zejména na provoz zařízení, která slouží kulturnímu a sociálnímu rozvoji zaměstnanců, na pořízení hmotného vybavení pro takové účely, na půjčky zaměstnancům pro bytové účely, sociální výpomoc, příspěvek odborové organizaci, důchodové spoření a dary, a další jmenované účely.

Fakultativním fondem je **fond zakladatele**, který vytváří podnik povinně na základě

¹⁰⁸ Například vydržením, zpracováním cizí věci atd.

¹⁰⁹ Například v případě vyvlastnění dle zákona č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon).

¹¹⁰ Viz rozsudek ze dne 3. října 2002, sp. zn. 22 Cdo 306/2001, držba státu a výkon práva hospodaření s jeho majetkem (detence) „V případě, že státní podnik (a dříve národní podnik) vykonával faktický obsah práva hospodaření s majetkem státu (dříve obsah správy národního majetku) i vůči majetku, který nebyl ve vlastnictví státu, byl stát držitelem tohoto majetku; státní podnik byl jeho detentorem.“

¹¹¹ Vyhláška Ministerstva financí č. 114/2002 Sb., o fondu kulturních a sociálních potřeb, ve znění pozdějších předpisů.

¹¹² Vyhláška Ministerstva financí č. 310/1995 Sb., o fondu kulturních a sociálních potřeb, ve znění vyhlášky č. 167/1997 Sb. a vyhlášky č. 314/1999 Sb.

rozhodnutí zakladatele. Slouží k převedení části nerozděleného zisku podniku z minulých let, použitelného zisku nebo fondů do státního rozpočtu nebo jeho jinému použití. K tomuto převodu je třeba předchozí souhlas vlády. Pravidla o užití fondu jsou součástí Statutu podniku. Po vytvoření fondu zakladatele je podnik povinen přizpůsobit svoji koncepci rozvoje těmto změněným podmínkám (viz kapitola 3.9.11. Problematika zisku podniku).

Kromě těchto fondů může podnik tvořit i jiné fondy, do nichž převádí část použitelného zisku, například fond odměn. O jejich tvorbě, funkci a použití podnik sám rozhoduje podle pravidel z prováděcího nařízení o finančním hospodaření podniků.

3.9.8. Evidence nemovitostí

Do katastru nemovitostí se zapisuje vlastnické právo státu, stejně jako právo státního podniku hospodařit s majetkem státu.

3.9.9. Organizační složka podniku

Organizační složka podniku je pouze součást podniku, jakožto věc hromadná. V rámci její činnosti jedná jménem státního podniku vedoucí organizační složky.

3.9.10. Účast v obchodních společnostech

Obecně není možné vyloučit možnost, že podnik získá do svého hospodaření obchodní podíl či akcie obchodní společnosti a na jejich základě vykonávat práva společníka a akcionáře.

Otázkou je ovšem, zda může být státní podnik zakladatelem obchodní společnosti. Tato působnost není v právním řádu omezena, domnívám se proto, že to možné je.¹¹³ Je však třeba pamatovat, že majetek, který by do zakládané společnosti vložil, není jeho vlastním majetkem, a proto si někteří zakladatelé mohou ve statutu vyhradit, že možnost založení obchodní společnosti bude podléhat jejich schválení. Problematické by bylo vložení určeného majetku jako podílu do zakládané společnosti, zejména proto, že by přišel o své výsadní postavení mezi ostatním majetkem a zejména by již dále nebyl v majetku státu. Lze si však představit situaci, kdy se zakladatel rozhodne, že tento vklad schválí. Mělo by se přesto jednat o zcela výjimečné situace, kdy bude naplněna podmínka § 17 zákona, tedy že to vyžadují naléhavé hospodářské nebo bezpečnostní zájmy státu. V současnosti někteří zakladatelé podnikům, které mají v majetku obchodní podíl, tento podíl stanovily jako určený majetek.

Z povahy státního podniku je zásadně nevhodné, aby byl státní podnik společníkem ve veřejné obchodní společnosti nebo komplementáři v komanditní společnosti. Státní podniky mohou dle mého názoru být zakladatelem společnosti s ručením omezeným, což není státu a státním příspěvkovým organizacím dovoleno, dále akciové společnosti, teoreticky i evropské společnosti a evropského hospodářského sdružení.

---

¹¹³ K nemožnosti takového jednání v minulých letech viz Dotazy a odpovědi. Zakladatelé obchodní společnosti. Státní podnik. Obchodní právo, č. 3/1993, s. 25-26.

3.9.11. Problematika zisku podniku

V minulých letech se zejména v souvislosti se státním podnikem Lesy České republiky, s.p. diskutovalo o možnosti převést zisk státních podniků do státního rozpočtu a použít je pro částečné sanování státního dluhu.¹¹⁴ Tento zisk, ačkoli je majetkem státu, však neměl stát možnost získat do své dispozice. Alespoň o tom panovala poměrně široká shoda jak mezi právníky ministerstev, tak odbornou veřejností. Byli přesvědčeni, že se ziskem státních podniků je oprávněn disponovat pouze podnik sám, nikoli jeho zakladatel. Ojedinelou výjimkou je Hajšman,¹¹⁵ který zakladateli přiznává rozhodování o rozdělení zisku a tedy možnost zásadně ovlivňovat chod podniku. Tento názor sdílí i Bárta,¹¹⁶ který tvrdí, že stát má právo tyto peníze kdykoli použít i bez předchozí změny legislativy. V jiném příspěvku¹¹⁷ Bárta ukazuje, jakým způsobem v minulosti stát nakládal s majetkem, k němuž má státní podnik právo hospodaření. Zároveň nabízí teorii, jak se právní úprava vyvinula. Dochází k závěru, že současný právní stav je nedostatečný a tuto nedostatečnost se snaží výkladem překonat. Jeho východiskem je § 15 zákona o státním podniku. Ten stanoví práva a povinnosti zakladatele. V jeho písmenu i) je uvedeno, že zakladatel rozhoduje o rozdělení zisku.¹¹⁸ Bárta uznává, že zákon neměl žádné hmotněprávní ustanovení, které by určovalo, jak má zakladatel s majetkem dále naložit. Domnívá se, že s tímto majetkem má zakladatel volnou dispozici, tedy by například část zisku ponechal státnímu podniku k dalšímu hospodaření a zbytek by odvedl do státního rozpočtu.

S takovou právní konstrukcí nesouhlasím. Domnívám se, že z ustanovení § 15 písmeno i) vyplývá, že zakladatel má právo rozhodnout o rozdělení použitelného zisku po doplnění povinných fondů toliko v rámci hospodaření státního podniku. Tomuto výkladu nasvědčuje i § 16 odstavec 4, který stanoví: „*Nabývá-li státní podnik majetek od jiné osoby než od státu, nabývá jej pro stát a podniku vzniká právo s tímto majetkem hospodařit.*“ ve spojení s odstavcem 8 téhož paragrafu: „*Majetek, s nímž má podnik právo hospodařit, může zakladatel podniku odejmout pouze v případech a za podmínek stanovených zákonem...*“ Ani v nařízení vlády č. 577/1990 Sb., o finančním hospodaření státních podniků nebyla stanovena možnost převést zisk podniku na zakladatele, tedy jinou právnickou osobu. Zisk je dle něj použit na úhradu daní a jiných povinných plateb, k přidělení do fondů a k převodům nerozděleného zisku do dalšího roku. Z jazykového rozboru těchto ustanovení v souvislosti s celým zákonem o státním podniku s Bártovým výkladem nemohu souhlasit. Domnívám se, že zákonodárce měl v úmyslu vyhnout se napojení státních podniků přímo na státní rozpočet. V případě že by tomu bylo jinak, jistě by v zákoně bylo

¹¹⁴MARÍK, Martin. Miliardy na dosah? Ministři váhají, zda mají ze svých firem vytáhnout peníze. HN.HNED [online]. Hospodářské noviny, 12.9. 2010 [cit. 13.11. 2013]. Dostupné z <http://byznys.ihned.cz/zpravodajstvi-cesko/c1-46371410-ministri-resi-zda-jit-do-svych-firem-pro-penize> .

¹¹⁵HAIŠMAN, Václav. Státní podnik. In: ELIÁŠ, Karel, BARTOŠÍKOVÁ, Miroslava, POKORNÁ, Jarmila a kol. Kurs obchodního práva. Právnické osoby jako podnikatelé. 5. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2005, 653 s., 595-596.

¹¹⁶BÁRTA, Jan. Politici jsou slepí. Zisk státních podniků patří státu. Rozhovor Martina Mařika s Janem Bártou. HN.HNED [online]. Hospodářské noviny, 9.9.2010 [cit. 13.11. 2013]. Dostupné z <http://hn.ihned.cz/c1-46339020-politici-jsou-slepi-zisk-ze-statnich-podniku-patri-statu> .

¹¹⁷BÁRTA, Jan. Státní podniky a jejich zisk, In: Kolektiv autorů. Pocta prof. JUDr. Milana Bakešovi, DrSc., k 70. narozeninám. Praha: Leges, 2009. s.49-56.

¹¹⁸Viz § 15 písm. i) zákona č. 77/1997 Sb. zní: „*schvaluje účetní závěrku a výroční zprávu, rozhoduje o rozdělení použitelného zisku (vypořádání ztráty), (...).*“

ustanovení zakotvující převádění zisku nebo jeho části do státního rozpočtu.¹¹⁹ Podotýkám, že ani z důvodové zprávy k zákonu nic podobného nevyplývalo.

Souhlasím, že státní podnik je z definice podnikající osobou, u níž se předpokládá tvorba zisku. Vlastník majetku, s nímž podnik hospodaří, má mít adekvátní podíl na tomto zisku. Zda by se jednalo o poměrnou část či veškerý čistý zisk, bych stejně jako Bárta ponechala na zákonodárci, případně zakladateli. Domnívám se, že možnost výkladu je dvojitá - na majetek, s nímž má státní podnik právo hospodařit, je možné se dívat obdobně jako na jmění obchodní společnosti. Obdobně jako společník obchodní společnosti má právo na podíl na zisku, v případě že orgán společnosti rozhodne o jeho vyplacení podílu na zisku, pak by analogicky mohl orgán státního podniku rozhodnout o vyplacení zisku. Domnívám se ale, že pouhou analogií bez zákonného odkazu na obchodní zákoník bohužel není možné toto dovodit. Vadou takové konstrukce je samozřejmě fakt, že zatímco v případě obchodních společností je vlastníkem obchodního majetku společnost, zde je jím zakladatel.

Druhou variantou, kterou by se dle mého názoru dala situace řešit, je odvod části zisku do státního rozpočtu dle pevně stanovené procentní sazby. Zákonodárce by také mohl stanovit, že zakladatel určí státnímu podniku obecně prospěšnou činnost, k níž využije použitelný zisk. V takovém případě by se pravděpodobně jednalo o strategické nebo celospolečensky významné činnosti a právní úprava by se přiblížila nadacím či příspěvkovým organizacím.

Zákonodárce se nicméně rozhodl situaci vyřešit novelizací zákona o státním podniku.¹²⁰ Novela má za úkol zajistit další zdroj k posílení příjmové stránky státního rozpočtu s odkazem na rozpočtovou krizi v několika evropských státech. Odstraňuje tak nedostatek, kdy stát neměl dosud žádný podíl na zisku státních podniků, ani z podnikání se státním majetkem nezískával ekvivalentní protihodnotu. Úprava platí obdobně také pro národní podnik. Cílem je začlenit do stávajícího zákona procesní mechanismy pro převod zisku státních podniků do státního rozpočtu.¹²¹ Důvodová zpráva k novele poukazuje na to, že ačkoli je právní úprava této problematiky založena na relativní samostatnosti podniku, „*je především podnikem státu a jakožto takový by měl určitým způsobem sdílet vývoj hospodaření státu jako celku a rovněž by měl adekvátně participovat na řešení těch situací, kdy stát čelí závažným problémům ekonomické povahy.*“¹²²

Úprava novely spočívá v možnosti zakladatele rozhodnout o vytvoření **fondů zakladatele**. Zakladatel upraví pravidla tvorby a užití tohoto fondu do statutu státního podniku. Podnik je poté povinen fond zakladatele vytvořit a spravovat a podle pravidel uvedených ve statutu a do něj odvádět zakladatelem určenou část nerozděleného zisku. Tomu musí podnik přizpůsobit plánovací dokumentaci a koncepci rozvoje státního podniku. O použití prostředků z fondu zakladatele bude

¹¹⁹Jako tomu bylo například v § 2 zákona č. 404/1922 Sb. z. a n.

¹²⁰Zákon č. 213/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 77/1997 Sb., o státním podniku, ve znění pozdějších předpisů.

¹²¹Viz důvodová zpráva k zákonu č. 213/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 77/1997 Sb., o státním podniku, ve znění pozdějších změn. Sněmovní tisk 777/0, část č. 1 / 4 0 [online]. PSP [cit. 13.11. 2013]. Dostupné z

<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=777&CT1=0>.

¹²²Tamtéž.

každoročně rozhodovat zakladatel po předchozím souhlasu vlády. Dle důvodové zprávy jsou možnosti takového použití v zásadě dvě, a to převedení do státního rozpočtu nebo krytí odůvodněných potřeb státního podniku. Taková úprava má být maximálně flexibilní a umožňuje zvážit potřeby naplnění příjmu státního rozpočtu a odůvodněné potřeby státního podniku v konkrétním případě. Zároveň je zdůrazněno, že souhlas vlády zaručuje, aby se při rozhodování vycházelo z globálních celospolečenských požadavků a bylo v nejvyšší míře objektivní. Dále je poukázáno na nutnost vztahovat tuto úpravu také na národní podniky podle dřívějších předpisů, aby byla úprava systémově jednotná. Dle důvodové zprávy je pravděpodobné, že k vytvoření fondu zakladatele bude docházet jen u malého počtu státních podniků, které jsou založeny k uspokojování významných celospolečenských potřeb s neregulovanými finančními zdroji. Jejich hospodaření není omezováno a jsou schopny alokovat z vlastních zdrojů prostředky pro provoz, investice i rezervu podniku. Z uvedeného lze uvažovat zejména o velkých státních podnicích, které byly v minulosti schopny generovat zisk. Těmi jsou Lesy České republiky, s.p., Státní tiskárna cenin, státní podnik, Česká pošta s.p., Řízení letového provozu České republiky, státní podnik a Budějovický Budvar, národní podnik. Prozatím se zvažuje vytvoření fondu zakladatele podle této úpravy pouze u Lesů České republiky, s.p., který má mezi státními podniky nejvyšší nerozdělený zisk.¹²³

Osobně se domnívám, že tato novela je poměrně utilitární, jeví se jako jednoduché a po mnoha stránkách funkční řešení situace, kdy zakladatel může zhodnotit situaci konkrétního podniku a zároveň musí jeho jednání odsouhlasit vláda. Domnívám se ale, že pokud by byl dán podrobnější legislativní rámec v otázce, jakou část nerozděleného zisku může zakladatel převést do fondu zakladatele, dávalo by to větší právní jistotu nejen státnímu podniku, ale i dalším subjektům, zejména jeho věřitelům. Jako nedostatečnost navrhované úpravy vidím nemožnost podniku dovolat se zrušení rozhodnutí o tom, jaká část použitelného zisku se přidělí do fondu zakladatele, v případě, že by toto rozhodnutí mělo mít podstatný negativní vliv na hospodaření státního podniku.

3.10. Účetnictví

Povinnost státního podniku vést účetnictví stanoví zákon o státním podniku v ustanovení § 18. Další povinností je ověření účetní závěrky každoročně auditorem. Případné nedostatky, které auditor objeví, je ředitel povinen řešit opatřením, o kterém do jednoho měsíce informuje dozorčí radu i zakladatele podniku. Další povinnosti jsou stanoveny v zákoně č. 563/1991 Sb., o účetnictví a konkretizovány vyhláškou č. 500/2002 Sb.,¹²⁴ Podnik vede účetnictví v plném rozsahu po celou dobu existence tak, aby úplně, řádně a věrně odráželo hospodaření se svěřeným majetkem. Přitom

¹²³ Jedním z důvodů, proč se prozatím hovoří pouze o Lesích České republiky, může být i dlouhodobá nedůvěra v transparentnost a profesionalitu jednání jejich managementu. Na významný tlak lobbistických a podnikatelských skupin v okolí tohoto podniku upozorňovala ve svých výročních zprávách opakovaně Bezpečnostní informační služba. Nejvyšší kontrolní úřad pak několikrát konstatoval mnohá pochybení nejen Lesů ale i jejich zakladatele, ministerstva zemědělství, například ve zprávě NKÚ ze dne 19.3. 2012, [online]. NKÚ [cit. 13.11. 2013]. Dostupné na <http://www.nku.cz/scripts/detail.php?id=5920>.

¹²⁴ Vyhláška Ministerstva financí č. 500/2002 Sb., kterou se provádí některá ustanovení zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů, pro účetní jednotky, které jsou podnikateli účtujícími v soustavě podvojného účetnictví.

dodržuje účtové osnovy a postupy.

Podnik také podle stanovených postupů eviduje majetek, ke kterému má právo hospodařit, a své závazky. Ke konci každého účetního období sestavuje účetní závěrku. Ta je tvořena rozvahou, výkazem zisků a ztrát a přílohou. Roční účetní závěrka musí být ověřena auditorem. Ověřená účetní závěrka se ukládá do sbírky listin obchodního rejstříku.¹²⁵

Ke dni účetní závěrky musí také podnik provést inventarizaci majetku podle ustanovení § 29 a následujících zákona o účetnictví. Tu provádí zpravidla inventarizační komise podniku.

3.11. Kontrola státních podniků

Kontrola hospodaření probíhá na několika úrovních. Jak je již zmíněno výše, dohlíží na jejich činnost primárně dozorčí rada. Zakladatel má také povinnost kontrolovat informace o hospodářské činnosti a stavu majetku podniku a ověřovat je, činí tak na základě zákona o státní kontrole a zákona o finanční kontrole, jedná se o kontrolu interní.

Externí kontrolu hospodaření státních podniků provádí Nejvyšší kontrolní úřad (dále jen NKÚ) na základě článku 97 Ústavy, který stanoví, že NKÚ vykonává kontrolu hospodaření se státním majetkem. Působnost a rozsah kontroly jsou dále stanoveny v zákoně o Nejvyšším kontrolním úřadu.¹²⁶ Tímto zákonem je zároveň naplněna většina principů uvedených v Lidské deklaraci.¹²⁷ Úkolem NKÚ je nezávislé přezkoumání věcné a formální správnosti činnosti podniků i jeho zakladatelů a posouzení, zda je účelná, hospodárná a efektivní. O výsledku informuje a v návaznosti na výsledky kontroly vydá kontrolní závěr, který je veřejný.

Svého druhu kontrolu provádí i finanční úřad podle daňového řádu.¹²⁸ Jeho povinností je však zejména kontrola plnění daňových povinností.

3.12. Poskytování informací

Poměrně dlouho nebylo jasné, na koho přesně se vztahují, či spíše nevztahují informační povinnosti podle zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím a podle zákona č. 123/1998 Sb., o právu na informace o životním prostředí.¹²⁹ Ty jsou naplněním článku 17 Listiny o právu na informace, respektive článku 35 o právu na informace o životním prostředí a proto jim je věnována velká pozornost. Je pochopitelné, že dotazované subjekty většinou viděly rozsah zákonů úžeji než žadatelé o informace a proto existuje bohatá judikatura rozhodovací praxe soudů. Ta dospívá k extenzivnímu výkladu zákona, který je konsistentní s představou, že i zveřejnění informací je zárukou zákonnosti a kontrolním mechanismem veřejné správy.¹³⁰

¹²⁵ Viz § 38i odstavec 1, písm. c) ObZ. Je třeba dodat, že tuto povinnost plní jen malá část státních podniků, v letech 2008 až 2010 se pohybovala mezi 28 a 37 procenty. Viz např. HOVORKA, Jirí. Firmy porušují zákon, tají údaje. [online], Aktuálně 246.2012 [cit. 13.11.2013]. Dostupné na <http://aktualne.centrum.cz/finance/podnikani/clanek.phtml?id=749043>.

¹²⁶ Zákon č. 166/1993 Sb., o Nejvyšším kontrolním úřadu, ve znění pozdějších předpisů.

¹²⁷ Lidská deklarace směrnic o principech auditu, přijatá v roce 1977 na IX. Konferenci Mezinárodní organizace nejvyšších auditních institucí (INTOSAI) v Limě.

¹²⁸ Zákon č. 280/2009 Sb., daňový řád, ve znění pozdějších předpisů.

¹²⁹ Zákon č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, ve znění pozdějších předpisů a zákon č. 123/1998 Sb., o právu na informace o životním prostředí, ve znění pozdějších předpisů.

¹³⁰ RIEGEL, Filip. Subjekty povinné poskytovat informace ve světle judikatury [online]. Právní rádce, 24.2. 2010, [cit. 13.11. 2013]. Dostupné na <http://pravniciradce.ihned.cz/c1-40730260-subjekty-povinne-poskytovat-informace-ve-svetle-judikatury>.

Dle nálezů¹³¹ Ústavního soudu je povinným subjektem podle paragrafu 2 odstavce prvního zákona o svobodném přístupu k informacím, tedy veřejnou institucí, veřejnoprávní subjekt, který není státním orgánem, orgánem územní samosprávy a veřejnoprávní korporací. „Z množiny veřejnoprávních subjektů za takové pak nutno považovat veřejný ústav a veřejný podnik, veřejné fondy a veřejné nadace. Jejich společnými znaky jsou veřejný účel, zřizování státem, kreování jejich orgánů státem, jakož i státní dohled nad jejich činností.“¹³² Tyto definiční znaky splňují i státní podniky, neboť jsou založeny za účelem uspokojování významných celospolečenských, strategických nebo veřejně prospěšných zájmů, jsou zřizovány státem nebo přímo ze zákona, jejich orgány jsou dosazovány státem a stát nad nimi vykonává kontrolu v rozsahu stanoveném zákony. Tento názor Ústavní soud ještě potvrdil v nálezu sp.zn. I. ÚS 260/0¹³³ ve věci Letiště Praha, státní podnik. V něm uvedl, že rozhodující v případě určení, zda se jedná o veřejnou instituci, je převaha znaků, které jsou pro daný subjekt typické. Proto nelze z důvodu, že zkoumaný subjekt obsahuje v některých aspektech soukromé prvky, hned dovozovat, že veřejnou institucí není.

V otázkách poskytování informací o životním prostředí je však situace odlišná. V rozhodnutí sp.zn. 7 A 109/2001¹³⁴ se Nejvyšší správní soud vyjádřil, že státní podniky založené zákonem č. 305/2000 Sb., o povodích, nespádají do kategorie povinných subjektů, majících povinnost poskytovat informace o životním prostředí podle ú 2 písmena b) bod 1, 2 a ani 3. Jako důvod shledal, že nejsou zřízeny, řízeny nebo pověřeny jiným orgánem veřejné správy či územní samosprávy. Tento trend byl ještě potvrzen rozsudkem Nejvyššího správního soudu sp.zn. 5 As 47/2004,¹³⁵ z něž vyplývá, že proto, že státní podniky nejsou orgánem „státní správy ani orgánem územní samosprávy, nýbrž právnickou osobou mj. i s právem vykonávat veškerá vlastnická práva k majetku státu, se kterým má právo hospodařit,“ nespĺňuje předpoklady pro orgán podle § 2 písm. b) zákona č. 123/1998 Sb., zákona o právu na informace o životním prostředí. Nemají proto povinnost informace poskytovat.

S tímto názorem se bohužel nemohu ztotožnit. Nejen, že je tento výklad dle mého názoru příliš restriktivní a v zásadě popírá výše zmíněný široký výklad práva na informace dle Ústavního soudu, ale je dle mého názoru též popřením mezinárodních závazků, který Česká republika přijala, například Aarhuské úmluvy.¹³⁶ Tato rozhodnutí Nejvyššího správního soudu se mi jeví příliš formalistická, zároveň se domnívám, že Ústavní soud ve svém výše zmíněném nálezu sp.zn. I. ÚS 260/0, argumentaci Nejvyššího správního soudu překonal, a ačkoli se v posuzované

¹³¹ Nálezy Ústavního soudu k interpretaci § 2 odst. 1 zákona č. 106/1999 Sb., ve znění novely provedené zákonem č. 39/2001 Sb., ze dne 16.1. 2003, sp.zn. III. ÚS 671/02, přezkoumání rozhodnutí Všeobecné zdravotní pojišťovny České republiky o odepření informace a nález Ústavního soudu ze dne 27.2. 2003, sp.zn. III. ÚS 686/02, k povaze Fondu národního majetku České republiky.

¹³² Viz nález Ústavního soudu ze dne 27.2. 2003, sp.zn. III. ÚS 686/02, k povaze Fondu národního majetku České republiky.

¹³³ Nález Ústavního soudu ze dne 24.1. 2007, sp.zn. I. ÚS 260/06, kterým byl zrušen rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 17.1. 2006, sp.zn. 6 As 52/2004. Nejvyšší správní soud tehdy judikoval, že státní podnik Letiště Praha není veřejnou institucí a tedy povinným subjektem dle zákona o svobodném přístupu k informacím.

¹³⁴ Usnesení Nejvyššího správního soudu ze dne 13.4. 2004, sp.zn. 7 A 109/2001.

¹³⁵ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 21.12. 2005, sp.zn. 5 As 47/2004, kterým byl zrušen rozsudek Městského soudu v Praze, o uložení ministru zemědělství rozhodnout o rozkladu žalobce ze dne 16. 6. 2003 podanému proti rozhodnutí Ministerstva zemědělství, kterým bylo žalobci odepřeno poskytnutí barevných kopií map záplavových území pro tok řeky Vltavy a řeky Stropnice.

¹³⁶ Mezinárodní úmluva o přístupu k informacím, účasti veřejnosti na rozhodování a přístupu k právní ochraně v otázkách životního prostředí (Aarhuská úmluva) vyhlášena 29. 10. 2004 ve Sbírce mezinárodních smluv v částce 53 pod číslem 124/2004 Sb. m. s.. Je však třeba dodat, že v rozhodné době tato smlouva ještě nevstoupila v platnost. V současnosti je však již přímo použitelná.

věci jednalo o posouzení dle zákona č. 106/1999 Sb., lze jej per analogiam použít i na zákon č. 123/1998 Sb. V případě, že jsou povinnými subjekty i státní fondy, akciové společnosti založené státem či územními samosprávnými celky a příspěvkové organizace, lze argumentem per analogiam dovodit, že se úprava vztahuje i na státní podniky. Tuto mou argumentaci by mohla podporovat i skutečnost, že zákon č. 123/1998 Sb. je k zákonu č. 106/1999 Sb. speciálním. Proto nelze v případech, kde je založena působnost zákona č. 123/1998 Sb, požadovat informace na základě zákona č. 106 /1999 Sb. Na základě teleologického výkladu se mi také jeví nepřesvědčivé, že by informace od státních podniků, které mají uspokojovat celospolečenské nebo veřejně prospěšné zájmy, měly být vyjmuty z působnosti zákona. Konkrétně podniky založené zákonem č. 305/2000 Sb., o povodí, mají hlavní předmět činnosti správu vodohospodářsky významných vodních toků, a tento předmět činnosti jednoznačně spadá do působnosti zákona o právu na informace o životním prostředí. Na závěr bych chtěla zmínit, že obě citovaná rozhodnutí jsou již staršího data, avšak nedohledala jsem aktuálnější judikaturu či literaturu k tomuto tématu.¹³⁷

3.13. Zákon o veřejných zakázkách

Státní podniky jsou veřejným subjektem a jsou také zadavateli **veřejných zakázek** podle zákona č. 137/2006 Sb., o veřejných zakázkách. Do zákona jsou transponovány předpisy Evropských společenství.¹³⁸

Dle ustanovení § 2 odstavce druhého písmena d) jsou veřejnými zadavateli právnické osoby, pokud jsou založeny nebo zřízeny za účelem uspokojování potřeb veřejného zájmu, které nemají obchodní povahu, jsou financovány převážně státem a jsou státem ovládané nebo stát jmenuje či volí více než polovinu členů v jejich statutárním, správním, dozorčím či kontrolním orgánu. Tyto podmínky musí být splněny kumulativně. Výkladové potíže by tedy mohly nastat pouze při určení, zda vykonává podnik činnost za účelem uspokojování veřejného zájmu, byť je již v zákoně o státním podniku stanoveno, že jsou zakládány k uspokojování významných celospolečenských, strategických nebo veřejně prospěšných zájmů. Nicméně dle judikatury Evropského soudního dvora¹³⁹ je třeba posuzovat skutečnou činnost, kterou podnik vyvíjí a nikoli pouze činnost deklarovanou například v jeho statutu. Rozhodný je pak účel a povaha činnosti, která nemá obchodní nebo průmyslovou povahu.¹⁴⁰ Nejvyšší správní soud ve svém rozsudku ze dne 31. května 2011, sp.zn. 1 Afs 98/2010 vyčerpávajícím způsobem stanovil test pro určení, zda se o veřejného zadavatele jedná. Na základě eurokomformního výkladu zákona o veřejných

¹³⁷ Předpoklad, že státní podniky jsou povinnými subjekty podle § 2 písm. b) bod 3 zákona č. 123/1998 Sb., uvedl i Korbel in: KORBEL, František a kol. Právo na informace. Zákon o svobodném přístupu k informacím. Zákon o právu na informace o životním prostředí. Komentář. 2. Aktualizované a doplněné vydání podle stavu k 1.5. 2005. Praha: Linde Praha, 2005.

¹³⁸ Zejména směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/18/ES ze dne 31. března 2004 o koordinaci postupů při zadávání veřejných zakázek na stavební práce, dodávky a služby a Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/17/ES ze dne 31. března 2004 o koordinaci postupů při zadávání veřejných zakázek subjekty působícími v odvětví vodního hospodářství, energetiky, dopravy a poštovních služeb.

¹³⁹ Viz rozsudek ESD C-470/99 ze dne 12. prosince 2002 ve věci *Universale-Bau AG, Bietergemeinschaft*, kterým bylo mimo jiné konstatováno, že tuto činnost musí subjekt vykonávat v rozhodnou dobu nebo rozsudek ESD C-18/01 z 22. 5. 2003, ve věci *Ritta Korhonen*.

¹⁴⁰ K podrobnostem viz KRUTÁK, Tomáš, KRUTÁKOVÁ, Lenka. Zákon o veřejných zakázkách s komentářem a příklady k 1. 4. 2013. 2. Aktualizované vydání. Olomouc: ANAG 2013. 639 s. s.24-28.

zakázkách dospěl k závěru, že se musí jednat o právnickou osobu. Ta vykonává činnost k uspokojování potřeb veřejného zájmu, přičemž taková činnost i její subjekty jsou vymezeny značně široce. Potřeby, které uspokojuje, nesmí být obchodní nebo průmyslové povahy. Za takové mohou být považovány dle evropské judikatury ty, „(...) jež jsou uspokojovány jinak než prostřednictvím dostupnosti zboží a služeb na trhu, a z důvodu, že jejich uspokojování je nahlíženo jako veřejný zájem, se stát rozhodl sám tyto úkoly vykonávat nebo si nad jejich vykonáváním alespoň udržet potřebou kontrolu.“¹⁴¹ Indikátorem může být také způsob financování subjektu či skutečnost, zda je v oblasti vykonávané činnosti hospodářská soutěž. Stát musí mít efektivní vliv na činnost takového subjektu, respektive jej řídit, financovat či kontrolovat. Na základě toho dospěl soud k závěru, že Lesy České republiky, s.p. povahu veřejného zadavatele mají.

Osobně se domnívám, že na základě tohoto testu jsou veřejnými zadavateli všechny státní podniky podle ZSP, které skutečně vykonávají hlavní činnost podniku určenou v zakládací listině.

3.14. Státní podniky a evropské předpisy

Předpisy Evropské unie nezasahují do vlastnictví členských států a nemají tendenci omezovat či harmonizovat podnikání členských států, které si tyto státy vyhradily, například ze strategických důvodů nebo z důvodu uspokojování veřejných potřeb. Článek 346 Smlouvy o fungování Evropské unie¹⁴² (dále jen Smlouvy) stanoví, že Smlouvy se nijak nedotýkají úpravy vlastnictví uplatňované v členských státech. Tato oblast je výlučně v pravomoci států.

Avšak na státní podnikání, například prostřednictvím státních podniků či akciových společností s jediným nebo majoritním akcionářem nebo jakoukoli jinou formou, se vztahují ustanovení o vnitřním trhu, zákazu diskriminace a pravidla hospodářské soutěže. Obecně řečeno, státní či veřejné podnikání nesmí deformovat trh a poškozovat ostatní subjekty na trhu z pozice síly.

Článek 106 Smlouvy¹⁴³ výslovně stanoví, že veřejné podniky a podniky, kterým členské státy přiznávají zvláštní nebo výlučná práva, nemají mít výhodu odporující ustanovením evropského práva, zejména zákazu diskriminace a pravidlům hospodářské soutěže. Kontrolu nad dodržováním těchto pravidel provádí a směrnice a rozhodnutí vydává Evropská komise. K provedení článku 106 vydala Komise směrnici o zprůhlednění finančních vztahů,¹⁴⁴ která má za úkol zpřístupnit Komisi pravdivé a úplné informace o dodržování tohoto článku Smlouvy. Veřejným podnikem je dle článku 2 směrnice podnik, nad nímž může veřejná moc přímo nebo nepřímo vykonávat rozhodující vliv, pod tuto definici tedy spadají všechny státní podniky.

Kromě toho, že musí tyto státem zcela nebo částečně ovládané podnikající subjekty dodržovat pravidla hospodářské soutěže, stanoví směrnice o finanční průhlednosti uvnitř jednotlivých podniků povinnost státu informovat Komisi o veřejných prostředcích poskytnutých

¹⁴¹ Viz rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 30.5. 2011, sp. zn. 1 Afs 98/2010, státní podnik Lesy ČR je veřejným zakladatelem.

¹⁴² Dříve článek 295 Smlouvy o Evropských společenstvích.

¹⁴³ Dříve článek 86 Smlouvy o Evropských společenstvích.

¹⁴⁴ Směrnice Komise č. 2006/111/ES, o zprůhlednění finančních vztahů mezi členskými státy a veřejnými podniky a o finanční průhlednosti uvnitř jednotlivých podniků, která nahradila směrnici Komise č. 80/723/EHS.

těmto podnikům nebo prostřednictvím těchto podniků a o skutečném použití takových veřejných prostředků. Stát je také povinen zajistit, aby tyto podniky řádně vedly oddělené účty. Dohled provádí Komise, prostředkem je zejména kontrola odděleného účetnictví. Tato směrnice byla do našeho právního řádu adaptována zákonem č. 319/2006 Sb. o některých opatřeních ke zprůhlednění finančních vztahů v oblasti veřejné podpory,¹⁴⁵ který stanovuje povinnosti dotčených subjektů, zejména evidenční povinnost a vedení účetnictví odděleně. Stanovuje taky kompetenci Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže či Ministerstva zemědělství.

Článek 107 Smlouvy¹⁴⁶ stanoví neslučitelnost státních nebo veřejných podpor, které zvýhodňováním některých subjektů či odvětví narušují nebo mohou narušit hospodářskou soutěž a pokud mohou ovlivnit obchod mezi členskými státy s vnitřním trhem. Výjimkou jsou podpory v tomto článku uvedené, a další, které určí Rada Evropské unie na návrh Komise nařízením (blokové výjimky), nebo ty, ke kterým udělí Komise souhlas (předběžná notifikace). Při uplatňování pravidel hospodářské soutěže by nemělo docházet k žádné neopodstatněné diskriminaci mezi veřejnými a soukromými podniky. Příznačné je, že za veřejnou podporu nejsou považovány pouze granty, dotace a dary, ale i nepřímé podpory jako zvýhodněné půjčky, garance a záruky, slevy na daních či prominutí poplatků a další jiné zvýhodnění oproti ostatním.

Řízení týkající se veřejné podpory před Komisí, jejího oznámení, řízení o protiprávní podpoře, o zneužití podpory a o existujících režimech podpory je upraveno v prováděcím nařízení č. 659/1999 a v nařízení 794/2004.¹⁴⁷ Například pravidla pro podporu de minimis jsou uvedeny v nařízení č. 1998/2006.¹⁴⁸ Na takové podpory se hledí, jako by se o veřejnou podporu nejednalo. V případě, že Komise rozhodne, že se jedná o nedovolenou veřejnou podporu, disponuje pravomocí rozhodnout, že bude muset být vrácena, a to včetně stanovených úroků.

Tyto předpisy adaptuje do našeho právního řádu zákon č. 215/2004 Sb., o úpravě některých vztahů v oblasti veřejné podpory.¹⁴⁹ Ukládá poskytovatelům a příjemcům veřejné podpory povinnosti, zejména informační, a stanovuje jejich práva a také zakládá kompetenci a některé funkce Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže, popřípadě Ministerstva zemědělství, postup při vrácení veřejné podpory, stanovuje správní delikty a přestupky a pokuty za ně.¹⁵⁰

---

¹⁴⁵ Zákon č. 319/2006 Sb., o některých opatřeních ke zprůhlednění finančních vztahů v oblasti veřejné podpory, a o změně zákona č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁴⁶ Dříve článek 86 Smlouvy o Evropských společenstvích.

¹⁴⁷ Nařízení Rady ES č. 659/1999/ES ze dne 22. března 1999, kterým se stanoví prováděcí pravidla k článku 93 Smlouvy o ES (nyní článku 113 Smlouvy o fungování Evropské unie) a Nařízení Komise (ES) č. 794/2004 ze dne 21. dubna 2004, kterým se provádí nařízení Rady (ES) č. 659/1999, kterým se stanoví prováděcí pravidla k článku 93 Smlouvy o ES.

¹⁴⁸ Nařízení Komise č. 1998/2006/ES ze dne 15. prosince 2006, o použití článků 87 a 88 Smlouvy na podporu de minimis.

¹⁴⁹ Zákon č. 215/2004 Sb., o úpravě některých vztahů v oblasti veřejné podpory a o změně zákona o podpoře výzkumu a vývoje, ve znění pozdějších předpisů, proveden vyhláškou č. 465/2009 Sb., o údajích zaznamenávaných do centrálního registru podpor malého rozsahu.

¹⁵⁰ Další informace viz KINCL, Michael. Praktický průvodce veřejnou podporou: vymezení pojmu a otázky související. Vyd. 1. Praha: BOVA POLYGON, 2012, 98 s.

3.15. Státní podniky v mezinárodním právu

Ačkoli je v zákoně jasně stanoveno, že státní podnik neodpovídá za závazky státu a stát neodpovídá za závazky podniku, je třeba tuto otázku zhodnotit i z pohledu mezinárodního práva. V případě, že se státní podnik, nebo například akciová společnost s majoritou státu nechová v souladu s mezinárodními závazky státu, vyvstává otázka, zda lze jejich jednání tomuto státu přičítat.¹⁵¹ Obecné mezinárodní právo uznává právní subjektivitu jednotlivých právnických osob na vnitrostátní úrovni, s výjimkou právnických osob fiktivních a těch, které mají pouze svou formou zakrýt podvodné jednání. Skutečnost, že stát založil takový podnik nebo společnost, není ještě důvodem pro přičítání jednání podniku jako jednání státu.

Pokud ale stát pověří výkonnou nebo kontrolní pravomocí podnik nebo organizaci, která není orgánem státu, která však svým jednáním poruší mezinárodní závazky, pak stát za jejich jednání odpovídá, protože na ně převedl veřejnou pravomoc.

Dalším důvodem pro mezinárodní odpovědnost státu za jednání státního podniku, je případ, kdy stát fakticky řídí či alespoň kontroluje činnost podniku. „*Jednání osoby nebo skupiny osob je považováno za jednání Státu podle mezinárodního práva, pokud tato osoba nebo skupina osob jedná ve skutečnosti na základě pokynu nebo řízení či ovládnání Státem k provedení tohoto jednání.*“¹⁵² Rozhodující tak není možnost státu ovlivňovat nějaké události prostřednictvím podniku, ale skutečná vazba mezi státem a podnikem a skutečné porušení normy mezinárodního práva podle principu efektivní kontroly.¹⁵³ Samozřejmě vždy záleží na konkrétních okolnostech případu.

Aktuální je i problematika mezinárodní ochrany investic. Česká republika je signatářem téměř stovky bilaterálních dohod o podpoře a ochraně investic. V nich se zpravidla zavazuje k spravedlivému a rovnému zacházení se zahraničním investorem, k ochraně zahraniční investice, včetně řádné péče a nezasahování svévolně do investice, a také k dodržování závazných pravidel při vyvlastňování investorova majetku. Tyto dohody jsou většinou poskytovány na základě doložky nejvyšších výhod či národního zacházení a platí samozřejmě oboustranně, tedy i český podnik či obchodní společnost, podnikající v zahraničí může zahájit mezinárodní arbitráž na cizí stát, domnívá-li se, že tento stát porušuje své závazky z uzavřené dohody. Ještě před dvěma roky byla ale Česká republika na čelním místě mezi státy, které čelily arbitrážím z těchto smluv. Přitom asi polovina arbitráží, u nichž došlo k vydání rozhodčího nálezu, byla rozhodnuta v neprospěch České republiky.¹⁵⁴ Již tato skutečnost má potenciál působit na řadu investorů, aby v případě sporů

¹⁵¹ Vycházím z předpokladu, že státní podnik není subjektem mezinárodního práva.

¹⁵² Viz volný překlad autorky z článku 8 Návrhu článků odpovědnosti státu za jednání v rozporu s mezinárodním právem, OSN 2001 (Draft articles on Responsibility of States for International Wrongful Acts, United Nations, 2001 Official Records of the General Assembly, Fifty-sixth Session, Supplement No. 10 (A/56/10)): „*The conduct of a person or group of persons shall be considered an act of a State under international law of the person or group of persons is in fact acting on the instructions of, or under the direction of control of, that State in carrying out the conduct.*“ Tyto články Komise pro mezinárodní právo OSN byly vytvořeny jako svého druhu kodifikace pravidel vzniklých z kazuistiky a zároveň tato pravidla rozvíjí. Ačkoli nejsou právně závazné, jsou obecně respektovány.

¹⁵³ Viz SCHEU, Harald Christian. Pojem odpovědnosti v mezinárodním právu. [online]. Jurisprudence 4/2009. [cit. 13.11.2013]

Dostupné na <http://www.pravnickeforum.cz/archiv/dokument/doc-d33488v42932-pojem-odpovednosti-v-mezinarodnim-pravu>.

¹⁵⁴ Viz DANČIŠÍN, Martin, KOLAN, Erik. Hrozí další arbitráže. Ekonom, 1/2011, s. 50-51.

s podniky využili možnost arbitráže namísto řízení před obecnými soudy, přestože se jedná o poměrně dranou a nejistou volbu vítězství.

V souvislosti s jednáním státních podniků je pravděpodobnost podání arbitráže vyšší, neboť je jednodušší prokázat porušení mezinárodního závazku státu, pokud primárně poškozují investici subjekt, který je státem ovládán. Státu pak může být přičítáno to, že primárnímu porušení investorova práva nezabránil z pozice dohledu, či že docházelo při zadávání zakázek k diskriminaci zahraničního investora. Příkladem může být neúspěšná arbitráž německého investora InterTrade Holding GmbH. Předmětem arbitráže bylo tvrzené maření investic ve zmanipulovaných výběrových řízeních podniku Lesy České republiky a Ministerstva zemědělství jako zakladatele. V těchto výběrových řízeních se účastnila akciová společnost CE Wood, a.s., v níž měl investor účast. Tuto arbitráž Česká republika v roce 2012 vyhrála.¹⁵⁵

Lze uzavřít, že za určitých situací státu může vzniknout odpovědnost za jednání státního podniku, zejména pokud je takové jednání součástí výkonu veřejné pravomoci, či stát toto jednání řídí. Vyloučit nelze ani odpovědnost ze smluv o ochraně investic. Nejsou mi ale z České republiky takové případy známy.

---

¹⁵⁵ Viz tisková zpráva tiskového mluvčí Ministerstva financí Ondřej Jakoba ze dne 8.6. 2012, dostupné na <http://www.mfcr.cz/cs/aktualne/tiskove-zpravy/2012/2012-06-08-tiskova-zprava-6530-dalsi-usp-6530> (cit. 7.11. 2013). Bohužel, informace o této arbitráži jsou neveřejné. Další arbitráž v souvislosti s Lesy České republiky, s.p. měla být podána americkým investorem The Washington Investment Company(IWC) na základě zrušených zakázek na výpočetní techniku. Tyto zakázky získaly společnosti z portfolia IWC, avšak poté co na jejich základě dostaly Lesy ČR od Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže milionovou pokutu, jich byla část zrušena. Viz TOMAN, Karel. Česku hrozí kvůli Lesům ČR arbitráž za 12 miliard korun. [online]. Aktuálně.cz, 2.2.2011[cit 13.11.2013]. Dostupné na <http://aktualne.centrum.cz/ekonomika/penize/clanek.phtml?id=689861>.

4. Typy státních podniků

Mezi subjekty, které mají právní formu státního podniku, jsou velmi značné rozdíly, co se objemu jejich majetku a způsobu hospodaření s ním týče. Každý z nich má i stanoven jiný předmět hlavní činnosti. Důvodová zpráva k novele platného zákona,¹⁵⁶ je pro zjednodušení řadí do skupin podle způsobu získávání prostředků na svou činnost.

V první kategorii jsou podniky určené výhradně k uspokojování významných celospolečenských potřeb, které hospodaří s minimálními vlastními zdroji a jejich činnost je závislá na přidělených dotacích. Jejich příkladem je Zemský hřebčinec Písek, státní podnik.

Dalšími jsou podniky založené k uspokojování významných celospolečenských potřeb, které disponují regulovanými zdroji. Jejich činnost tedy není zcela závislá na dotacích, využívají i vlastní zisk ke své další činnosti. K nim patří zejména státní podniky Povodí (viz kapitola 4.3. Povodí).

Poslední skupinou jsou podniky s neregulovanými zdroji. Jejich hospodaření není omezováno a pouze z vlastních zdrojů financují svou činnost, tedy provoz, investice i rezervy. Jedná se o velké státní podniky Lesy České republiky, s.p., Státní tiskárna cenin, státní podnik, Česká pošta, s.p., Řízení letového provozu České republiky, státní podnik, Vojenské lesy a statky ČR, s.p. Bývá k nim řazen i Budějovický Budvar, národní podnik, protože se reálně řídí platným zákonem o státním podniku.

Níže budou uvedeny informace o některých státních podnicích.

4.1. Lesy České republiky, s.p.

Lesy České republiky, státní podnik (dále jen Lesy ČR) jsou největším a nejziskovějším státním podnikem. Obhospodařují polovinu lesních porostů na území České republiky. Lesy ČR hospodaří s více než 1,3 miliony hektarů lesního majetku ve vlastnictví státu, tedy asi 86 procenty rozlohy všech státních lesů a téměř 40 tisíc km určených vodních toků a bystřin. Ročně vytěží asi 7 milionů m³ dřeva.

Lesy ČR byly založeny dne 11.12.1991 Ministerstvem zemědělství sloučením několika státních organizací. Řídí se právní úpravou zákona č. 77/1997 Sb. Hlavním předmětem jejich podnikání je zajišťování provádění činností zabezpečujících optimální plnění všech funkcí lesů prostřednictvím vybraných podnikatelských subjektů či ve vlastní režii, dále výkon vlastnických práv k majetku, s nímž mají právo hospodařit, výkon práv a povinností vlastníka lesa podle lesního zákona a další.¹⁵⁷ Zásadou jejich hospodářské činnosti má být plánování a realizace lesnické činnosti tak, aby byl vytvořen optimální vztah mezi plněním všech funkcí lesů a tržním ekonomickým prostředím. Lesy ČR se řídí také zákonem č. 289/1995 Sb., o lesích a změně

¹⁵⁶Opt.cit. důvodové zprávy k zákonu č. 213/2013 Sb.

¹⁵⁷Výčet je uveden v zakládací listině státního podniku Lesy České republiky, s.p. ve znění ze dne 28.8. 2013 [online] Justice.cz, 2013[cit. 13.11. 2013]. Dostupné na <https://or.justice.cz/ias/ui/vypis-sl?subjektId=isor%3a130641&klic=5k9dyz> .

některých zákonů, který jim stanovuje některé specifické povinnosti oproti ostatním vlastníkům lesa.

Statutárním orgánem je generální ředitel, za kterého v současnosti jedná zástupce ředitele. Dozorčí rada má devět členů.

Výše kmenového jmění Lesů ČR je 5,819 miliard Kč, přičemž minimální jmění je 5,5 miliardy Kč. Aktiva podniku tvořila ke konci roku 2012 81,8 miliard korun.

Určeným majetkem podniku jsou pozemky určené k plnění funkcí lesa, stavby k plnění funkcí lesa, majetek prohlášený za národní kulturní památku nebo kulturní památku a majetkové podíly na podnikání jiných právnických osob. Nakládání s určeným majetkem upravuje příkaz ministra č. 5/2004 (14315/2001-1000) ze dne 20.4. 2004, ve kterém je zejména stanoveno, které právní úkony podléhají souhlasu Ministerstva zemědělství a ke kterým úkonům není takový souhlas třeba.

Lesy ČR v posledních letech vykazují rekordní zisky (v roce 2009 byla výše fondů a nerozděleného zisku 3,5 miliardy Kč, v roce 2010 necelých 5, 7 miliardy Kč, v roce 2011 dosahovala 9,7 miliardy Kč a v roce 2012 13,7 miliard Kč¹⁵⁸). Na základě tohoto vývoje byla přijata novela č. 213/2013 Sb., zákona o státním podniku (viz kapitola 3.9.11. Problematika zisku podniku). Na jejím základě byl Ministerstvem zemědělství jako zakladatelem vytvořen fond zakladatele, kam bude převedena část nerozděleného zisku z předchozích let a po souhlasu vlády bude převedena do státního rozpočtu. Dle důvodové zprávy k zákonu¹⁵⁹ by tímto způsobem mělo být převedeno 9 miliard korun.

4.2. Česká pošta, s.p.

Česká pošta je nástupcem Československé pošty, státního podniku založeného již v roce 1925. Byla založena 1.3. 1993 jejím rozdělením a řídí se právní úpravou zákona č. 77/1997 Sb. Podle ustanovení § 22 zákona vykonává funkci zakladatele České pošty ministerstvo vnitra.

Hlavním předmětem činnosti je provozování poštovních a zahraničních poštovních služeb, provoz, dodávka a rozvoj informačních a komunikačních technologií a služeb, včetně infrastruktury, která se využívá při plnění úkolů státní (veřejné) správy a dále těch, co nakládají s citlivými daty nebo utajovanými informacemi a kritické komunikační infrastruktury státu.

Při své činnosti se musí řídit zákonem č. 29/2000 Sb., o poštovních službách, je držitelem poštovní licence podle § 21 tohoto zákona a má tak povinnost zajistit na území celé České republiky všeobecnou dostupnost základních služeb uvedených v licenci.

Statutárním orgánem je generální ředitel, dozorčí rada má dvanáct členů s šestiletým funkčním obdobím. Kmenovým jměním podniku je 3,9 miliardy korun, minimální výše kmenového jmění je 3 miliardy. Podnik je ekonomicky soběstačný.

---

¹⁵⁸ Viz výroční zprávy podniku Lesy ČR z roku 2011 a 2012 [online] LČR, 2013 [cit. 13.11. 2013]. Dostupné na <http://www.lesycr.cz/o-nas/dokumenty-ke-stazeni/Documents/VZ-2011-CZ.pdf> a http://www.lesycr.cz/o-nas/dokumenty-ke-stazeni/Documents/Lesy_Ceske_republiky_Vyrocní_zprava_2012.pdf.

¹⁵⁹ Důvodová zpráva k zákonu č. 213/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 77/1997 Sb., o státním podniku, ve znění pozdějších předpisů [online]. PSP [cit. 13.11. 2013]. Dostupné na <http://www.psp.cz/sqw/tisky.sqw?O=6&T=777>

Pošta má jeden odštěpný závod, Česká pošta, s.p., Odštěpný závod ICT služby. Byl založen pro poskytování informačních a komunikačních služeb České republice, které bylo zadáno na základě výjimky z působnosti zákona dle § 18 zákona č. 137/2006 Sb., o veřejných zakázkách. Vytvořen byl pro důsledné oddělení této funkce od komerční činnosti. Česká pošta je jediným společníkem Česká pošta Security, s.r.o., která má základní kapitál 27 milionů Kč.

Česká pošta přišla novelou poštovního zákona č. 221/2012 Sb., účinnou od 1.1. 2013 o poslední monopol, který měla na poštovní služby s obyčejnými zásilkami. Její výnosy z poštovních služeb klesají nejen kvůli konkurenčnímu boji, ale zejména změnou technologie v odesílání poštovních zásilek. Z toho důvodu se snaží Česká pošta rozšiřovat portfolio nabízených služeb a produktů. Od Českého telekomunikačního úřadu dostala povolení ke zrušení téměř třetiny poboček, k tomuto kroku se zatím nechystá. Dlouhodobě probíhají organizační změny uvnitř podniku, jsou také zvažovány možnosti přeměny na akciovou společnost. Domnívám se, že tato změna by ovšem České poště výrazně neprospěla.

4.3. Povodí

Od 1. ledna 2001 existuje dle zákona č. 305/2000 Sb., o povodích, pět nových státních podniků. Jedná se o trend opačný k dlouhodobému snižování počtu podniků. Jsou jimi Povodí Labe, státní podnik, Povodí Moravy, státní podnik, Povodí Odry, státní podnik, Povodí Ohře, státní podnik a Povodí Vltavy, státní podnik (dále jen „Povodí“). Tyto státní podniky vznikly přímo uvedeným zákonem ze stejnojmenných akciových společností, jejichž jsou univerzálními nástupci. Řídí se režimem zákona o státním podniku, pokud zákon o povodích nestanoví jinak. Jejich zápis do obchodního rejstříku měl pouze deklaratorní charakter, jedná se o právnické osoby veřejného práva.¹⁶⁰ Majetek akciových společností se stal majetkem státu a nástupnické státní podniky k němu získaly právo hospodaření. Zakladatelem je Ministerstvo zemědělství. Jejich hlavním předmětem činnosti je správa významných vodních toků a provoz, správa a údržba vodních děl ve vlastnictví státu. Povodí vykonávají i další činnosti související s hlavním předmětem činnosti a dále činnosti svěřené jim například vodním zákonem¹⁶¹ či jinými právními předpisy. V paragrafu 4 odstavci třetím je uvedeno, že Povodí mohou majetek, k němuž mají právo hospodaření, „užívat jen v rozsahu a za podmínek stanovených zakladatelem“. Zakladatel má tedy pravomoc stanovit pro jednotlivá Povodí právo hospodaření se svěřeným majetkem v jiném rozsahu, než stanoví zákon o státním podniku. Patrně to je důvodem, proč byla zvolena odlišná terminologie pro nakládání se svěřeným majetkem a nebyl použit výraz právo hospodařit.

Důvodem, proč právě Povodí popírají trend v postupném snižování počtu státních podniků, se uvádí to, že se v minulosti neosvědčila jejich úprava jakožto akciových společností. Ty vznikly jako právní nástupci příspěvkových organizací na počátku roku 1994. Dle důvodové zprávy k návrhu zákona o povodích, bylo záměrem „(...) vyřešit sporné otázky, týkající se způsobu založení těchto společností a jejich vztahu k majetku, který do nich byl vložen mimo proces

¹⁶⁰ Jak uvedl Nejvyšší správní soud v rozsudcích ze dne 13.4.2004, sp.zn. 7 A 109/2001 a ze dne 21.12. 2005, sp.zn. 5 As 47/2004.

¹⁶¹ Zákon č. 254/2001 Sb., o vodách a změně některých zákonů.

privatizace upravený zákonem č. 92/1991 Sb.“¹⁶² Navrhovatel dále uvedl, že stávající zákony neumožňují změnu přeměny z akciové společnosti na státní podniky, zvolil formu přeměny tímto zákonem.

4.4. Zbytkové podniky a podniky podle zákona č. 111/1990 Sb.

Zbytkovými podniky jsou podniky, u nichž bylo rozhodnuto o jejich privatizaci, likvidaci či zrušení, avšak stále nedošlo k jejich zániku. Takto nejsou označovány na základě časového předpokladu zániku či objemu majetku, se kterým hospodaří. Smyslem jejich právní úpravy je urychlení útlumu činnosti a zániku a také snížení nákladů na jejich provoz, neboť nemusí tvořit dozorčí radu. Pravidelně se bude jednat o podniky, které už nemají žádný majetek, avšak ještě nejsou dořešeny soudní či finanční spory.

Existuje také stále skupina státních podniků, které právně nadále existují, avšak vztahuje se na ně právní úprava zákona č. 111/ 1990 Sb., o státním podniku. Jsou to státní podniky, jejichž zakladatelem byly ústřední správní úřady, které nezměnily zakladací listinu a složení dozorčí rady do šesti měsíců ode dne účinnosti zákona o státním podniku č. 77/1997 Sb. nebo podnik zrušily a zatím nezanikl. Dále jsou jimi ty podniky, jejichž zakladatelem byly místní a městské národní výbory a jejich funkce zakladatele přešla na zastupitelstva obcí dle zákonů č. 367/1990 Sb., o obcích a zákona č. 418/1990 Sb., o hlavním městě Praze. Jedná se o podniky, které zároveň od počátku roku 2001 až doposud nezanikly, ani nebyly přeměněny na jiný právní útvar. Tyto podniky měly být podle § 57 zákona o majetku státu anebo § 20 zákona o státním podniku zrušeny.

Tyto podniky nezřizují dozorčí radu a povinné fondy podniku.

Jak uvádí Plíva, podle zákona o majetku státu: „*Majetkem (takového, pozn. autorky) státního podniku nejsou věci ve vlastnictví státu, k nimž k 1. 1. 2001 měl státní podnik právo hospodaření podle dosavadních předpisů. Tyto věci jsou majetkem státu. Závazky státního podniku na stát přecházejí, jen pokud souvisejí s věcmi, které jsou majetkem státu.*“¹⁶³ Právo hospodaření k věcem ve vlastnictví státu tak k 1. 1. 2001 státním podnikům, u nichž vykonávaly funkci zakladatele obce, zaniklo a tyto věci se dostaly do režimu zákona o majetku státu. Příslušnou pro hospodaření s nimi se staly organizační složky podle § 11 zákona o majetku státu. Práva a povinnosti z pracovněprávních vztahů státních podniků nepřecházely a státní podniky jsou nadále subjekty těchto pracovněprávních vztahů.

Tyto státní podniky, zbavené práva hospodaření byly určeny k okamžitému zrušení, u mnohých však tento proces nebyl stále dokončen. Obec měla možnost zrušit státní podniky bez likvidace. Měla učinit opatření o majetku podniku, kterým jsou již pouze práva a jiné majetkové hodnoty, a opatření o závazcích, které se netýkají věcí, ke kterým měl státní podnik právo hospodařit. V případě, že obec tyto podniky zrušuje s likvidací, postupuje se dle § 70 a následujících obchodního zákoníku.

¹⁶²Viz důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona č. 305/2000 Sb., o povodí, sněmovní tisk 587 [online]. PSP [cit. 13.11. 2013]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=3&CT=587&CT1=0>.

¹⁶³Cit. PLÍVA, Stanislav. 2004. Opt. cit., s. 27.

Pokud zakladatel nebo ústřední správní úřad žádný z uvedených kroků neučinil, má povinnost rozhodnout o zrušení podniku s likvidací soud.

V případě, že podnik se změněným majetkem, dluží pohledávky na daních a dalších povinných platbách a má být dle rozhodnutí zakladatele zrušen, pak se mu tyto pohledávky promíjí. Tato možnost je dána podnikům, kterým byla vyčleněna část majetku privatizačním projektem,¹⁶⁴ a nemají možnost dlužnou částku uhradit ze zbývajících majetku. Zakladatel si však musí vyžádat předchozí souhlas správce daně s prominutím nebo odpuštěním dlužné částky a ukončením činnosti podniku a osvědčit splnění stanovených podmínek.

4.5. Další obdobné organizace

Některými zákony vznikají právní subjekty, které plní určitou veřejně prospěšnou funkci, avšak jejich povaha je natolik specifická, že nejsou řazeny k ostatním typům subjektů veřejného nebo soukromého práva. Například zákonem č. 77/2002 Sb. vznikla rozdělením ze státní organizace České dráhy jednak státní organizace Správa železniční dopravní cesty a České dráhy, akciová společnost. Právní poměry Správy železniční dopravní cesty, státní organizace se s výjimkami uvedenými v tomto zákoně řídí přiměřeně zákonem o státním podniku.

Dalším subjektem, který se řídí přiměřeně zákonem o státním podniku je Budějovický Budvar, národní podnik. Ustanovení zákona se na něj vztahují v otázkách vnitřní organizace. Funguje ovšem v režimu přechodných ustanovení obchodního zákoníku. Jako důvod, proč nezměnil právní formu stejně jako ostatní národní podniky, se uvádí četné mezinárodní spory ohledně ochranné známky. Tento důvod je však přinejmenším diskutabilní. Budvar je jedním z nejúspěšnějších potravinářských podnikatelů v České republice a pravidelně je v zisku. Za rok 2011 byl jeho čistý zisk 190 milionů korun, za rok 2012 176 milionů korun, nerozdělený zisk z předchozích let byl necelých 836 milionů korun.¹⁶⁵ Dlouhodobě je zvažováno, zda by nemělo dojít k změně právní formy Budvaru na akciovou společnost a jeho privatizaci, aktuálně je také zvažováno, zda ministerstvo zemědělství, jako jeho zakladatel, rozhodne o vytvoření fondu zakladatele. Statutárním orgánem podniku je ředitel, dozorčí rada má devět členů, jejichž funkční období je pětileté. Budvar je stoprocentním vlastníkem ve třech zahraničních dceřiných společnostech ekvivalentních společnosti s ručením omezeným dle našeho právního řádu v Německu, Anglii a na Slovensku.

---

¹⁶⁴Opt.cit. důvodová zpráva k zákonu o státním podniku.

¹⁶⁵Viz výroční zpráva Budějovického Budvaru, národního podniku, za rok 2012[online]. Justice.cz, 2013 [cit. 13.11.2013]. Dostupné na www.or.justice.cz.

5. Srovnání s jinými právními entitami

5.1. Akciové společnosti s majetkovou účastí státu

Akciové společnosti jsou právními osobami podle obchodního zákoníku, provozující podnikatelskou činnost s vlastním majetkem a na vlastní odpovědnost. Nejviditelnější je tedy fakt, že se jedná na rozdíl od státního podniku o osobu soukromého práva. Stejně jako v případě státních podniků se jedná o podnikající subjekt. Na druhou stranu se od nich apriori nepředpokládá, že budou mít strategický nebo veřejně prospěšný účel. Často však takový účel plní. Oproti státním podnikům vlastní majetek, který nabydou vkladem do společnosti a kterým cele ručí za své závazky.

Ve strategických společnostech, nebo těch, které zajišťují zásadní společenské nebo veřejné funkce má zpravidla stát většinový majetkový podíl, tedy nad 50 procent akcií a tuto společnost ovládá. Kontrola společnosti ze strany státu ale může být méně účinná a to v závislosti na akcionářské struktuře a procentu akcií, které stát drží. V některých společnostech stát drží 100 procent akcií, pak je jediným akcionářem¹⁶⁶ a vykonává všechna práva, která má valná hromada. Jeho postavení v takové společnosti je reálně srovnatelné s pozicí zakladatele státního podniku. Dividendy z účasti na akciové společnosti jsou příjmem státního rozpočtu, což je podstatný rozdíl oproti státním podnikům.

Za poměrně zásadní považují skutečnost, že akciové společnosti nejsou předmětem kontroly Nejvyššího kontrolního úřadu.¹⁶⁷ Jsou kontrolovány pouze z pozice akcionářů a nepodléhají externí kontrole, což nelze považovat za naplnění mezinárodního standardu.¹⁶⁸ Povinnost státu kontrolovat akciové společnosti, v nichž má účast, není stanovena ani zákonem o státní kontrole, ani zákonem o finanční kontrole. Nejsou tedy stanovena rámcová pravidla ani pro provádění interní kontroly ze strany státu nebo odpovědného ministerstva.

Dle judikatury¹⁶⁹ se velmi často jedná o veřejné instituce a vztahuje se na ně povinnost poskytovat informace podle zákona č. 106/1999 Sb. Ačkoli je tato skutečnost opakovaně judikována, přesto stále často ze stran státem ovládaných společností dochází k odmítnutí poskytnutí takových informací jejich žadateli.

Stejně jako u státních podniků, nemají ministerstva či vláda, dle dostupných informací žádná pravidla, na základě kterých jmenovat členy dozorčích rad a představenstva.

¹⁶⁶ Tak je tomu u většiny největších akciových společností s účastí státu, jakými jsou České dráhy, a.s., Český aeroholding, a.s., ČEPS, a.s., ČEPRO, a.s. nebo Mero ČR, a.s. Ve společnosti ČEZ, a.s. je účast státu necelých 70 procent (zdroj: justice.cz a Ministerstvo financí).

¹⁶⁷ Byť je patrný dlouhodobý tlak nejen veřejnosti, kompetence NKÚ o akciové společnosti s majetkovou účastí státu rozšířit. V nedávné minulosti jím byl návrh novely zákona o NKÚ, sněmovní tisk č. 352 [online]. PSP, 2013 [cit. 13.11.2013]. Dostupné z <http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=6&T=352>), která byla zamítnuta Senátem dne 30. ledna 2013. Dalšími byly návrhy novely zákona o NKÚ, sněmovní tisk č. 919 [online]. PSP, 2013 [cit. 13.11.2013]. Dostupné z <http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=6&T=919>) a sněmovní tisk č.970 [online]. PSP, 2013 [cit. 13.11.2013]. Dostupné z <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=970&CT1=0>), které však nebyly ani projednány v Poslanecké sněmovně před jejím rozpuštěním.

¹⁶⁸ Viz Limska deklaráce, článek 23 o obchodních podnicích s veřejnou účastí. K podrobnostem například též analýza Ekologického právního servisu BOUDA Jiří, BOUDAL Jiří, FADRNY Martin, Veřejná kontrola obchodních společností s majetkovou účastí státu a samospráv. Analýza a doporučení pro rozšíření kompetencí NKÚ [online] EPS, 2011, [13.11. 2013]. Dostupná na http://www.eps.cz/sites/default/files/publikace/nku_eps_brozura_nahled.pdf

¹⁶⁹ Viz nálezy Ústavního soudu ze dne 27. 2. 2003, sp. zn. III. ÚS 686/02 a ze dne 24. 1. 2007, sp. zn. I. ÚS 260/06, či rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 6. 10. 2009, sp.zn. 2 Ans 4/2009 o povinnosti poskytovat informace společnosti ČEZ, a.s.

Obecně lze shrnout, že státem ovládané akciové společnosti jsou poměrně netransparentní, přinejmenším ve vztahu k veřejnosti. Domnívám se, že přeměna na akciovou společnost, respektive převedení majetku v hospodaření podniku jako vkladu do akciové společnosti, je možná u všech státních podniků. Ne u všech je to však vhodné. Taková možnost je výhodná zejména skutečně podnikajících či velkých podniků, protože s fungováním akciové společnosti jsou spojeny poměrně vysoké náklady.

Je také otázkou, jakým způsobem bylo upraveno nakládání s majetkem, který mají státní podniky dnes jako určený majetek. Předpokládám, že by se opět jednalo o vlastnictví státu, ke kterému by byla svěřena správa akciové společnosti. Takové řešení však existovalo již před rokem 1988 a nebylo uspokojivým. Jiné varianty by pravděpodobně opět vykazovaly nekonzistentnost se zbytkem právního řádu.

Z výše uvedených důvodů bych takovou přeměnu nedoporučovala minimálně v krátkodobém výhledu, respektive do doby, dokud nebude vytvořen právní rámec pro kontrolu akciových společností s účastí státu.

5.2. Stání příspěvkové organizace

Další z alternativ státnímu podniku je státní příspěvková organizace. Jedná se o veřejnou neziskovou organizaci, tedy právnickou osobu, jejíž činnost je financována ze státního rozpočtu. Její úprava podléhá zákonu o majetku státu, nemá tedy takovou nezávislost na státu, jako státní podnik. Stejně jako státní podnik nevlastní majetek, s nímž hospodáří.

Přeměna na ni je vhodná zejména u malých státních podniků s malým majetkem, které financují svou činnost převážně či zcela z dotací, či u jiných podniků, které fakticky neprovozují podnikatelskou činnost. Jejich zásadní výhodou je větší vliv příslušných ministerstev na jejich činnost.

V souvislosti s převedením majetku Národního hřebčína Kladruby n. L., státní podnik na stejnojmennou státní příspěvkovou organizaci byla však zdůrazňována i skutečnost, že s touto formou bude moci být také žadatelem o dotace z Evropské unie, což státním podnikům umožněno není.¹⁷⁰

5.3. Organizační složky státu

Organizační složka státu není právnickou osobou a nevlastní tedy majetek. Její úprava se řídí poměrně striktním zákonem o majetku státu. Její hlavní charakteristikou je, že je přímo napojena na státní rozpočet svými příjmy a výdaji podle zákona č. 218/2003 Sb., o rozpočtových pravidlech. Dluh organizační složky je tedy dluhem státu. Organizační složky tvoří rezervní fond z nevyčerpaných rozpočtových prostředků.

Možnost začlenění současných podniků do struktury státu se jeví jako možná pro podniky s minimem rizik, jejichž veřejnoprávní úloha zásadně převažuje nad podnikáním a u nichž se

---

¹⁷⁰ Viz ČTK: Vláda umožnila zrušení hřebčína Kladruby coby státního podniku [online]. ČTK, 13.12.2011 [cit. 13.11. 2013]. Dostupné na <http://www.zemedelskytydenik.cz/hlavni-strana/3125-3>.

vyskytne potřeba soustavného dohledu nad jejich činností, kterou nelze nahradit ani přeměnou na příspěvkovou organizaci.

6. Srovnání se slovenskou úpravou

Zkoumání právní úpravy státních podniků v Slovenské republice by mohlo být přínosné pro české právo de lege ferenda, tedy jaké změny by mohly být do budoucna vhodné, či čeho se naopak vyvarovat. Srovnání právě se slovenskou úpravou je výhodné, neboť Slovensko má společnou historickou zkušenost a nejpodobnější právní systém z okolních států.

Na rozdíl od českého, slovenský právní řád stále používá obsáhlejší původní zákon č. 111/1990 Zb., o štátnom podniku, který pouze několikrát novelizoval, a nařízení vlády č. 175/1993 Zb., o finančnom hospodárení štátnych podnikov. Ačkoli je i na Slovensku zřejmý trend snižování počtu státních podniků, stále jsou mnohé ekonomicky aktivní.

V zákoně je stanoveno, že stát vytváří podmínky pro podnikatelskou činnost podniku a reguluje ji zejména právními předpisy. Činnost a územní působnost podniku může stát omezovat jen na základě zákona.

Zakladatelem je ústřední orgán státní správy, který vykonává funkci hospodářského řízení. V případě, že zakladatel zasahuje neoprávněně do činnosti podniku, může se podnik stanoveným způsobem bránit, popřípadě žádat náhradu škody.

Podnik jedná vlastním jménem a neručí za závazky státu ani třetích osob, stejně jako stát neručí za závazky podniku, není-li zákonem stanoveno jinak. Podnik hospodaří se státním vlastnictvím, se kterým nakládá jako vlastník, nemůže s ním však ručit za závazky třetích osob. Podnik je subjektem vztahů k státnímu rozpočtu a státním fondům. Při založení ani zrušení podniku není třeba souhlas vlády. Zákon má vlastní podrobnou úpravu likvidace podniku.

Vnitřní organizace podniku je ve výhradní působnosti podniku a je zachycena v organizačním řádu. Orgány jsou ředitel a dozorčí rada. Členové orgánů mají povinnost po jmenování předložit majetkové přiznání. Je stanoven zákaz konkurence a inkompatibilita funkcí. Zákonem je stanoven výpočet pro maximální výši platu a odměn ředitele a členů dozorčí rady ve vazbě na průměrnou mzdu a disponibilní zisk podniku. Ředitel je vybrán na základě výběrového řízení a je zaměstnancem podniku. Je statutárním orgánem a jeho povinnosti a oprávnění jsou zevrubně stanoveny zákonem. Počet členů dozorčí rady může být maximálně devět a musí být lichý. Předseda je vybrán zakladatelem na základě výběrového řízení mimo podnik, polovinu členů dozorčí rady volí zaměstnanci a polovinu vybírá zakladatel na základě výběrového řízení. Práva a povinnosti členů dozorčí rady, stejně jako její působnost, jsou detailně stanoveny zákonem. Funkční období dozorčí rady je pět let.

Otázky finančního hospodaření jsou zákonem podrobně upraveny. V zákoně je také stanoveno, jakým způsobem se naloží s majetkem, který byl ve správě zaniklého státního podniku.

Zákon dělí státní podniky podle toho, zda je jejich základním předmětem činnosti uspokojování veřejně prospěšných zájmů či nikoli. U první skupiny podniků je tato skutečnost vyjádřena v zakladací listině. Takové podniky mohou mít zakladatelem stanovený povinný

předmět činnosti, který nejsou oprávněny měnit. Podniky netvoří dozorčí radu. V takových podnicích má zakladatel větší působnost rozhodovat o strategickém směřování, přebírá také kontrolní působnost, která by jinak náležela dozorčí radě.

Domnívám se, že by slovenská úprava mohla být pro tu českou do značné míry inspirací. Vyzdvihnout na ní lze její systémovou úpravu výběru, činnosti i kontroly členů orgánů, stejně jako uvedení taxativních případů pro jejich odvolání. Zisk státního podniku může být na základě účetní závěrky a rozhodnutí zakladatele převeden do státního rozpočtu. Patrné je také slabší postavení zakladatele a vymezení činnosti podniku od činnosti ministerstva. Dle mého názoru je chybou, že česká legislativa nepřejala do zákona č. 77/1997 Sb. i ustanovení o odpovědnosti zakladatele za škodu způsobenou podnikem svou činností.

Rozsah této práce neumožňuje komparaci s jinými evropskými formami státního podnikání, proto odkazují na důvodovou zprávu k zákonu o státním podniku a zejména na analýzu Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj.¹⁷¹

---

¹⁷¹Opt. Cit. důvodová zpráva k návrhu zákona o státním podniku, sněmovní tisk 23/0. Nutné je ovšem dodat, že přehled zde uvedený je poměrně stručný a může být zastaralý. Podrobnější informace poskytuje analýza Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj: OECD Comparative Report on Corporate Governance of State – Owned Enterprises.

7. Vliv nového občanského zákoníku

V souvislosti s nabytím účinnosti zákona č. 89/2012 Sb., nového občanského zákoníku a zákona č. 90/20012 Sb., o obchodních korporacích a družstvech od 1. ledna 2014 je třeba posoudit, zda nová úprava bude mít dopad také na fungování státních podniků. Nová úprava má za cíl návrat k evropskému kontinentálnímu právu a naopak ve většině případů upouští od teoretických koncepcí současného občanského zákoníku, který byl vytvořen pro vztahy socialistického hospodaření postavených na ideologii marxismu leninismu. Po převratu v roce 1989 byla snaha o odstranění největších rozporů demokratické společnosti a tržní ekonomiky se socialistickým zákoníkem cestou novelizací, nicméně důsledkem bylo zejména řada nekoncepčních institutů. Níže uvádím ty změny, které se přímo dotknou státních podniků.

Dle paragrafu 3041 nového občanského zákoníku, v přechodných ustanoveních o právnických osobách je stanoveno, že „*právní povaha právnických osob upravených tímto zákonem se řídí ustanoveními tohoto zákona ode dne nabytí jeho účinnosti...*“, nicméně právní povaha státních podniků je upravena komplexně v zákoně o státním podniku č. 77/1997 Sb. Na stranu druhou, od 1. ledna 2014 dojde k mnohým terminologickým změnám a významovému posunu u mnoha institutů, které byly upraveny v občanském nebo obchodním zákoníku a nyní budou sjednoceny v novém občanském zákoníku. Příkladem je změna terminologie od způsobilosti k právním úkonům osob k jejich svéprávnosti,¹⁷² jakožto způsobilosti práva a povinnosti vlastním jednáním nabývat. Způsobilost k právům a povinnostem, tedy subjektivita bude nově označována za právní osobnost, tedy „*způsobilost mít v mezích právního řádu práva a povinnosti.*“ To se týká všech osob v právu.

O něco významnější je změna koncepce jednání právnických osob, mezi které státní podnik patří. Nový občanský zákoník upouští od konstrukce jednání statutárním orgánem a stanoví, že statutární orgán právníkou osobu zastupuje. To vychází z teze, že právníká osoba jako umělý organizační útvar nemůže sama jednat a musí být vždy zastupována statutárním orgánem nebo zástupcem. Ti projevují vlastní vůli, nikoli vůli právníké osoby a tato vůle je teprve právníké osobě přičítána. Právní úkony za státní podnik bude tedy činit zejména statutární orgán, zástupce na základě plné moci či zaměstnanci, tak jako v současnosti.

V případě udělení prokury nabude prokurista zmocnění ke své činnosti již okamžikem tohoto zmocnění. Zápis do obchodního rejstříku již tedy bude pouze deklaratorní, nikoli jejím předpokladem.

Nicméně největší změnou bude úprava obchodních závazkových vztahů, respektive poměrů. Ty, které vzniknou ode dne nového občanského zákoníku, se budou řídit jeho ustanoveními. Ty, které vznikly dříve, stejně jako práva a povinnosti z nich vzniklé, se dle ustanovení paragrafu 3028 odstavce třetího nového občanského zákoníku budou řídit dosavadními právními předpisy. Nové bude i pojetí státního podniku jako silnější strany ve styku se spotřebitelem.

---

¹⁷² Viz § 15 NOZ a důvodová zpráva k němu. [online] PSP, 2013[cit. 13.11. 2013]. Dostupné na <http://obcanskyzakonik.justice.cz/fileadmin/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>

Obecně lze říci, že se nová právní úprava státního podniku dotkne, stejně jako všech ostatních subjektů, které vstupují do občanskoprávních poměrů. Nicméně dle mého názoru se tato úprava dotkne statusových otázek státního podniku na rozdíl od ostatních subjektů v minimální míře. V obchodních závazkových poměrech bude tato změna zásadní, to však není předmětem této práce. K obdobnému názoru jsem dospěla v otázkách judikatury. Vzhledem k tomu, že statusové a majetkové poměry podniku jsou poměrně komplexně upraveny v samostatném zákoně, jehož účinnost zůstane zachována, domnívám se, že i judikatura v těchto věcech bude dále rozvíjena. Je pravděpodobné, že v otázkách závazkových vztahů státních podnik stávající judikatura nebude nadále využitelná.

8. Závěr

Státní podnik je specifickým subjektem práva, založeným k využití majetku státu k podnikatelské činnosti. Zároveň plní i specifické funkce veřejného zájmu. Jeho pozice v právním řádu není zcela jasná. To způsobuje komplikace, neboť zatím není uspokojivě rozhodnuto, zda se jedná o osobu soukromého či veřejného práva. Na základě nálezu Ústavního soudu o povaze státního podniku Letiště Praha, s.p. byla demonstrována jeho povaha jako osoby veřejného práva. Nicméně se jedná o podnikatele, který se musí řídit obchodním právem, aby mohl využít svůj podnikatelský potenciál. Navíc stát při výkonu funkce zakladatele není nositelem veřejné moci. Nicméně se domnívám, že u státních podniků podle zákona č. 77/1997 Sb. převažují veřejnoprávní prvky a je dána jejich veřejnoprávní povaha.

Účinná právní úprava státních podniků, ačkoli má dlouhou historii, vychází zejména ze socialistického zákonodárství. To přináší značná úskalí, největším z nich je nemožnost podniku vlastnit majetek. Nejasnosti o povaze či právech a povinnostech z toho vyplývající se dle mého názoru dají překonat kvalitní legislativou, případně judikaturou. Co však považuji za značný problém státního podniku, je skutečnost, že je zvýhodňováno vlastnictví státu oproti ostatním vlastníkům. Z tohoto důvodu by bylo nepřijatelné, aby se státní podniky opět rozšířily jako častá forma podnikání. Tato vlastnost se projevuje zejména při platební neschopnosti, úpadku a likvidaci podniku. Domnívám se, že u podniků, které jsou v současnosti ekonomicky aktivní, není tento rys stěžejní. Předpokládám, že k jejich zrušení či úpadku nedojde, spíše budou změněny na jinou právní formu. Příklad státních podniků Povodí ukazuje, že v některých situacích je dokonce vhodné využít formu státního podniku, pokud se stávající právní forma neosvědčila.

Lze vyzorovat, že právní doktrína se kloní k likvidaci státních podniků. Z legislativy je naopak patrná snaha v určitých strategických odvětvích právní formu státních podniků zachovat. Domnívám se, že tuto otázku je třeba posoudit zejména s ohledem na účel a fungování této svébytné formy podnikání. U menších a nepodnikajících státních podniků se mi jeví zachování formy podniku zbytečné. Změna na státní příspěvkové organizace bude dle mého názoru nutností u podniků závislých na dotacích z veřejných rozpočtů. U velkých, strategických nebo monopolních podniků se mi však jeví současná právní úprava jako funkční a účelná. Souhlasila bych proto s jejím zachováním. Oproti úpravě akciových společností, které jsou formou podniku nejpodobnější, je u státních podniků mnohem lépe vyřešena kontrola činnosti.

Vzhledem k tomu, že předmětem hospodaření je státní majetek, jsem přesvědčena o nutnosti transparentní správy a soustavné státní kontroly hospodaření podniku. *De lege ferenda* bych podpořila jednoznačné určení státních podniků jako veřejných zadavatelů podle zákona o veřejných zakázkách a zařazení mezi povinné subjekty podle zákona o právu na informace o životním prostředí. Také bych se přimlouvala pro větší otevřenost podniků vůči veřejnosti a systematičtější dohled ze strany státu, stejně jako vytvoření pravidel pro obsazování funkcí v orgánech podniku, tak jak je doporučeno i mezinárodními organizacemi. Tato otázka však nebyla předmětem této práce, byť by si zasloužila vlastní zkoumání.

Stěžejní částí této práce je samozřejmě vymezení působnosti mezi zakladatelem a orgány podniku, majetkové postavení podniku a jeho postavení v obchodních vztazích. Během přípravy k této práci došlo k novelizaci zákona o státním podniku, která umožňuje převést nerozdělený zisk podniků do státního rozpočtu. Jednalo se o zásadní řešení, protože do té doby nebyl zaveden mechanismus pro převedení tohoto zisku. Došlo k nerovnováze mezi státem jako poskytovatelem majetku a podnikem jako jeho uživatelem, který neposkytoval žádné ekvivalentní protiplnění. Ačkoli je řešení formou vytvoření fondu zakladatele neobvyklé, domnívám se, že povede k individuálnímu přístupu u vybraných státních podniků a v praxi bude fungovat dobře. Vzhledem k různorodosti podniků je tento rys podstatný.

Z pohledu evropského práva je účinná právní úprava státních podniků v souladu s legislativou. Stát by neměl podnikům poskytovat nedůvodnou podporu a měl by dohlížet, aby nebyla porušována pravidla hospodářské soutěže. To je zásadní povinnost, protože některé státní podniky mají monopolní či dominantní postavení na trhu a vzniká riziko zneužití takového postavení.

Z důvodu ucelenosti jsem na základě nedávných událostí věnovala jednu krátkou kapitolu souvislostem státního podniku s mezinárodním právem. Je totiž problematické, pokud dojde k porušení mezinárodního závazku státu státním podnikem. V takovém případě lze předpokládat, že stát, jakožto zakladatel, nese za toto porušení mezinárodní odpovědnost.

S ohledem na brzkou účinnost rekonstrukce občanského práva jsem do poslední kapitoly zařadila i krátký rozbor změn dotýkajících se státních podniků. Dospěla jsem k závěru, že státní podniky budou rekonstrukcí zasaženy v porovnání s ostatními subjekty relativně málo. Dotčeny budou v závazkových vztazích, majetkové postavení a statusové otázky by měly zůstat ovlivněny minimálně. Z toho důvodu se domnívám, že i současné právní konstrukce a judikatura v této oblasti budou moci být zachovány a nebudou vznikat výkladové obtíže.

9. Použité zkratky

NOZ		Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (nový občanský zákoník)
ObZ		Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
OZ		Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
ZMS	(také zákon o majetku státu)	Zákon č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích, ve znění pozdějších předpisů.
ZSP	(také jen zákon)	Zákon č. 77/1997 Sb., o státním podniku, ve znění pozdějších předpisů

10. Seznam použitých pramenů

10.1. Právní předpisy ČR

- Dekret č. 100/1945 Sb., o znárodnění dolů a některých průmyslových podniků
Dekret č. 101/1945 Sb., o znárodnění některých podniků průmyslu potravinářského
Dekret č. 102/1945 Sb., o znárodnění akciových bank
Dekret č. 103/145 Sb., o znárodnění soukromých pojišťoven
Mezinárodní úmluva o přístupu k informacím, účasti veřejnosti na rozhodování a přístupu k právní ochraně v otázkách životního prostředí (Aarhuská úmluva) vyhlášena 29. 10. 2004 ve Sbírce mezinárodních smluv v části 53 pod číslem 124/2004 Sb. m. s.,
Nařízení vlády č. 142/1994 Sb., kterým se stanoví výše úroků z prodlení a poplatku z prodlení podle občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů
Nařízení vlády č. 206/1924 Sb. z. a n., kterým se provádí zákon o úpravě hospodaření ve státních závodech, ústavech a zařízeních, jež převahou nemají plnit úkoly správní
Nařízení vlády č. 577/1990 Sb., o finančním hospodaření státních podniků
Nařízení vlády č. 6/1946 Sb., kterým se vydává statut národních podniků průmyslových.
Nařízení vlády č. 105/1950 Sb., kterým byl vydán vzorový Statut národních podniků průmyslových
Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů
Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., usnesení České národní rady ze dne 16. prosince 1992 o vyhlášení Listiny základních práv a svobod, ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb.
Ústavní zákon ze dne 9. května 1948 č. 150/1948 Sb., Ústava Československé republiky
Vyhláška federálního ministerstva financí č. 119/1988 Sb., o hospodaření s národním majetkem
Vyhláška Ministerstva financí č. 310/1995 Sb. o fondu kulturních a sociálních potřeb, ve znění vyhlášky č. 167/1997 Sb. a vyhlášky č. 314/1999 Sb.
Vyhláška Ministerstva financí č. 500/2002 Sb., kterou se provádí některá ustanovení zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů, pro účetní jednotky, které jsou podnikateli účtujícími v soustavě podvojného účetnictví
Vyhláška Ministerstva financí č. 62/2001 Sb., o hospodaření organizačních složek státu a státních organizací s majetkem státu.
Vyhláška Ministerstva financí č. 114/2002 Sb., o fondu kulturních a sociálních potřeb, ve znění pozdějších předpisů
Zákon č. 103/1950 Sb., o národních podnicích průmyslových
Zákon č. 103/1990 Sb.
Zákon č. 104/1950 Sb., o financování národních a komunálních podniků
zákon č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, ve znění pozdějších předpisů
Zákon č. 109/1964 Sb., hospodářský zákoník
Zákon č. 111/1990 Sb, o státním podniku
Zákon č. 115/1948 Sb., o znárodnění dalších průmyslových a jiných výrobních podniků a závodů v oboru potravinářském a o úpravě některých poměrů znárodněných a národních podniků tohoto oboru
Zákon č. 125/2008 Sb., o přeměnách obchodních společností a družstev, ve znění pozdějších předpisů
Zákon č. 13/1997 Sb., o pozemních komunikacích, ve znění pozdějších předpisů
Zákon č. 137/2006 Sb., o veřejných zakázkách, ve znění pozdějších předpisů
Zákon č. 159/2006 Sb., o střetu zájmů, ve znění pozdějších předpisů
Zákon č. 166/1993 Sb., o Nejvyšším kontrolním úřadu, ve znění pozdějších předpisů
Zákon č. 182/2006 Sb. o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů
Zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon), ve znění pozdějších předpisů
Zákon č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění pozdějších předpisů
Zákon č. 201/2002 Sb., o Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových, ve znění pozdějších předpisů
Zákon č. 213/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 77/1997 Sb., o státním podniku, ve znění pozdějších předpisů
Zákon č. 215/2004 Sb., o úpravě některých vztahů v oblasti veřejné podpory a o změně zákona o podpoře výzkumu a vývoje, ve znění pozdějších předpisů
Zákon č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích, ve znění pozdějších předpisů.
Zákon č. 222/1999 Sb., o zajišťování obrany České republiky, ve znění pozdějších předpisů
Zákon č. 254/2001 Sb., o vodách a změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů
Zákon č. 255 /2012 Sb., o kontrole (kontrolní řád), ve znění pozdějších předpisů
Zákon č. 280/2009 Sb., daňový řád, ve znění pozdějších předpisů
Zákon č. 289/1995 Sb., o lesích a změně některých zákonů (lesní zákon), ve znění pozdějších předpisů
Zákon č. 29/2000 Sb., o poštovních službách a o změně některých zákonů (zákon o poštovních službách), ve znění pozdějších předpisů
Zákon č. 305/2000 Sb., o povodích, ve znění pozdějších předpisů
Zákon č. 319/2006 Sb., o některých opatřeních ke zprůhlednění finančních vztahů v oblasti veřejné podpory, a o změně zákona č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty, ve znění pozdějších předpisů
Zákon č. 320/2001 Sb., o finanční kontrole ve veřejné správě a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů
Zákon č. 367/1990 Sb., o obcích
Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
Zákon č. 404/1922 Sb. z. a n., o úpravě hospodaření ve státních závodech, ústavech a zařízeních, jež převahou nemají plniti úkoly správní
Zákon č. 427/1990 Sb., o převodech vlastnictví státu k některým věcem na jiné, právnické nebo fyzické osoby, ve znění pozdějších předpisů
Zákon č. 44/1988 Sb., o ochraně a využití nerostného bohatství, (horní zákon), ve znění pozdějších předpisů
Zákon č. 51/1955 Sb., o národních podnicích a hospodářských organizacích
Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
Zákon č. 77/1997 Sb. o státním podniku, ve znění pozdějších předpisů
Zákon č. 82/1998 Sb. o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád) ze dne 17. března 1998, ve znění pozdějších předpisů
Zákon č. 88/1988 Sb., o státním podniku
Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
Zákon č. 90/20012 Sb., o obchodních korporacích a družstvech
Zákon č. 92/1991 Sb., o podmínkách převodu majetku státu na jiné osoby, ve znění pozdějších předpisů
Zákon č. 114/1948 Sb., o znárodnění některých průmyslových a jiných podniků a závodů a o úpravě některých podniků
Zákon č. 120/1948 Sb., o znárodnění obchodních podniků s 50 nebo více činnými osobami
zákon č. 123/1998 Sb., o právu na informace o životním prostředí, ve znění pozdějších předpisů
Zákon č. 425/1990 Sb., o okresních úřadech

Zákon č. 552/1991 Sb., o státní kontrole, ve znění pozdějších předpisů
Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů

10.2. Právní předpisy EU

Nařízení Komise (ES) č. 794/2004 ze dne 21. dubna 2004, kterým se provádí nařízení Rady (ES) č. 659/1999, kterým se stanoví prováděcí pravidla k článku 93 Smlouvy o ES
Nařízení Komise č. 1998/2006/ES ze dne 15. prosince 2006, o použití článků 87 a 88 Smlouvy na podporu de minimis
Nařízení Rady ES č. 659/1999/ES ze dne 22. března 1999, kterým se stanoví prováděcí pravidla k článku 93 Smlouvy o ES (nyní článku 113 Smlouvy o fungování Evropské unie)
Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/17/ES ze dne 31. března 2004 o koordinaci postupů při zadávání veřejných zakázek subjekty působícími v odvětví vodního hospodářství, energetiky, dopravy a poštovních služeb
Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/18/ES ze dne 31. března 2004 o koordinaci postupů při zadávání veřejných zakázek na stavební práce, dodávky a služby
Směrnice Komise č. 2006/111/ES, o zprůhlednění finančních vztahů mezi členskými státy a veřejnými podniky a o finanční průhlednosti uvnitř jednotlivých podniků, která nahradila směrnici Komise č. 80/723/EHS

10.3. Judikatura

Nález Ústavního soudu ze dne 16. 1. 2003, sp.zn. III. ÚS 671/02
Nález Ústavního soudu ze dne 22. 2. 1996, III. ÚS 85/95
Nález Ústavního soudu ze dne 24.1.2007, sp.zn. I. ÚS 260/06
Nález Ústavního soudu ze dne 27. 2. 2003, sp.zn. III. ÚS 686/02
Rozhodnutí ESD 19/61, Mannesmann AG v. Vysoký úřad ESUO
Rozhodnutí ESD T-11/89, Shell v. Komise
Rozhodnutí ESD C-18/01 z 22. 5. 2003, ve věci Ritta Korhonen
Rozhodnutí ESD C-470/99 ze dne 12. 12. 2002 ve věci Universale-Bau AG, Bietergemeinschaft
Rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 30.8. 2004, sp.zn.22 Co 934/2004
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 17.1.2006, sp.zn. 6 As 52/2004
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. 9. 2012, sp.zn. 32 Cdo 36410/2010
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21.4. 2011 sp.zn. 30 Cdo 4039/2010
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24.2. 2005, sp.zn. 28 Cdo 1895/2004
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24.6. 2009, sp.zn. 29 Cdo 2017/2007
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 2. 2004 sp.zn.25 Cdo 2274/2003
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27.11. 2001 sp.zn. 30 Cdo 958/2001
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28.1. 2004 sp. zn. 25 Cdo 2222/2002
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 3.11. 2002, sp. zn. 22 Cdo 306/2001
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31.8. 2005, sp.zn. 29 Odo 390/2003
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 6.3. 1996, sp.zn. II Odon 4/96
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 9. 11. 2004, sp.zn, 28 Cdo 760/2003
Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 13.4. 2004, sp.zn. 7 A 109/2001
Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 13.4. 2004, sp.zn. 7 A109/2001
Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 21.12. 2005, sp.zn. 5 As 47/2004
Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 30.5. 2011, sp. zn. 1 Afs 98/2010
Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 6. 10. 2009, sp.zn. 2 Ans 4/2009
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26.1. 2011, sp.zn. 29 Cdo 5264/2009
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27.1. 2009, sp.zn. 29 Cdo 1664/2007

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28.2. 2013, sp.zn. 29 Cdo 3946/2011
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31.1. 2006, sp. zn. 33 Odo 908/2005
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 6.6. 2007, sp. zn. 29 Odo 550/2006
Usnesení Nejvyššího správního soudu ze dne 13.4. 2004, sp.zn. 7 A 109/2001

10.4. Knihy

- DĚDIČ, Jan. Obchodní zákoník: komentář. 1. vyd. Praha: Polygon, 2002, 114 s.
HAVLAN, Petr. Majetek státu v platné právní úpravě. 3. aktualizované a podstatně doplněné vydání. Praha: Linde, 2010, 501 s.
HENDRYCH, Dušan a kol. Správní právo. Obecná část. 8. Vydání. Praha: C.H. Beck, 2012, 826 s.
KINCL, Michael. Praktický průvodce veřejnou podporou: vymezení pojmu a otázky související. Vyd. 1. Praha: BOVA POLYGON, 2012, 98 s
KORBEL, František a kol. Právo na informace. Zákon o svobodném přístupu k informacím. Zákon o právu na informace o životním prostředí. Komentář. 2. Aktualizované a doplněné vydání podle stavu k 1.5. 2005. Praha: Linde Praha, 2005, 410 s.
KRUTÁK, Tomáš, KRUTÁKOVÁ, Lenka. Zákon o veřejných zakázkách s komentářem a příklady k 1. 4. 2013. 2. Aktualizované vydání. Olomouc: ANAG, 2013, 639 s.
KUKLÍK, Jan. Znárodněné Československo. Od znárodnění k privatizaci – státní zásahy do vlastnických a dalších majetkových práv v Československu a jinde v Evropě. Praha: Auditorium, 2010, 444 s.
MLČOCH, Lubomír. Úvahy o české ekonomické transformaci. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 2000, 269 s.
PELIKÁNOVÁ, Irena In: PELIKÁNOVÁ et al. Obchodní právo. 1 díl, 2. vyd. Praha: WoltersKluwer ČR, a.s., 2010, 576 s.
PLÍVA, Stanislav. Hospodaření s majetkem státu. 2., přepracované a doplněné vydání. - Praha: C.H. Beck, 2004, 366 s.
PLÍVA, Stanislav. Privatizace majetku státu. Praha: Prospektrum, 1991, 275 s.
RABAN Přemysl. Státní podnik. Poslání, práva, povinnosti.,1. vyd., Praha: Práce, 1988, 83 s.
RICHTER, Tomáš. Kuponová privatizace a její vlivy na správu financování českých akciových společností. Praha: Karolinum, 2005, 132 s.
SPURNÝ, Bedřich (red.). Statut národních podniků průmyslových. 3. vydání. Praha: Průmyslové nakladatelství, 1951. 231 s. DT 336.III : 338.45(437)(06.013.2) nebo 30101-26 – 41049/51/2/III/1 – 58 – I %
ŠVEJNAR, Jan. Česká republika a ekonomická transformace ve střední a východní Evropě. 1. vyd. Praha: Academia, 1997, 359 s.

10.5. Odborné články

- BÁRTA, Jan. Státní podniky a jejich zisk, In: Kolektiv autorů. Pocta prof. JUDr. Milanu Bakešovi, DrSc., k 70. narozeninám. Praha: Leges, 2009. s. 49-56
BAUDYŠ, Petr. K právním útvarům nezpůsobilým vlastnit majetek. Ad Notam. 2/2002. S. 33-35
BAUDYŠ, Petr. Právo hospodařit a příslušnost hospodařit. Právní Rozhledy. č. 7/2001. s. 334-335
BOUDA Jiří, BOUDAL Jiří, FADRŇÝ Martin, Veřejná kontrola obchodních společností s majetkovou účastí státu a samospráv. Analýza a doporučení pro rozšíření kompetencí NKÚ [online] EPS, 2011, [13.11. 2013]. Dostupná na http://www.eps.cz/sites/default/files/publikace/nku_eps_brozura_nahled.pdf
BRYCHTA, Přemysl, PECH Václav. Zákaz konkurence ve státním podniku. Obchodní právo. 7/2002. s. 33-35

- BRYCHTA, Přemysl, PECH, Václav. Likvidace státního podniku. *Obchodní právo* 8/2002. s.32
- ČAPEK, Karel. Poznámky k majetkovému postavení státního podniku. *Právník*. 47/1990. s. 326-338
- FALDYNA, František. K majetkovému postavení státního podniku. *Právník*. 11/1989, s. 965-971
- FILIP, Jiří. Problémy aplikace zákona o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích v činnosti státních podniků. *Právní rozhledy*, 5/2002. S 195-202
- HAJŠMAN, Václav. Státní podnik, In: ELIÁŠ, Karel, BARTOŠÍKOVÁ, Miroslava, POKORNÁ, Jarmila a kol. *Kurs obchodního práva. Právnícké osoby jako podnikatelé*. 5. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2005, 653 s.,
- HESS, Jiří. Velká privatizace a změny v subjektech závazkových vztahů, *Obchodní právo*, 8/1993. s. 8-13
- KLIMEŠ, František. Od hospodářského k obchodnímu právu. In: Pocta Stanislavu Plívovi k 75. narozeninám. Praha: ASPI, WoltersKluwer, 2008. s. 168 a.n.
- KOUDELKA, Zdeněk. Návrh změny zákona o státním podniku. *Právní rádce*. 19/1996. s. 46.
- KRATOCHVÍLOVÁ, Hana. Postavení likvidátora v procesu likvidace a schéma likvidačního procesu. *Obchodní právo*, 10/1993. s. 10-18
- NOP, Michal. Přičitatelnost jednání státního podniku státu. *Správní právo*, 8/2010. str. 450
- PECH, Václav. Likvidace státního podniku. *Obchodní právo*, 6/97. s. 15-17
- PECH, Václav. Likvidace státního podniku. *Obchodní Právo*, č. 10/99. S. 18-20
- PECH, Václav. Návrh novely zákona č. 77/1997 Sb., o státním podniku. *Obchodní právo*, 9/2000. s. 42-44
- PELIKÁNOVÁ, Irena. Pojem podniku, soutěžní právo a přičitatelnost odpovědnosti (český a komunitární aspekt). *Antitrust*, 2009. s. 5
- PLÍVA, Stanislav. Majetkové postavení státního podniku. *Právo a podnikání*, 11/1997. S. 6-11
- PLÍVA, Stanislav. Nová úprava právního postavení státního podniku. *Právo a podnikání*, 9/1997. S.2-5
- RIEGEL, Filip. Subjekty povinné poskytovat informace ve světle judikatury [online]. *Právní rádce*, 24.2.2010, [cit. 13.11.2013]. Dostupné na <http://pravniciradce.ihned.cz/c1-40730260-subjekty-povinne-poskytovat-informace-ve-svetle-judikatury>
- SCHEU, Harald Christian. Pojem odpovědnosti v mezinárodním právu. [online]. *Jurisprudence* 4/2009. [cit. 13.11.2013] Dostupné na <http://www.pravnickeforum.cz/archiv/dokument/doc-d33488v42932-pojem-odpovednosti-v-mezinarodnim-pravu>
- STANISLAV, Josef. Likvidace státních podniků v praxi. *Obchodní právo*, č.3/1998. S. 33-36.
- STUNA, Stanislav, ŠVESTKA, Jiří. Několik úvah nad státem jako právní osobou, zejména nad právní subjektivitou státních orgánů. In: *Právní rozhledy*, 6/1999. s.289-295
- VESELÝ, Jan. Právní úprava státního podniku v právním řádu ČR – I.část. *Obchodní právo*. 1/1997. s. 13- 31

10.6. Ostatní

- BÁRTA, Jan. Politici jsou slepí. Zisk státních podniků patří státu. Rozhovor Martina Mařika. *HN.HNED* [online]. *Hospodářské noviny*, 9.9.2010 [cit. 13.11. 2013]. Dostupné z <http://hn.ihned.cz/c1-46339020-politici-jsou-slepi-zisk-ze-statnich-podniku-patri-statu>

- ČTK: Vláda umožnila zrušení hřebčína Kladruby coby státního podniku [online]. ČTK, 13.12.2011 [cit. 13.11. 2013]. Dostupné na <http://www.zemedelskytydenik.cz/hlavni-strana/3125-3>
- DANČIŠÍN, Martin, KOLAN, Erik. Hrozí další arbitráže. Ekonom, 1/2011, s. 50-51
- Dotazy a odpovědi. Zakladatelé obchodní společnosti. Státní podnik. In: Obchodní právo, č. 3/1993, s. 25-26
- Důvodová zpráva k návrhu zákona o státním podniku, sněmovní tisk 23/0 [online]. PSP [cit. 13.11. 2013]. Dostupné na <http://www.psp.cz/eknih/1996ps/tisky/t002300.htm>
- Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona o majetku České republiky, sněmovní tisk 438/0 [online]. PSP [cit. 13.11. 2013]. Dostupné z <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=3&ct=438&ct1=0> .
- Důvodová zpráva k zákonu č. 213/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 77/1997 Sb., o státním podniku, ve znění pozdějších předpisů [online]. PSP [cit. 13.11. 2013]. Dostupné na <http://www.psp.cz/sqw/tisky.sqw?O=6&T=777>
- Důvodová zpráva k zákonu č. 213/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 77/1997 Sb., o státním podniku, ve znění pozdějších předpisů [online]. PSP [cit. 13.11. 2013]. Dostupné na <http://www.psp.cz/sqw/tisky.sqw?O=6&T=777>
- Důvodová zpráva zákona č. 305/2000 Sb., o povodí, sněmovní tisk 587 [online] PSP [cit. 13.11. 2013]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=3&CT=587&CT1=0>
- Důvodová zpráva zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník [online]. PSP, 2013 [cit. 13.11. 2013]. Dostupné na <http://obcanskyzakonik.justice.cz/fileadmin/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>.
- Email Filipa Matyse, tiskového mluvčího Ministerstva průmyslu a obchodu, ze dne 23.9. 2013, v archivu autorky
- Email Venuše Váchové, pracovnice Odboru zakladatelské činnosti Ministerstva zemědělství, ze dne 15.10.2013, v archivu autorky
- HOVORKA, Jiří. Firmy porušují zákon, tají údaje. [online]. Aktuálně, 24.6.2012 [cit. 13.11.2013]. Dostupné na <http://aktualne.centrum.cz/finance/podnikani/clanek.phtml?id=749043>
- JAKOBA, Ondřej. Tisková zpráva tiskového mluvčí Ministerstva financí ze dne 8.6. 2012, [online]. Ministerstvo financí, 8.6.2012, [cit. 13.11. 2013] dostupné na <http://www.mfcr.cz/cs/aktualne/tiskove-zpravy/2012/2012-06-08-tiskova-zprava-6530-dalsi-usp-6530>
- Limská deklarace směrnic o principech auditu, přijatá v roce 1977 na IX. Konferenci Mezinárodní organizace nejvyšších auditních institucí (INTOSAI) v Limě
- MAŘÍK, Martin. Miliardy na dosah? Ministři váhají, zda mají ze svých firem vytáhnout peníze. HN.HNED [online]. Hospodářské noviny, 12.9. 2010 [cit. 13.11. 2013]. Dostupné z <http://byznys.ihned.cz/zpravodajstvi-cesko/c1-46371410-ministri-resi-zda-jit-do-svych-firem-pro-penize>
- Nariadení vlády Slovenskej republiky č. 175/1993 Zb., o finančnom hospodárení štátnych

podnikov

Návrh novely zákona o NKÚ , sněmovní tisk č. 970 [online]. PSP, 2013 [cit. 13.11.2013].
Dostupné z <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=970&CT1=0>

Návrh novely zákona o NKÚ, sněmovní tisk č. 352 [online]. PSP, 2013 [cit. 13.11.2013].
Dostupné z <http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=6&T=352>

Návrh novely zákona o NKÚ, sněmovní tisk č. 919 [online]. PSP, 2013 [cit. 13.11.2013].
Dostupné z <http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=6&T=919>

OECD: Accountability and Transparency: A Guide for State Ownership [online]. OECD 2010 [cit. 13.11.2013]. Dostupné na http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/governance/accountability-and-transparency-a-guide-for-state-ownership_9789264056640-en#page11

OECD: Guidelines on Corporate Governance of State-Owned Enterprises [online], OECD 2005 [cit. 13.11.2013]. Dostupné na <http://www.oecd.org/daf/ca/corporategovernanceofstate-ownedenterprises/34803211.pdf>

OSN: Návrh článků odpovědnosti státu za jednání v rozporu s mezinárodním právem, OSN 2001 (Draft articles on Responsibility of States for International Wrongfull Acts, United Nations, 2001 Official Records of the General Assembly, Fifty-sixth Session, Supplement No. 10 (A/56/10))

OSN: Návrh článků odpovědnosti státu za jednání v rozporu s mezinárodním právem, OSN 2001 (Draft articles on Responsibility of States for International Wrongfull Acts, United Nations, 2001 Official Records of the General Assembly, Fifty-sixth Session, Supplement No. 10 (A/56/10))

Tisková zpráva Nejvyššího kontrolního úředu o hospodaření Lesů České republiky, s.p. ze dne 19. března 2012 [online]. NKÚ, 2012 [cit. 13.11.2013]. Dostupné na <http://www.nku.cz/scripts/detail.php?id=5920>

TOMAN, Karel. Česku hrozí kvůli Lesům ČR arbitráž za 12 miliard korun. [online]. Aktuálně.cz, 2.2.2011 [cit. 13.11.2013]. Dostupné na <http://aktualne.centrum.cz/ekonomika/penize/clanek.phtml?id=689861>

Vládní návrh novely OSŘ ve vztahu k Fin. prokur., sněmovní tisk 1101/0 [online]. PSP [cit. 13.11.2013]. Dostupné na <http://www.psp.cz/sqw/tisky.sqw?O=3&T=1101>

Výroční zpráva Budějovického Budvaru, národního podniku, za rok 2012, dostupné z www.or.justice.cz

Výroční zprávy podniku Lesy ČR z roku 2011 a 2012 [online]. Lesy ČR [cit. 13.11.2013], dostupné na <http://www.lesycr.cz/o-nas/dokumenty-ke-stazeni/Documents/VZ-2011-CZ.pdf>

Zakládací listina státního podniku Lesy České republiky, s.p. ve znění ze dne 28.8. 2013 [online] Justice.cz, 2013 [cit. 13.11. 2013]. Dostupné z www.or.justice.cz

Zákon Slovenské republiky č. 111/1990 Zb., o štátnom podniku, ve znění pozdějších předpisů

Zpráva NKÚ ze dne 19.3. 2012, [online]. NKÚ [cit. 13.11. 2013]. Dostupné na <http://www.nku.cz/scripts/detail.php?id=5920>

11. Shrnutí

Předkládaná práce se zaměřuje na úpravu státního podniku jako ustupující formy státního podnikání. Klade si za cíl objasnit, zda je tato právní forma, která byla v minulosti převažující, nadále vhodná k využití i v současném právním řádu.

K získání relevantních poznatků k této práci byla studována zejména odborná literatura, právní předpisy a soudní rozhodnutí.

Státní podnik je zvláštní právnickou osobou podnikající s majetkem státu, jež má specifickou veřejnou funkci a zároveň má podnikatelskou činnost tvořit zisk. Jeho zakladatelem může být jen stát, který má obdobné postavení jako jediný společník v obchodní společnosti. Oproti jiným podnikajícím právnickým osobám nemá státní podnik způsobilost nabývat pro sebe majetek a nabývá ho pro stát. Podnik zároveň neručí za závazky státu a stát neručí za závazky podniku. Tato konstrukce způsobuje komplikace, neboť není konzistentní se současnou právní doktrínou.

V práci je zkoumána obecná charakteristika státního podniku, jeho historický vývoj i účinná právní úprava, majetkové postavení státního podniku a vymezení působnosti mezi zakladatelem a orgány podniku. Dále se práce zabývá kontextem v platném právním řádu, zejména právem na informace, zadáváním veřejných zakázek a externí kontrolou hospodaření.

V další části práce jsou stručně představeny některé nejvýznamnější státní podniky a zbytkové podniky. Státní podnik je zde porovnáván s jinými právními formami, které jsou k němu alternativní, tedy s akciovou společností a státní příspěvkovou organizací. Česká právní úprava je v této části srovnána se slovenskou právní úpravou, která vychází z dříve účinného federálního zákona.

V posledních kapitolách jsou popsány státní podniky v evropském a mezinárodním kontextu, a také zhodnocení, jak ovlivní právní úpravu státních podniků rekonstrukce soukromého práva.

12. Abstract (Summary)

The presented paper focuses on adjusting a state enterprise (state – owned enterprise) as a receding form of public enterprise. It sets upon itself a task of clarification, whether this legal form, which has been dominant in the past, is henceforth suitable for use in the present body of laws.

Professional literature was studied to acquire relevant knowledge, legal provisions, judicial decisions, and other documents.

State enterprise is a specific legal entity conducting business with national property, which has a unique public function and is supposed to generate net operating income. Its institutor can only be a state, that has a similar status as a sole partner of a business entity. Unlike other legal entities engaging in business, the state enterprise doesn't have a legal capacity to acquire assets for itself, but does acquire assets for the state. It is not liable for state obligations and state is not liable for obligations of the enterprise at the same time. This structure causes problems, because it is not consistent with a current legal rule.

The paper examines general characteristics of state enterprise, historical development, effective legal enactment, property status of state enterprise, definition of sphere of authority between a founder and business bodies, and business relations status. Furthermore, it pursues a context in valid legal order, especially the right to information, placing public contracts, and external audit of management.

The next part of the paper briefly presents some of the most notable state enterprises and state enterprises, which are terminating business activity. State enterprises are compared with other legal forms, that are an alternative to them, with joint-stock companies and state-funded institutions, just as well as with Slovakian enactment, that is based on formerly active federal law.

The last chapters describe state enterprises in European and international context, and evaluates the impact of recodification of private law on legal regulations of state enterprises.

13. Klíčová slova

Státní podnik, státní organizace, státní vlastnictví, podnikání s majetkem státu

14. Keywords

State enterprise (state-owned company), state organisation, business with state property